

Onderzoek spreekkoren

Den Haag, 22 augustus 2005

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
1 Inleiding	8
2 Beleid en regelgeving ten aanzien van spreekkoren	12
2.1 Evaluatie Beleidskader: protocol kwetsende/discriminerende spreekkoren	12
2.2 Nieuwe richtlijn verbaal geweld	13
2.3 Bestrafen van spreekkoren	14
3 Overzicht wedstrijden	18
3.1 ADO Den Haag – Ajax 12 september 2004	18
3.2 PSV – Heerenveen 25 september 2004	22
3.3 ADO Den Haag – PSV 16 oktober 2004; gestaakt	23
3.4 ADO Den Haag – FC Twente 27 oktober 2004	28
3.5 AZ – Feyenoord; 31 oktober 2004	29
3.6 Jong Feyenoord – RKC; 10 november 2004 (Amstel Cup)	31
3.7 Veendam – Eindhoven; 13 november 2004; stilgelegd	33
3.8 Vitesse – PSV 21 november 2004; stilgelegd	35
3.9 VVV Venlo – Heracles; 3 december 2004; stilgelegd	38
3.10 AZ – ADO Den Haag; 5 december 2004	40
3.11 FC Dordrecht – FC Den Bosch; 25 januari 2005 (Amstel Cup)	42
3.12 Fortuna Sittard – Heracles Almelo; 11 februari 2005; stilgelegd	43
3.13 NEC – RKC; 20 februari; stilgelegd	45
3.14 Willem II – AZ; 25 februari; stilgelegd	47
4 Conclusies en Aanbevelingen	50
4.1 Voorbereiding	50
4.2 Constateren van spreekkoren	51
4.3 Aard en intensiteit spreekkoren	52
4.4 Ingrijpen bij spreekkoren tijdens de wedstrijd	54
4.5 Bewijsvoering, sancties en straffen	58
Bijlagen	
Bijlage 1 Tolerantiegrens spreekkoren en spandoeken beleidskader 2003	66
Bijlage 2 Protocol kwetsende en discriminerende/ racistische spreekkoren	68
Bijlage 3 Nieuwe richtlijn bestrijding verbaal geweld KNVB	70
Bijlage 4 Richtlijn bestrijding verbaal geweld (oud)	74
Bijlage 5 Strafbare feiten Tuchtrechtspraak	76
Bijlage 6 Uitgangspunten straffen wanordelijkheden	78
Bijlage 7 Protocol spreekkoren ADO Den Haag	80
Bijlage 8 Stappenplan Spreekkoren PSV	84
Bijlage 9 Afspraken Spreekkoren Feyenoord	86
Bijlage 10 Overzicht voorbereidende maatregelen	90
Bijlage 11 Geïnterviewde personen	92

Samenvatting

In het voetbalseizoen 2004-2005 zijn kwetsende en/of discriminerende spreekkoren voluit op de agenda van voetballend en voetbalminnend Nederland komen te staan. Met de wedstrijd ADO Den Haag – Ajax in één van de eerste speelweekenden werd de toon gezet en de wedstrijd leidde tot versterkte aandacht voor het fenomeen spreekkoren van publiek, media, supporters en iedereen die professioneel bij de organisatie van een wedstrijd betrokken is. De richtlijn bestrijding verbaal geweld van de KNVB werd naar aanleiding van deze wedstrijd aangescherpt, later gevolgd door een door alle betrokken partijen gezamenlijk opgesteld en door de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties uitgevaardigd ‘protocol kwetsende en discriminerende spreekkoren’¹.

In het voetbalseizoen 2004-2005 is in 20 à 30 wedstrijden sprake geweest van kwetsende en/of discriminerende spreekkoren, die de aandacht hebben getrokken. Veertien wedstrijden daarvan, waaronder zes van de zeven wedstrijden die zijn stilgelegd en ‘een wedstrijd die is gestaakt, zijn door het Auditteam nader onderzocht.

Voorbereiding

Het landelijke beleid met betrekking tot spreekkoren is (in verband met onderscheiden verantwoordelijkheden van betrokken partijen) verspreid over een aantal documenten, waarbij het al genoemde ‘protocol kwetsende en discriminerende spreekkoren’, leidend is. Voor wat betreft de te nemen preventieve maatregelen levert dit een enigszins versnipperd beeld op. Het Auditteam is voorstander van integratie van de documenten op dit onderdeel, waardoor zaken als kenbaarheid bij het publiek en de betrokken partijen op lokaal niveau, de lokale beleidsafstemming tussen de partijen en de rol van het wedstrijdoverleg over de operationalisering van de uitgangspunten in één document zijn terug te vinden. Dit laatste, de rol van het wedstrijdoverleg, waar de landelijke richtlijnen voorzien worden van een precieze lokale invulling, is een essentieel onderdeel in een goede voorbereiding op de wedstrijd en mogelijke gebeurtenissen. Verder is uit het onderzoek gebleken dat een deel van de huidige preventieve maatregelen met betrekking tot spreekkoren door de diverse betrokken partijen goed wordt nagekomen (waarschuwing vooraf en wedstrijdoverleg).

Constateren van spreekkoren

Het constateren van spreekkoren blijkt in de praktijk geen sinecure te zijn. De scheidsrechter is primair belast met het leiden van de wedstrijd en is qua aandacht en concentratie gericht op hetgeen op het veld gebeurt en in mindere mate op de directe omgeving van het veld. Daarnaast zijn betrokkenen van mening dat niet altijd duidelijk is bij welke spreekkoren moet worden ingegrepen. De KNVB heeft geprobeerd hier enige helderheid in te scheppen met het opstellen van de lijst met in ieder geval niet toelaatbaar geachte spreekkoren. Ondanks dat deze richtlijn redelijk helder is, is de beslissing of wel of niet sprake is van een kwetsend of discriminerend spreekkoor niet simpelweg een logische afgeleide maar vooral een interpretatiekwestie.

Noot ¹ Uitzondering van de Samenwerkende Organisaties Voetbalsupporters (SOVS).

Kijken we naar de spreekkoren 'an sich' dan blijkt dat ze vooral gezien kunnen worden als een emotionele reactie op dat wat zich op het voetbalveld afspeelt. Ze verschillen maar in beperkte mate in aard, intensiteit en procesverloop.

Ingrijpen bij spreekkoren tijdens de wedstrijd

Wanneer eenmaal kwetsende of discriminerende spreekkoren zijn geconstateerd wordt in het overgrote deel van de gevallen vroeg of laat ingegrepen door de autoriteiten. Veelal wordt als eerste maatregel de stadionspeaker ingezet op initiatief van de scheidsrechter of van de BVO. Dit staat niet opgenomen in het protocol kwetsende en discriminerende spreekkoren, maar het Auditteam acht het van belang dat deze mogelijkheid blijft bestaan. Het Auditteam is van mening dat het begrip onverwijld uit de nieuwe richtlijn van de KNVB terecht ruim wordt geïnterpreteerd: de thuisspelende BVO moet in de gelegenheid zijn gesteld als verantwoordelijke organisatie te reageren en supporters moet de gelegenheid worden geboden hun gedrag aan te passen. Niet het stilleggen maar het omroepen door de stadionspeaker dient onverwijld na het constateren van de spreekkoren te geschieden. Daarbij is tevens van belang dat de stadionspeaker in de om te roepen standaardtekst al waarschuwt dat bij aanhoudende of hervatte spreekkoren de wedstrijd door de scheidsrechter zal worden stilgelegd. Mocht dit laatste het geval zijn dan is het stilleggen van de wedstrijd een logische en reeds aangekondigde volgende stap. Dit stilleggen dient onverwijld na constatering van de aanhoudende/ hervatte spreekkoren te gebeuren.

Wanneer het waarschuwen niet helpt, de spreekkoren aanhouden en de wedstrijd wordt stilgelegd, geeft het protocol kwetsende en discriminerende spreekkoren aan hoe verder gehandeld dient te worden. Dit protocol is bij alle betrokkenen bekend en wordt ook in de praktijk als leidraad gebruikt. Nagenoeg alle stilgelegde wedstrijden zijn na de hervatting probleemloos en zonder spreekkoren verlopen. Het stilleggen kan daarmee als een effectief middel worden beschouwd voor het stoppen van ongewenste spreekkoren. Met het definitief staken van een wedstrijd wordt terecht zeer terughoudend omgegaan; het wordt duidelijk gezien als ultimum remedium. Dit blijkt tevens uit het feit dat slechts één wedstrijd, te weten ADO – PSV, in het seizoen 2004 – 2005 gestaakt is.

Bewijsvoering, sancties en straffen

De bewijsvoering richting individuele daders is bij spreekkoren lastig. Beelden zijn niet voorzien van geluid of met een ander doel gefilmd. Bovendien gaat het opkomen van spreekkoren razendsnel en het verspreiden zo mogelijk nog sneller. Lastige bewijsvoering ten spijt is het Auditteam van mening dat clubs en supportersverenigingen, overeenkomstig hun verantwoordelijkheden, meer werk dienen te maken van een consequent (repressief) beleid. Een consequent repressief beleid zou gebaseerd moeten zijn op drie peilers: verhogen van de pakkans, passende sanctiemogelijkheden richting de daders en het consequent handhaven van de sancties. Het Auditteam is van mening dat de stewards hierbij een belangrijker rol moeten gaan spelen, zeker gezien de steeds meer in belang toenemende functie van de steward. De meningen van de clubs hierover zijn divers.

Een discussie over wat van de steward mag/moet worden verwacht bij de uitvoering van de opgedragen ta(a)k(en) is op zijn plaats, zeker gelet op het beleidsuitgangspunt dat de politie niet meer (zichtbaar) aanwezig dient te zijn in het stadion.

Naast individuele daders kunnen ook clubs worden gestraft voor massale ongewenste spreekkoren op basis van het tuchtreglement en de tuchtrechtspraak in het Betaald voetbal. Dit is het geval wanneer zij zich niet kunnen disculperen: heeft beschuldigde partij alles gedaan ter voorkoming van de wanordelijkheden voor, tijdens en na de wedstrijd. Dit seizoen waren er bij de behandeling van spreekkoren minder sepotzaken; clubs konden zich minder vaak disculperen.

Effectiviteit aanpak

In hoeverre het gewijzigde beleid t.a.v. spreekkoren resultaat heeft is op dit moment nog te vroeg om te zeggen. Waarschijnlijk 'dankzij' het feit dat er in het seizoen 2004/2005 meer aandacht is voor spreekkoren, is het aantal zaken dat bij de aanklager betaald voetbal in vooronderzoek is genomen niet verminderd maar op het niveau van het vorige seizoen gebleven (2004/2005 19 zaken, 2003/2004 18). Het aanscherpen van het beleid, maar ook het simpelweg op de agenda zetten van de spreekkoren als ongewenst fenomeen, heeft geleid tot meer actief ingrijpen en sancties. In hoeverre de sancties ook effect hebben op het gedrag van de BVO's (die geldboetes tikken heel hard aan bij clubs), maar ook indirect op supporters is nu nog te vroeg om te zeggen. Wel hebben, mede in reactie op de strengere richtlijnen, een aantal clubs (nieuwe) maatregelen tegen spreekkoren genomen (o.a. inzet cameraman ADO Den Haag, Feyenoord).

1 Inleiding

In het voetbalseizoen 2004 – 2005 zijn kwetsende en/of discriminerende spreekkoren voluit op de agenda van voetballend en voetbalminnend Nederland komen te staan.

Met de wedstrijd ADO Den Haag - Ajax in één van de eerste speelweekenden van de betaald voetbalcompetitie werd de toon gezet; de richtlijn bestrijding verbaal geweld werd naar aanleiding van deze wedstrijd aangescherpt en de wedstrijd leidde tot versterkte aandacht voor het fenomeen spreekkoren van publiek, media, supporters en iedereen die professioneel bij de organisatie van een wedstrijd betrokken is. In het voetbalseizoen 2004 -2005 is in 20 à 30 wedstrijden sprake geweest van kwetsende en/of discriminerende spreekkoren, die de aandacht hebben getrokken².

Zijn spreekkoren daarmee een nieuw fenomeen? Nee, in het Jaarverslag van het CIV voor het voetbalseizoen 2003 – 2004, maar ook in eerdere jaarverslagen, wordt melding gemaakt van spreekkoren. Ook gestaakte wedstrijden naar aanleiding van spreekkoren zijn eerder voorgekomen: in het Voetbalvolgsysteem van het CIV staat een eerder gestaakte wedstrijd wegens spreekkoren vermeld: 13 september 1997 Helmond Sport – ADO Den Haag³. Overigens zijn spreekkoren ook niet voorbehouden aan betaald voetbalwedstrijden. In het weekend van 2 en 3 april 2005 werd een duel van hoofdklasser Quick Boys gestaakt wegen het gooien van bananen⁴.

Opzet onderzoek

De aard en intensiteit van de spreekkoren, de maatschappelijke impact en de aanscherping van het beleid en de wijze waarop dat ten uitvoer wordt gebracht zijn voor het Auditteam voetbalvandalisme aanleiding geweest om eens dieper op het onderwerp in te zoomen; daartoe zijn veertien wedstrijden geselecteerd:

- ADO Den Haag – Ajax 12 september 2004.
- PSV – Heerenveen 25 september 2004.
- ADO Den Haag – PSV 16 oktober 2004; gestaakt.
- ADO Den Haag – Twente 27 oktober 2004.
- AZ - Feyenoord 31 oktober 2004.
- Jong Feyenoord – RKC 10 november 2004.
- Veendam – Eindhoven 13 november 2004; stilgelegd.
- Vitesse – PSV 21 november 2004; stilgelegd.
- VVV Venlo – Heracles; 3 december 2004 stilgelegd.
- AZ – ADO Den Haag; 5 december 2004.

Noot 2 Op basis van cijfers CIV; bij openbare aanklager KNVB zijn 19 gevallen in onderzoek genomen.

Noot 3 In 2004/2005 werd door de openbare aanklager van de KNVB op basis van rapportages 19x een onderzoek gestart n.a.v. spreekkoren, in 2003/2004 18x en in 2002/2003 9x.

Noot 4 Thuisduel van hoofdklasser Quick Boys tegen Katwijk moest worden gestaakt omdat vanuit het publiek bananen op het veld werden gegooid. De donkere arbiter Doest weigerde daarna verder te spelen. Voor het gooien met bananen was er sprake van kwetsende/discriminerende spreekkoren op grond waarvan de scheidsrechter de wedstrijd al tijdelijk had stilgelegd.

- Dordrecht – Den Bosch 25 januari 2005.
- Fortuna Sittard – Heracles Almelo 11 februari 2005; stilgelegd.
- NEC – RKC 20 februari 2005; stilgelegd.
- Willem II – AZ 25 februari 2005; stilgelegd.

Dit zijn alle wedstrijden in de Nederlandse competitie en beker die zijn stilgelegd en/of gestaakt in het voetbalseizoen 2004-2005, die wedstrijden met spreekkoren waaraan in de media veel aandacht is gegeven en tot slot is een aantal wedstrijden steekproefsgewijs geselecteerd uit alle wedstrijden met spreekkoren die zijn vastgelegd in het Voetbalvolgsysteem van het CIV⁵.

Per wedstrijd is getracht de volgende informatie te achterhalen:

- Voorbereiding; concrete (lokale) afspraken veiligheidsoverleg (ongeveer 4 weken voor wedstrijd) en wedstrijdoverleg (direct voor aanvang wedstrijd); beleid club ten aanzien van spreekkoren, tolerantiegrenzen (incl. eigen protocol); specifieke acties richting supporters over spreekkoren.
- De wedstrijd; feitelijk verloop spreekkoren⁶, aard van de spreekkoren; maatregelen tijdens de wedstrijd; onderlinge communicatie; sfeer wedstrijd; oorzaak/ achtergrond spreekkoren.
- Na afloop: actie van openbaar aanklager (tenlastelegging aanklager betaald voetbal), uitspraken tuchtcommissie / commissie van beroep, actie clubs en KNVB, actie politie/ OM richting supporters (aanhoudingen/ stadionverboden); bepaling strafmaat en bewijsvoering; evaluatie/ maatregelen na afloop (en evt. resultaten hiervan).

Bij dit onderzoek is gebruik gemaakt van diverse informatiebronnen:

- alle landelijke regelingen en beleid met betrekking tot spreekkoren;
- telefonische interviews met betrokkenen (zie bijlage 11);
- meldingsformulier incidenten en wanordelijkheden KNVB;
- verslagen arbitraal kwartet;
- diverse wedstrijdverslagen;
- verslag tuchtcommissie betaald voetbal KNVB;
- verslag commissie van beroep betaald voetbal KNVB;
- artikelen in de pers;
- overig door clubs aangeleverd materiaal (o.a. tolerantiegrenzen, eigen protocol spreekkoren).

In bijlage 11 is een lijst opgenomen met betrokkenen die in eerste instantie geïnterviewd zijn. Nadat de wedstrijdverslagen in concept waren opgesteld is elk verslag ter verificatie doorgestuurd naar de beide betrokken BVO's. Tevens met het verzoek dit, indien nodig, ook ter verificatie voor te leggen aan partners (politie, gemeente). De op- en aanmerkingen uit deze ronde zijn verwerkt.

Noot 5 Bij het ter perse gaan van dit onderzoek bleek dat er nog één stilgelegde wedstrijd is die wij niet in onderzoek hebben genomen, Go Ahead Eagles – Sparta d.d. 20 mei 2005. Aangezien deze wedstrijd niet in vooronderzoek is genomen door de KNVB omdat er door de clubs voldoende maatregelen getroffen waren en er geen dossier aanwezig is, was het zowel in tijd als praktisch gesproken niet mogelijk voor het Auditteam dit in haar onderzoek te verwerken. Uit datgene wat wel bekend is blijkt niet dat deze wedstrijd tot andere inzichten zou hebben geleid.

Noot 6 Hierbij proberen we zoveel mogelijk informatie over de spreekkoren te achterhalen. Denk daarbij aan een indicatie van aantallen supporters, frequentie en duur, categorie (kwetsend/ discriminerend), moment van stilleggen (indien van toepassing).

Het Beleidskader bestrijding voetbalvandalisme en voetbalgeweld 2003 en vanaf het moment van invoering de aangescherpte richtlijn in aanvulling op het beleidskader, zijn bij het onderzoek leidend als toetsingskader.

Opbouw rapportage

In hoofdstuk twee wordt de formele wet- en regelgeving en het geformuleerde landelijk beleid met betrekking tot spreekkoren besproken.

Het feitelijk verslag per wedstrijd is terug te vinden in hoofdstuk drie. Daarbij is voor elke wedstrijd dezelfde structuur gebruikt volgens de eerdergenoemde driedeling: voorbereiding, wedstrijd en na afloop. Tevens is voor iedere wedstrijd bekeken in hoeverre de preventieve en repressieve maatregelen uit het beleidskader zijn nagekomen (zie bijlage 2), in hoeverre het lokale protocol, indien dat bestaat, is gevolgd en in geval een wedstrijd is stilgelegd of gestaakt ook in hoeverre het protocol kwetsende/ discriminerende spreekkoren uit het beleidskader is opgevolgd (zie bijlage 3). Hoofdstuk vier biedt een overzicht van de te trekken lessen in de vorm van conclusies en aanbevelingen.

2 **Beleid en regelgeving ten aanzien van spreekkoren**

Het huidige landelijk beleid en de regelgeving met betrekking tot spreekkoren wordt grotendeels bepaald door de afspraken zoals die zijn voortgekomen uit de evaluatie van het beleidskader bestrijding voetbalvandalisme ⁷ op basis van het eindrapport van het Auditteam voetbalvandalisme over het seizoen 2003 – 2004, het Handboek Veiligheid KNVB en de nieuwe richtlijn verbaal geweld ⁸ van de KNVB.

2.1 **Evaluatie Beleidskader: protocol kwetsende/discriminerende spreekkoren**

Het Auditteam voetbalvandalisme heeft in zijn eindrapportage seizoen 2003 – 2004 de handhaving van de tolerantiegrenzen m.b.t spreekkoren op de agenda gezet. Het Auditteam concludeerde dat het handboek veiligheid van de KNVB en het beleidskader tegenstrijdigheden bevatten over 'wie' moet optreden en bij welk soort spreekkoren wordt opgetreden. De stuurgroep ⁹ heeft besloten naar aanleiding van het eindrapport van het Auditteam het beleidskader op drie punten te wijzigen. Een van die punten betreft het beleid ten aanzien van spreekkoren. In de brief van de minister van BZK aan de voorzitter van de Tweede Kamer naar aanleiding van de evaluatie staat over de aanpak van spreekkoren onder andere het volgende aangegeven: " Bij de aanpak van spreekkoren wordt uitgegaan van een driestappenplan conform de aanpak die in het beleidskader bestrijding voetbalvandalisme 2003 is opgenomen. Door de drie stappen in tijd anders in te richten worden de spreekkoren sneller aangepakt. De nieuwe aanpak uit het beleidskader en de nieuwe richtlijnen van de KNVB (richtlijnen van 16 september 2004) sluiten op elkaar aan. Naast dit stappenplan, gericht op het concreet handelen bij spreekkoren, dienen door clubs en supportersorganisaties actief, zowel preventief als repressief, maatregelen en initiatieven ontplooid te worden gericht op het voorkomen van kwetsende en discriminerende spreekkoren". Overigens kan hierbij worden aangetekend dat het nieuwe protocol en de richtlijn van de KNVB de oude tekst uit paragraaf 4.5 van het beleidskader bestrijding voetbalvandalisme 2003 niet volledig vervangt; met name delen van de teksten over sancties op ongewenst gedrag en (preventieve) maatregelen blijven van toepassing (zie bijlage 2).

Bij de aanpak van spreekkoren wordt een onderscheid gemaakt in kwetsende en discriminerende/racistische spreekkoren. Dit onderscheid uit zich in de verantwoordelijkheid van de scheidsrechter enerzijds en de driehoek, met name de burgemeester, anderzijds. In bijlage 3 staat het stappenplan voor beide soorten spreekkoren opgenomen.

In aansluiting hierop dient te worden opgemerkt dat naast de in het protocol genoemde partijen de BVO de primaire verantwoordelijkheid behoudt om

Noot 7 Brief d.d. 4 oktober 2004 van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties aan de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Noot 8 Brief d.d. 16 september 2004 van de KNVB aan bestuur en directie van de BVO's.

Noot 9 Stuurgroep Voetbalvandalisme onder voorzitterschap van het ministerie van BZK.

binnen het stadion tijdens de wedstrijd repressief op te treden tegen ongewenste (kwetsende, discriminerende) spreekkoren (gebaseerd op art. 1 en 2 voorschriften wedstrijdorganisatie KNVB en het Beleidskader 2003).

Overigens staat in de brief van de minister vermeld dat de Samenwerkende Organisaties Voetbalsupporters (SOVS) in de stuurgroep hebben aangegeven zich niet te kunnen vinden in de aanpak. De SOVS acht de beschreven procedure overtrokken en contraproductief.

2.2 Nieuwe richtlijn verbaal geweld

Sinds 16 september 2004 is de nieuwe richtlijn verbaal geweld van de KNVB van kracht (zie bijlage 3). Ten opzichte van de oude richtlijn is de rol van de scheidsrechter veranderd. Scheidsrechters hebben nu de opdracht om bij constatering van kwetsende en discriminerende spreekkoren het spel direct stil te leggen en het veld te verlaten. De scheidsrechter treedt vervolgens direct in contact met de (thuisspelende) BVO en de lokale autoriteiten. Op basis van het lokale beleid ter bestrijding van verbaal geweld zal de scheidsrechter instructies ontvangen hoe te handelen. Voorheen werd de scheidsrechter geacht te toetsen of de beledigde/gediscrimineerde betrokkene(n), waaronder zijn persoon, nog in staat bleek naar behoren te functioneren dan wel of de uitingen van invloed zouden zijn op een regulier wedstrijdverloop en slechts op te treden in die gevallen waarin normaal functioneren niet meer het geval was of het wedstrijdverloop negatief werd beïnvloed. Tot zover de verandering in de nieuwe richtlijn ten opzichte van de oude. Daarnaast behandelt de richtlijn ook de rol van de BVO's bij het beheersmatig optreden en zijn een viertal beleidsuitgangspunten en preventieve maatregelen geformuleerd.

Ter verduidelijking van de richtlijn en om helderheid te scheppen naar supporters heeft de adviescommissie tuchtrecht van de KNVB een lijst opgesteld met (in ieder geval) niet-toelaatbaar geachte spreekkoren conform de aanbevelingen van het Auditteam in haar eindrapport.

Deze lijst is per brief d.d. 21 januari 2005 gezonden naar het bestuur en de directie van de Betaald Voetbal Organisaties (BVO's) en aan alle scheidsrechters betaald voetbal. Het bestuur betaald voetbal heeft vervolgens met ingang van het weekend van 22 en 23 januari 2005 de onderstaande lijst overgenomen en sindsdien geldt dat scheidsrechters deze lijst als uitgangspunt hanteren.

Niet-toelaatbaar geachte spreekkoren¹⁰

Wat zijn spreekkoren?

Spreekkoren zijn alle gevallen waarin kwetsende, beledigende, bedreigende, racistische en/of discriminerende teksten vanaf de tribune worden geroepen.

Noot 10 Uit brief KNVB 16 september 2004.

*Voorbeelden spreekkoren*¹¹

- alle verwijzingen naar 'hoer', ziekten en geslachtsdelen;
- alle kwetsende, beledigende, racistische of discriminerende verwijzingen naar ras, geloof of bevolkingsgroep, zoals:
 - oerwoudgeluiden;
 - imitaties van geitengemekker / schapengeblaas;
 - 'hamas';
 - gesis;
 - vuurwerkgeluiden;
 - geitenneuker.

2.3 Bestrafen van spreekkoren

Het Handboek Veiligheid van de KNVB biedt een overzicht van de voorschriften en voorwaarden met betrekking tot veiligheid en wedstrijdorganisatie. In het kader van de spreekkoren is titel 7 van belang die handelt over wanordelijkheden en daarbinnen, meer specifiek artikel 30, dat handelt over verbaal geweld.

Artikel 30

- 1 De BVO dient maatregelen te nemen om verbaal geweld tegen te gaan.
- 2 Ter bestrijding van ongewenste spreekkoren dient de betaaldvoetbalorganisatie gebruik te maken van de richtlijn bestrijding verbaal geweld (zie bijlage 5 en Handboek Veiligheid KNVB juli 2004; genoemde richtlijn is inmiddels vervangen door de nieuwe richtlijn van 16 september 2004).

Procedure Tuchtrechtspraak betaald voetbal

In geval zich tijdens een wedstrijd wanordelijkheden in de vorm van spreekkoren hebben voorgedaan kan de zaak in vooronderzoek worden genomen door de aanklager betaald voetbal die zijn bevoegdheden ontleent aan en de strafbare feiten ten laste legt op basis van het Reglement Tuchtrechtspraak Betaald Voetbal¹². De aanklager gaat bij het wel of niet starten van een vooronderzoek uit van diverse informatiebronnen: rapportages arbitraal kwartet, meldingsformulier incidenten en wanordelijkheden opgemaakt door de verantwoordelijken (veiligheidscoördinatoren) van beide BVO's en eventueel een rapport van de auditor. Ook wordt soms gebruik gemaakt van beeldmateriaal. Tijdens het vooronderzoek krijgt de club de gelegenheid aan te tonen wat zij gedaan heeft om de spreekkoren te voorkomen en/of te stoppen. Naast de vraag of de spreekkoren zich hebben voorgedaan staat de vraag naar de disculpatiegrond centraal bij de tuchtrechtspraak; heeft beschuldigde partij alles gedaan ter voorkoming van de wanordelijkheden voor, tijdens en na de wedstrijd. De afweging of een spreekkoor discriminerend/racistisch is, en dus mogelijk strafbaar, wordt niet getoetst want die behoort tot de competentie van de lokale autoriteiten.

Noot 11 Niet exclusief, andere spreekkoren dan genoemde kunnen ook reden zijn tot het stilleggen c.q. staken van een wedstrijd.

Noot 12 Het bewezen verklaarde, de spreekkoren, levert op overtreding van artikel 19 lid 1 van het Reglement Tuchtrechtspraak Betaald Voetbal juncto artikel 20 lid 2 sub b van het Reglement Tuchtrechtspraak Betaald Voetbal (zie bijlage 6).

Op basis van het vooronderzoek kan de aanklager tot een sepot komen of een schikkingsvoorstel doen. Daarnaast is het mogelijk dat een zaak rechtstreeks aan de tuchtcommissie wordt voorgelegd. Indien het schikkingsvoorstel door de beschuldigde partij niet wordt geaccepteerd, wordt de zaak ter beslissing voorgelegd aan de tuchtcommissie. De tuchtcommissie kan besluiten tot vrijspraak of een tuchtrechtelijke sanctie opleggen. Gelet op vermelde feiten en omstandigheden, alsmede op de aard en ernst van het onderhavige strafbare en bewezen verklaarde feit en de strafkaart van beschuldigde, komt de tuchtcommissie tot een beslissing. Bij het vaststellen van de sanctie baseert de commissie zich op het gestelde in Hoofdstuk VI (straffen) van het Reglement Tuchtrechtspraak Betaald Voetbal (RTBV) en de uitgangspunten straffen wanordelijkheden zoals die vermeld staan in het Handboek Veiligheid van de KNVB (zie bijlage 6 en 7). De tuchtrechtelijke sanctie kan variëren van een geldboete tot het spelen van wedstrijd(en) zonder publiek. Een wedstrijd hoeft niet per se te worden stilgelegd of gestaakt voor de toepasselijkheid van de bepaling dat tuchtrechtelijke sancties kunnen worden opgelegd. Uiteraard weegt het stilleggen en/of staken wel mee in de hoogte van de sanctie, omdat dit gegeven ook zelfstandig, los van het zich voordoen van spreekkoren, een overtreding is.

Mocht de beschuldigde of de aanklager niet akkoord gaan met de beslissing van de tuchtcommissie dan wordt de zaak uiteindelijk aan de commissie van beroep voorgelegd die de definitieve uitspraak doet. Zowel bij de tuchtcommissie als bij de commissie van beroep wordt de zaak helemaal opnieuw behandeld.

In het seizoen 2004/2005 zijn door de aanklager 19 zaken in behandeling genomen die deels of geheel met spreekkoren te maken hebben. In het seizoen 2003/2004 waren dit er 18; in het seizoen 2002/2003 waren er 9 'spreekkorenzaken'.

Naast sancties van de zijde van de KNVB kunnen sancties ook opgelegd worden van de zijde van de gemeente. Een burgemeester kan besluiten, op basis van zijn bevoegdheden in het kader van de handhaving van de openbare orde, één of meer wedstrijden van de betreffende club zonder publiek te laten spelen. Tevens kan de burgemeester, in het geval de bezoekende supporters zich schuldig hebben gemaakt aan spreekkoren, bepalen dat de supporters van de desbetreffende BVO bij de volgende wedstrijd (meestal het seizoen erna) de toegang wordt ontzegd. Daarnaast kan de burgemeester van een club eisen dat deze alles in het werk stelt om herhaling van spreekkoren te voorkomen. Soms wordt dit expliciet vastgelegd in het (jaarlijks) af te sluiten convenant.

Niet alleen clubs kunnen worden gestraft voor spreekkoren, ook individuele daders kunnen worden aangehouden en vervolgd. Het OM kan waar mogelijk vervolging instellen tegen personen die zich schuldig maken aan kwetsende en discriminerende spreekkoren. Het gaat dan om overtreding van de volgende artikelen uit het Wetboek van Strafrecht:

- 137 c (belediging van groep mensen);
- 137 d (aanzetten tot discriminatie);
- 137 f (steun verlening discriminatie) of;
- 137 g (discriminatie bij ambtsuitoefening).

Uit het VVS (Voetbal Volg Systeem) van het CIV blijkt dat in het voetbalseizoen 2004/2005 11 personen zijn aangehouden voor artikel 137c WvStr. Deze personen hebben een dagvaarding gekregen. De afdoening is nog niet bekend, uitgezonderd opgelegde werkstraf van 40 uur, maar de ervaring uit andere jaren leert dat de vervolging naar alle waarschijnlijkheid zal worden afgedaan met een transactie tussen de € 275 en € 360.

De onderstaande cijfers zijn afkomstig uit het Voetbal Volg Systeem en hebben betrekking op de supporters die aan de KNVB zijn gemeld wegens genoemde overtredingen¹³ en die in reactie daarop vanuit de KNVB een civielrechtelijk landelijk stadionverbod kregen; strafrechtelijke stadionverboden voor spreekkoren zijn nog nooit opgelegd.

Aantal landelijke civielrechtelijke stadionverboden wegens spreekkoren:

- Seizoen 2002/2003 (01-07-02 - 01-07-03): 39 uitsluitingen;
- Seizoen 2003/2004 (01-07-03 - 01-07-04): 34 uitsluitingen;
- Seizoen 2004/2005 (01-07-04 – d.d.04-08-05): 21 uitsluitingen¹⁴.

Naast landelijke civielrechtelijke stadionverboden worden ook lokale civielrechtelijke stadionverboden opgelegd. Er zijn plannen om deze lokale stadionverboden ook landelijk te registreren, maar op het moment gebeurt dit nog niet.

De cijfers moeten daarom nog met de nodige zorgvuldigheid betracht worden. Voor zover bekend bij het CIV hebben in het seizoen 2004/2005 14 supporters een lokaal stadionverbod gekregen voor spreekkoren (allen voor het overtreden van de huisregels bij de wedstrijd ADO-PSV).

Noot 13 (Massale) eenvoudige belediging is hier buiten beschouwing gelaten.

Noot 14 Dit aantal zal naar alle waarschijnlijkheid nog stijgen. Pas aan het eind van het seizoen 2005/2006 is dit definitieve aantal bekend. Dit heeft te maken met het feit dat de gedragingen eerst door BVO's en/of Openbaar Ministerie dienen te worden beoordeeld alvorens tot melding wordt overgegaan

3 Overzicht wedstrijden

3.1 ADO Den Haag – Ajax 12 september 2004

Vorbereiding

Het vooroverleg heeft plaatsgevonden op 10 augustus 2004. Daarbij waren aanwezig beide BVO's, beide politiekorpsen, supportersvereniging OVA en de supporterscoördinatoren van beide BVO's. Tijdens dit vooroverleg is met betrekking tot de bestrijding van ongewenste spreekkoren afgesproken het landelijk beleidskader voetbalvandalisme te volgen waarbij ADO, indien noodzakelijk, aanvullende stappen kan nemen zoals beschreven in het eigen protocol spreekkoren: stewards ondernemen actie, de stadionspeaker waarschuwt, spreekkoren worden overstemd door harde muziek, het stilleggen van de wedstrijd gedurende een afkoelingsperiode en het staken van de wedstrijd (zie bijlage 8). Deze afspraak is tevens opgenomen in het draaiboek. In het draaiboek staat verder nog het volgende aangegeven:

- bij stadionomroeper liggen de op schrift gestelde goedgekeurde teksten;
- de VC van ADO Den Haag instrueert de omroeper;
- indien noodzakelijk wordt CD gedraaid om spreekkoren te overstemmen.

In feite gelden deze afspraken elke wedstrijd. In het draaiboek van deze wedstrijd staan ook enkele specifieke maatregelen en voorzieningen vermeld:

- Er is door ADO extra veel aandacht besteed aan spreekkoren. Via internet, de media en op de wedstrijddag zelf wordt aan de supporters duidelijk gemaakt dat spreekkoren ongewenst zijn.
- De stadionspeaker zal ook op een ludieke manier gebruikt worden tijdens speelpauzes om te voorkomen dat eventuele spreekkoren kunnen worden ingezet.

Voor aanvang van de wedstrijd is het genoemde stappenplan van ADO tevens met het arbitrale kwartet besproken. Bij dit overleg waren tevens, de veiligheidscoördinatoren van Ajax en ADO, de auditor van de KNVB en de politie Haaglanden aanwezig. Tijdens dit overleg stond de veiligheidscoördinator van ADO uitgebreid stil bij de bijzonderheden rondom deze wedstrijd die in de hoogste risicocategorie C was ingedeeld. Op voorhand verwachtte men de grootste problemen rond de spreekkoren. Men zou conform het afgesproken protocol reageren op eventuele kwetsende spreekkoren, met uitzondering van een noviteit: men zou voor het eerst via de geluidsinstallatie van de betreffende supportersvakken harde muziek laten horen om de kwetsende spreekkoren op deze wijze te overstemmen en hopelijk in te dammen. Nadrukkelijk werd gesteld dat deze noviteit met instemming van alle betrokken partijen was afgesproken. De politie benadrukte tevens dat bij langdurige strafbare spreekkoren ingegrepen zou worden.

De wedstrijd

Tijdens de gehele wedstrijd zijn er kortdurende spreekkoren te horen, in de eerste 20 minuten waren de spreekkoren voornamelijk over en weer tussen de ADO- en Ajax aanhang. Later meer vanuit het ADO-publiek en op de persoon gericht: o.a. 'Sylvie is de hoer van Amsterdam' en 'Wesley is een hoer'. In de 53^e minuut heeft de stadionspeaker omgeroepen nadat ongeveer 20 seconden ' Hamas, Hamas, Joden aan het gas' gevolgd door

sissende geluiden was te horen. ADO heeft hierop kort een muziek CD ingezet om de spreekkoren te stoppen. In de 75^e minuut werd de stadionspeaker nogmaals ingezet in reactie op spreekkoren richting Ajax-speler Van der Vaart. In de 76^e minuut legde de scheidsrechter de wedstrijd een minuut stil en verzocht via de 4^e official een oproep via de stadionspeaker te doen. Dit verzoek van de scheidsrechter had betrekking op vuurwerk dat op het speelveld was gegooid. Bij herhaling van vuurwerk op het veld zou de scheidsrechter de wedstrijd tijdelijk staken. De stadionspeaker heeft aan de oproep van de scheidsrechter gehoor gegeven.

Op de noordzijde werden extra stewards geplaatst. Toen de spreekkoren aanhielden is vanuit de commandokamer besloten om met muziek de spreekkoren te overstemmen, die vervolgens ook enige minuten ophielden. In de 78^e minuut wordt een beginnend spreekkoor overstemd door de muziek CD. In de 80^e minuut wordt na een spreekkoor de muziek CD weer gebruikt totdat het spreekkoor stopt. In de 82^e minuut wordt de muziek CD weer ingeschakeld, op dat moment waren er geen spreekkoren. De muziek blijft zonder onderbreking spelen tot het einde van de wedstrijd.

Na afloop

Het gebruik van de muziek CD is achteraf ter discussie gesteld door Ajax, zowel het continue gebruik vanaf de 82^e minuut, omdat er op dat moment geen spreekkoren waren, als de muziekkeuze die in de ogen van Ajax sfeerverhogend was en werd gezien als een ongeoorloofd hulpmiddel terwijl de stand 3-3 was.

Tien personen zijn geïdentificeerd en aan zes van hen heeft ADO een lokaal stadionverbod opgelegd. Vier personen hebben zich voor de rechter moeten verantwoorden voor het uiten van racistische spreekkoren. Tevens hebben zij een civielrechtelijke stadionverbod gekregen. Normaalgesproken moeten geïdentificeerde aanheffers van spreekkoren zich verantwoorden bij de stadionverbodencommissie van de club. Afhankelijk van de ernst van het delict krijgen zij dan een gele kaart (waarschuwing), wat min of meer neerkomt op een voorwaardelijk stadionverbod of direct een civielrechtelijk lokaal of landelijk stadionverbod. De rol van de stewards bij het aanspreken van supporters en het rapporteren over spreekkoren is in die zin beperkt dat dit geheel aan hun eigen inschatting en verantwoordelijkheid wordt overgelaten. ADO is van mening dat het niet mogelijk is de stewards hierin te verplichten aanzien zij een week later weer tussen de supporters in het vak moeten staan.

Procedure aanklager betaald voetbal

De aanklager betaald voetbal was bereid in deze zaak van verdere vervolging af te zien, indien door ADO het aan haar toegezonden schikkingsvoorstel zou worden geaccepteerd. Het schikkingsvoorstel hield in een veroordeling met ingang van drie weken na 21 oktober 2004 tot het spelen van de twee eerstvolgende thuiswedstrijden van ADO Den Haag zonder publiek. Daarnaast werd de voorwaardelijke straf van de opschorting van het recht tot het verkrijgen van toegangskaarten voor een uitwedstrijd in het seizoen 2004-2005 van de competitie omgezet. Deze straf zou gelden voor de wedstrijd Ajax – ADO van 30 januari 2005.

Dit schikkingsvoorstel werd door ADO niet geaccepteerd, waarna de zaak aan de tuchtcommissie werd voorgelegd. Uiteindelijk ging ADO in beroep tegen de beslissing van de tuchtcommissie bij de commissie van beroep die de beslissing van de tuchtcommissie bevestigde.

De commissie verweet ADO Den Haag dat zij onvoldoende maatregelen had getroffen om de spreekkoren tijdig een halt toe te roepen. Zo is in de eerste helft van de wedstrijd geen gebruik gemaakt van de stadionspeaker. Ten aanzien van het verweer van ADO Den Haag dat zij stewards zou hebben ingezet om de spreekkoren tegen te gaan en te doen stoppen, zei de commissie dat het feit dat de spreekkoren zich gedurende de gehele eerste helft hebben voorgedaan, niet in die richting wijst. Ook de door ADO Den Haag getoonde videobeelden maakten deze stelling niet aannemelijk.

De commissie gaf in haar uitspraak aan dat zij begrip heeft voor de moeilijkheden om deelnemers van spreekkoren te identificeren. Toch is ADO Den Haag er met behulp van gemaakte videobeelden en het protocollenteam¹⁵ in geslaagd 10 personen te identificeren. De commissie stelde echter ook vast dat de video-opnames zijn gemaakt van grote afstand en dat nauwelijks is ingezoomd. De commissie was van oordeel dat de inzet van technische hulpmiddelen niet zodanig is geweest dat de kans op herkenning optimaal was.

Aan de tien geïdentificeerde supporters heeft ADO Den Haag zes lokale civielrechtelijke stadionverboden opgelegd. Vier personen kregen een landelijk civielrechtelijk stadionverbod. Hiermee wordt volgens de commissie niet voorkomen dat desbetreffende personen bij uitwedstrijden of wedstrijden van andere clubs aanwezig zijn en zich daar mogelijk misdragen. De keuze voor lokale stadionverboden hangt volgens ADO samen met het feit dat de KNVB geen onderscheid aanbrengt in aard van de spreekkoren. ADO is van mening dat dit wel zou moeten. Voor minder zware spreekkoren vaardigt de club daarom een lokaal stadionverbod uit dat drie maanden geldig is, voor zwaardere spreekkoren een landelijk stadionverbod dat 1 jaar geldig is.

De commissie van beroep stelde dat vaststaat dat de aanhang van ADO zich tijdens deze wedstrijd heeft schuldig gemaakt aan het uiten van beledigende, discriminerende en racistische spreekkoren. De commissie van beroep was van mening dat ADO Den Haag ter bestrijding van deze wanordelijkheden geen gebruik heeft gemaakt van alle aanwezige middelen. De straf na commissie van beroep was een onvoorwaardelijke geldboete van € 25.000,- en een voorwaardelijke straf met de proeftijd van één jaar van het spelen van één wedstrijd zonder thuispubliek. En een omzetting van de voorwaardelijke straf d.d. 1 juni 2004 van het opschorten van het recht om kaarten te kopen voor een uitwedstrijd. Dat was de wedstrijd tegen Ajax van 30 januari 2005. Bij de omzetting van de voorwaardelijke straf in een definitieve was mede gekeken naar de lange strafkaart van ADO Den Haag met betrekking tot wanordelijkheden en de ernst en de duur van de wanordelijkheden bij de wedstrijd ADO Den Haag - Ajax.

Noot 15 Het protocollenteam is aan het begin van het seizoen 2004 – 2005 in het leven geroepen en bestaat uit vertegenwoordigers van alle Haagse veiligheidspartners. Als daartoe aanleiding is bekijken zij gezamenlijk de videobeelden met als doel de aanheffers te kunnen aanpakken.

Lokale afspraken

ADO Den Haag hanteert een eigen protocol met betrekking tot spreekkoren. Schema 3.1 biedt een overzicht van de wel/niet genomen maatregelen.

Schema 3.1 Protocol spreekkoren ADO

	Preventief	J/N
	standaard speakertest KNVB voorafgaand aan wedstrijd	J
	aanvullende speakertest ADO voorafgaand aan wedstrijd	J
	Beginnende spreekkoren	
fase 1	oproep tot publiek middels de stadionspeaker regie: scheidsrechter	J
	Aanhoudende spreekkoren	
fase 2	aanhoudende spreekkoren→ vanuit radiokamer wordt muziek gedraaid	J
fase 3	aanhoudende spreekkoren→ club stelt fase 3 in→ trainer en/of aanvoerder zullen op het veld het publiek toespreken	N
fase 4	treedt in werking bij tijdelijk stil leggen→ overleg in de scheidsrechterkamer met betrekking tot voorwaarden eventueel hervatten wedstrijd	N
fase 5	treedt in werking bij definitief staken wedstrijd→ ontruiming stadion	N

Beleidskader

In het Beleidskader Voetbalvandalisme staat een aantal afspraken opgenomen (zie bijlage 2). Voor elke wedstrijd afzonderlijk bekijken we in hoeverre deze zijn nagekomen (zie schema 3.2).

Schema 3.2 Te nemen preventieve en repressieve maatregelen door ketenpartners (uit Beleidskader 2003)

	J/N
- Supportersvereniging en BVO ondernemen al het mogelijke om ongewenste spreekkoren tegen te gaan en aanstichters te straffen: - aanstichter en daders worden aangesproken op hun gedrag; - en door de club of KNVB wordt een stadionverbod opgelegd.	N ¹⁶
BVO, gemeente en politie dienen voor de wedstrijd duidelijkheid te geven bij welke spreekkoren ingegrepen wordt.	J
Voor aanvang wedstrijd overleg met scheidsrechter over beleid tav spreekkoren.	J
KNVB geeft bij spreekkoren betreffende BVO tenminste een boete indien de hierboven geschetste procedures niet worden gevolgd.	J

Tevens worden in het beleidskader 2003 een aantal sancties genoemd op ongewenst gedrag, die als het ware als de voorlopers van het huidige stappenplan kwetsende en discriminerende spreekkoren kunnen worden beschouwd (zie bijlage 9), te beginnen met het stilleggen van het spel door de scheidsrechter na de 1^e keer en het waarschuwen van de scheidsrechter. Dit is gebeurd, alleen niet direct na de 1^e keer maar later.

Noot 16 Commissie van Beroep KNVB heeft aangegeven dat dit onvoldoende was.

Overigens golden de (nieuwe) KNVB-richtlijnen met betrekking tot spreekkoren (ter vervanging van bovengenoemde sancties) nog niet voor deze wedstrijd. Deze richtlijnen zijn ingegaan het eerste weekend na 16 september 2004, te weten 18 en 19 september.

3.2 PSV – Heerenveen 25 september 2004

De voorbereiding

Het veiligheidsoverleg 4 weken voorafgaand is telefonisch afgedaan; de wedstrijd PSV-Heerenveen levert in principe nooit problemen op. Elk wedstrijdoverleg wordt de inhoud van het stappenplan besproken met de scheidsrechter, zo ook deze wedstrijd.

PSV kent een eigen stappenplan spreekkoren dat deel uitmaakt van het lokaal convenant. Dit stappenplan is aan het begin van het seizoen opgesteld naar aanleiding van de oplaaiende discussie over spreekkoren en de richtlijnen van de KNVB. Op het moment van invoeren is het stappenplan ook met de supporters gecommuniceerd.

Voor aanvang van de wedstrijd wordt niet door de stadionspeaker een anti-spreekkoren boodschap omgeroepen maar wordt de boodschap geprojecteerd op de grote beeldschermen (Alfrescoschermen) in het stadion. Hiervoor is gekozen omdat de ervaring leert dat de boodschap wordt weggefloten op het moment van omroepen.

Doen er zich spreekkoren voor tijdens de wedstrijd dan wordt in eerste instantie de stadionspeaker ingezet. Bij continuering wordt op de Alfresco-schermen een stopbord getoond (tekst: stop spreekkoren nu). Helpt dat nog niet dan wordt een videoboodschap met aanvoerder M. van Bommel getoond. PSV voert zelf de regie over deze verschillende stappen. Indien dat alles nog niet helpt kan de scheidsrechter of PSV zelf beslissen tot het stilleggen van de wedstrijd. Als de wedstrijd is stilgelegd is het de beurt aan een official van PSV (trainer of aanvoerder) om het veld op te gaan. Tevens worden dan op de schermen dia's getoond met oproepen tot normaal gedrag. De wedstrijd wordt hervat als de rust is teruggekeerd. Indien dit niet het geval is wordt het publiek via de schermen toegesproken door de burgemeester van Eindhoven middels een videoboodschap die het publiek erop wijst dat hij de wedstrijd zal staken ingeval de spreekkoren doorgaan. Na een afkoelingsperiode of het definitief staken van de wedstrijd moet een besluit genomen worden over het vervolg van de wedstrijd. In geval van staken moet de leegloop van het stadion worden voorbereid. De ervaringen met dit stappenplan zijn vrij beperkt omdat de club zegt door de goede resultaten nog weinig last te hebben gehad van spreekkoren.

Het stappenplan van PSV wijkt enigszins af van het stappenplan van de KNVB omdat de ketenpartners in Eindhoven van mening zijn dat zij zelf de regie in handen willen houden; de lokale partijen zijn verantwoordelijk voor de evenementenorganisatie en willen dit niet overlaten aan de KNVB of de scheidsrechter.

Elke wedstrijd wordt in het lokale krantje (de Flits) opgeroepen tot fair play, antiracisme en ook spreekkoren komen daar aan bod.

De wedstrijd

In de 42e minuut is één maal de stadionspeaker ingezet vanwege spreekkoren door de PSV-aanhang richting scheidsrechter Luinge. Dit was n.a.v. een aantal beslissingen die in de ogen van de PSV-aanhang onterecht waren.

Nadat kort daarop een speler van PSV scoorde en de scheidsrechter aan een Heerenveen-speler een rode kaart gaf hielden de spreekkoren op.

Na afloop

Bij deze wedstrijd zijn geen aanhoudingen verricht. Normaalgesproken worden personen die direct aanwijsbaar zijn als bron van spreekkoren direct voorgedragen voor een stadionverbod. PSV hanteert daarbij een rechtlijnig beleid; gewaarschuwd wordt er niet omdat men van mening is dat supporters vaak gewoon duidelijkheid willen. De moeilijkheid is alleen dat spreekkoren zich meestal vliegensvlug verspreiden en dat de oorspronkelijke bron(nen) bijna niet te traceren zijn.

Deze wedstrijd is niet bij de aanklager betaald voetbal in onderzoek geweest.

Beleidskader

Schema 3.3 laat zien of de noodzakelijke maatregelen zijn genomen.

Schema 3.3 Te nemen preventieve en repressieve maatregelen door ketenpartners:

	J/N
• Supportersvereniging en BVO ondernemen al het mogelijke om ongewenste spreekkoren tegen te gaan en aanstichters te straffen: • aanstichter en daders worden aangesproken op hun gedrag; • en door de club of KNVB wordt een stadionverbod opgelegd.	J
• BVO, gemeente en politie dienen voor de wedstrijd duidelijkheid te geven bij welke spreekkoren ingegrepen wordt.	J
• Voor aanvang wedstrijd overleg met scheidsrechter over beleid tav spreekkoren.	J
• KNVB geeft bij spreekkoren betreffende BVO tenminste een boete indien de hierboven geschetste procedures niet worden gevolgd.	Nvt

3.3 ADO Den Haag – PSV 16 oktober 2004; gestaakt

Vorbereiding

Vooroverleg heeft plaatsgevonden op 31 augustus. Daarbij waren aanwezig beide BVO's, beide politiekorpsen, supportersvereniging OVA, gemeente en de supporterscoördinatoren van beide BVO's. Tijdens dit vooroverleg is met betrekking tot de bestrijding van ongewenste spreekkoren afgesproken dat het landelijk beleidskader voetbalvandalisme zou worden gevolgd waarbij ADO, indien nodig, aanvullende stappen zou nemen zoals beschreven in het eigen protocol spreekkoren (omroepen, muziek CD). Deze afspraak is tevens opgenomen in het draaiboek. In het draaiboek staat verder, net als bij de wedstrijd tegen Ajax, het volgende aangegeven:

- bij de stadionomroeper liggen de op schrift gestelde goedgekeurde teksten;
- de VC van ADO Den Haag instrueert de omroeper;
- indien noodzakelijk wordt CD gedraaid om spreekkoren te overstemmen.

In feite gelden deze afspraken elke wedstrijd. In het draaiboek van deze wedstrijd staan ook enkele specifieke maatregelen en voorzieningen vermeld:

- Er is door ADO extra veel aandacht besteed aan spreekkoren. Via internet, de media en op de wedstrijddag zelf, is aan de supporters duidelijk gemaakt dat spreekkoren ongewenst zijn. Door middel van acties zal ook getracht worden om supporters bewust te maken van de kwetsbaarheid van woorden als kanker en tering.
- Het stappenplan tav spreekkoren is bij alle partners bekend. Dit stappenplan zal voorafgaand aan de wedstrijd uitgebreid besproken worden met de scheidsrechter, PSV en de politie Haaglanden.

ADO heeft in het wedstrijdoverleg direct voorafgaand aan de wedstrijd (met de veiligheidscoördinatoren van beide verenigingen, arbitrale kwartet, een vertegenwoordiger van de lokale autoriteit en de auditor van de KNVB), medegedeeld dat ingeval kwetsende en/of discriminerende spreekkoren zich zouden voordoen de lokale autoriteiten een andere procedure zouden volgen dan die was afgesproken tussen KNVB en de lokale autoriteiten van Den Haag. Eerst zou geprobeerd worden de spreekkoren te doen stoppen door het draaien van de muziek cd of het omroepen door de stadionspeaker. Daartoe verzocht ADO de scheidsrechter om de regie van het eerste optreden over te laten aan ADO en de politie. ADO voerde hiervoor als reden aan dat zij zelf de verantwoordelijkheid wilde nemen en niet wilde wachten op een reactie van de scheidsrechter.

ADO meldt dat voorafgaand aan de wedstrijd veel aandacht is besteed aan spreekkoren. Zowel de fanclub ADO Den Haag, de supporterscoördinator, de stewardorganisatie alsmede de clubleiding hebben, mede naar aanleiding van de wedstrijd tegen Ajax, veel gesproken met diverse supporters en supportersgroepen. Via diverse mediakanalen, waaronder internet, lokale radio en TV West is opgeroepen om de club positief te ondersteunen. Ook is bij deze wedstrijd een flyer uitgedeeld waarin de supporters werd opgeroepen zich te onthouden van kwetsende spreekkoren. Tevens is daarin de nieuwe richtlijn ten aanzien van spreekkoren meegenomen. In het gratis uit te delen programmaboekje is een omlijnd kader geplaatst met daarin een oproep geen negatieve spreekkoren te bezigen en/of betrokken te raken bij incidenten. Ook is vooraf kenbaar gemaakt dat de club beschikt over zeer technologische apparatuur waarbij daders conform KNVB reglementen zullen worden gestraft. Tevens meldt ADO ter ondersteuning van het CCTV-systeem en om een dadergerichte aanpak te bewerkstelligen een professionele cameraman te hebben ingehuurd. Deze maakt expliciet alleen opnamen van supporters en supportersgroepen¹⁷.

De wedstrijd

In de 1^e helft is er gezang over en weer geweest waarbij de PSV aanhang de woorden "Haagse Joden" gebruikten en de ADO Den Haag aanhang "kankerboeren". Ook moest PSV-speler Mark van Bommel het verbaal ontgelden met teksten als: "Van Bommel, je moeder is een hoer". Dit gezang heeft de eerste 15 minuten van de eerste helft geduurd, steeds korte tijd maar herhalend en is daarna gestopt.

In de 2^e helft is vanaf de 50^e minuut kort gezongen richting de scheidsrech-

Noot 17 Bij navraag blijkt deze cameraman overigens al vanaf het begin van het seizoen elke uit- en thuiswedstrijd opnamen te maken.

ter vanaf de Aad Mansveldtribune. De scheidsrechter heeft middels een teken naar de 4e official aangegeven dat wat hem betreft grenzen werden overschreden. Hierna heeft de stadionspeaker één maal omgeroepen. Ook heeft de scheidsrechter de aanvoerder van ADO gevraagd wat deze ging doen. In de 70e minuut neemt het gezang toe. De spreekkoren die hierbij gebruikt werden zijn: "Temmink is de hoer van PSV, je moeder is een hoer, Temmink is de hoer van PSV" en "Kale kankerhond", dit laatste ten opzichte van de 2^e assistent-scheidsrechter.

In de 80^e en 81^e minuut werd vanuit het supportersvak van ADO massaal geuit: "Hamas, Hamas, Temmink aan het gas". Na dit spreekkoor besloot de scheidsrechter de wedstrijd tijdelijk te onderbreken. Dit was in de 80^e minuut bij een stand 0-2. De scheidsrechter heeft daarbij tevens opdracht gegeven aan de spelers en technische staf van beide verenigingen om het veld te verlaten.

Hierna is overleg geweest met dezelfde personen die bij het wedstrijdoverleg aanwezig waren. Daarbij is afgesproken dat een rustperiode van 10 minuten zou worden ingelast en dat de wedstrijd zou worden voortgezet indien het rustig en veilig zou zijn. Bij herhaling zou de wedstrijd definitief worden gestaakt. De scheidsrechter heeft daarbij tevens aan de lokale autoriteit en de veiligheidscoördinatoren gevraagd hoe zij dachten de situatie aan te pakken. Nadat de verantwoordelijke van de politie DH buiten de situatie in ogenschouw had genomen keerde hij terug met de mededeling dat op last van de burgemeester van Den Haag, dhr. Deetman, de wedstrijd moest worden gestaakt. De afkoelingsperiode had niet voor rust gezorgd. Tientallen Haagse supporters hadden zich gemeld bij de ingang met het PSV-vak. Daar ontstond rumoer. ADO-supporters probeerden ook de deur tot de bestuursruimte te forceren. Als burgemeester Deetman door de commandant van politie op de hoogte wordt gesteld van de dreigende escalatie verbiedt hij het uitspelen van de wedstrijd. Het 'openbare orde- en veiligheidsprobleem' is de reden van het definitieve staken, aldus dhr. Deetman.

Scheidsrechter Temmink deelt (achteraf) mee dat vooraf was afgesproken dat ADO bij kwetsend gezang zou proberen de gemoederen te sussen door een oproep van de speaker of door het draaien van harde muziek. Temmink wacht tevergeefs op ingrijpen, in de 77^e minuut geeft hij zelf een signaal naar de vierde official langs de lijn om de stadionspeaker in te zetten.

Na afloop

ADO geeft aan extra inspanningen te hebben gedaan met betrekking tot het traject na de wedstrijd. Vanaf het begin van het voetbalseizoen is er een protocolteam actief dat bestaat uit een aantal veiligheidspartners. Indien daar aanleiding toe is wordt dit team ingezet met als doel de aanheffers aan te pakken. Al het materiaal wordt bekeken in combinatie met het geluid dat beschikbaar is. Uit al het opgevraagde foto- en filmmateriaal heeft ADO een fotoboek samengesteld. Dit heeft geresulteerd in herkenning van 14 personen die zich schuldig hebben gemaakt aan het uiten van spreekkoren. Deze personen hebben uiteindelijk een lokaal stadionverbod gekregen van 3 maanden.

Procedure aanklager betaald voetbal

De aanklager betaald voetbal was bereid in deze zaak van verdere vervolging af te zien, indien door ADO het aan haar toegezonden schikkingsvoorstel was geaccepteerd.

Het schikkingsvoorstel hield in een veroordeling met ingang van drie weken na 11 november 2004 tot het spelen van de twee eerstvolgende thuiswedstrijden van ADO in de competitie van de Holland Casino Eredivisie en/of bekercompetitie van de KNVB zonder publiek, waarvan één wedstrijd voorwaardelijk, met de proeftijd van één jaar.

Het genoemde schikkingsvoorstel werd door ADO niet geaccepteerd. Daarom werd de zaak ter beslissing voorgelegd aan de tuchtcommissie.

De tuchtcommissie kwam tot de volgende straf: het met ingang van 3 weken na datum van de uitspraak van de tuchtcommissie spelen van de twee eerstvolgende thuiswedstrijden van het 1^e elftal van ADO in de competitie van de KNVB zonder publiek, waarvan 1 zodanige wedstrijd voorwaardelijk, met de proeftijd van 1 jaar. ADO heeft tegen deze beslissing beroep ingesteld waardoor de zaak uiteindelijk is voorgelegd aan de commissie van beroep.

De commissie van beroep stelt ADO verantwoordelijk voor de wanordelikheden binnen het stadion, veroorzaakt door haar aanhang. Het verwijt van de commissie van beroep richt zich op het (gebrek aan) handelen door ADO tijdens de wedstrijd.

ADO voert aan dat de spreekkoren door toedoen van de leden van haar stewardorganisatie van zeer korte duur bleven, waardoor van een spreekkoor in tuchtrechtelijke zin, dat immers langdurigheid en massaliteit vereist, geen sprake is geweest. De commissie van beroep geeft aan dat evenzeer sprake kan zijn van een spreekkoor indien de betreffende uitingen massaal maar kort en bij herhaling ten gehore worden gebracht.

ADO voert aan dat de spreekkoren van korte duur zijn gebleven doordat haar stewards de desbetreffende supporters steeds nadat de spreekkoren ten gehore werden gebracht op hun gedrag hebben aangesproken en hebben kunnen bewegen de spreekkoren te staken. De commissie van beroep stelt vraagtekens bij de effectiviteit van het optreden van de stewards.

ADO geeft aan tot de 76^e minuut te hebben gewacht met het inzetten van de stadionspeaker omdat het optreden van de stewards tot dan toe effectief was en het inzetten van de stadionspeaker veelal contraproductief is. De commissie van beroep geeft aan dat alle middelen moeten worden ingezet en dat die verantwoordelijkheid met zich meebrengt dat reeds in het beginstadium van de wanordelikheden ook op deze manier dient te worden opgetreden.

De commissie van beroep merkt verder op dat ADO een actief opsporingsbeleid heeft gevoerd, hetgeen heeft geresulteerd in de herkenning van 14 daders van de spreekkoren. Aan deze personen zijn lokale stadionverboden van 3 maanden opgelegd. Ook zijn de daders aan de KNVB gemeld met het verzoek om de stadionverboden van 3 maanden een landelijk karakter te geven. De KNVB is hiertoe niet overgegaan, aangezien de voorgestelde termijn van 3 maanden niet in overeenstemming is met de Richtlijn termijn stadionverbod.

De commissie van beroep gaat niet helemaal mee in de strafbepaling van de tuchtcommissie. Waar deze er bij haar strafbepaling vanuit is gegaan dat ADO zowel tijdens als na afloop van de wedstrijd tekort is geschoten, richt het verwijt van de commissie van beroep zich enkel op het handelen tijdens de wedstrijd. Reden waarom de commissie van beroep de door de tuchtcommissie opgelegde straf, het spelen van een wedstrijd zonder publiek, te zwaar acht en omzet in een voorwaardelijke straf, met een proeftijd van 1 jaar alsmede tot betaling van een geldboete van 40.000 euro.

Lokale afspraken

ADO Den Haag hanteert een eigen protocol met betrekking tot spreekkoren. Schema 3.4 biedt een overzicht van de wel/niet genomen maatregelen.

Schema 3.4 Protocol spreekkoren ADO

	Preventief	J/N
	standaard speakertest KNVB voorafgaand aan wedstrijd	J
	aanvullende speakertest ADO voorafgaand aan wedstrijd	J
	Beginnende spreekkoren	
fase 1	oproep tot publiek middels de stadionspeaker regie: scheidsrechter	J
	Aanhoudende spreekkoren	
fase 2	aanhoudende spreekkoren→ vanuit radiokamer wordt muziek gedraaid	N
fase 3	aanhoudende spreekkoren→ club stelt fase 3 in→ trainer en/of aanvoerder zullen op het veld het publiek toespreken	N
fase 4	treedt in werking bij tijdelijk stil leggen→ overleg in de scheidsrechterkamer met betrekking tot voorwaarden eventueel hervatten wedstrijd	J
fase 5	treedt in werking bij definitief staken wedstrijd→ ontruiming stadion	J

Beleidskader

In het Beleidskader Voetbalvandalisme staat een aantal afspraken opgenomen. Voor elke wedstrijd afzonderlijk bekijken we in hoeverre deze zijn nagekomen (zie schema 3.5).

Schema 3.5 Te nemen preventieve en repressieve maatregelen door ketenpartners:

	J/N
- Supportersvereniging en BVO ondernemen al het mogelijke om ongewenste spreekkoren tegen te gaan en aanstichters te straffen: - aanstichter en daders worden aangesproken op hun gedrag; - en door de club of KNVB wordt een stadionverbod opgelegd.	N ¹⁸
BVO, gemeente en politie dienen voor de wedstrijd duidelijkheid te geven bij welke spreekkoren ingegrepen wordt.	J
Voor aanvang wedstrijd overleg met scheidsrechter over beleid tav spreekkoren.	J
KNVB geeft bij spreekkoren betreffende BVO tenminste een boete indien de hierboven geschetste procedures niet worden gevolgd.	J

Noot 18 Commissie van beroep KNVB heeft aangegeven dat dit onvoldoende was.

Tijdens de wedstrijd was zowel sprake van kwetsende als discriminerende spreekkoren. Schema 3.6 biedt een overzicht van de genomen stappen.

Schema 3.6 Protocol racistische/discriminerende spreekkoren

Stap 1	Preventief	J/N
• onderdeel 1	waarschuwing voorafgaand aan wedstrijd / lokaal bepaald	J
• onderdeel 2	communicatielijnen ketenpartners helder in lokale draaiboek	J
Stap 2	Beginnende spreekkoren	
• onderdeel 1	scheidsrechter beslist over stil leggen	J
• onderdeel 2	burgemeester overruled scheidsrechter na oordeel driehoek	J
• onderdeel 3	tijdens onderbreking: clubs trachten spreekkoren te stoppen / lokaal bepaald	J
• onderdeel 4	tijdens onderbreking: overleg scheidsrechter/driehoek over aanpak	J
• onderdeel 5	hervatten wedstrijd indien spreekkoren stoppen	Nvt
Stap 3	Aanhoudende spreekkoren	
• onderdeel 1	scheidsrechter beslist over wel/niet staken incl. toestemming burge-meester	Nvt
• onderdeel 2	burgemeester overruled scheidsrechter na oordeel driehoek	Nvt
• onderdeel 3	in geval van situatie 2 → scheidsrechter moet uitleggen waarom niet besloten tot staken	Nvt
• onderdeel 4	indien wedstrijd niet wordt gestaakt → uitleg burgemeester achteraf waarom geen toestemming	Nvt

3.4 ADO Den Haag – FC Twente 27 oktober 2004

Vorbereiding

De wedstrijd tegen FC Twente betrof de 1^e thuiswedstrijd na de gestaakte wedstrijd tegen PSV.

Het vooroverleg vond plaats op 21 september in aanwezigheid van beide BVO's, beide politiekorpsen, supportersvereniging OVA, gemeente en de supporterscoördinatoren van beide BVO's. In het draaiboek staan dezelfde algemene maatregelen genoemd als bij beide eerder besproken wedstrijden van ADO; specifieke maatregelen worden niet genoemd.

Voorafgaand aan de wedstrijd is geflyerd. In het kort betrof het een laatste oproep van ADO aan de supporters om met elkaar de aanstichters van spreekkoren aan te spreken. Verder stond er vermeld dat daders streng zullen worden gestraft en dat de regels hiervoor zijn aangescherpt.

De wedstrijd

De tekst op de flyer is vlak voor aanvang van de wedstrijd door de stadionspeaker opgelezen. Tijdens dit oplezen was het muisstil in het stadion en daarna klonk er een luid applaus door het hele stadion.

Op het meldingsformulier Incidenten en Wanordelijkheden van de KNVB dat wordt opgemaakt door de veiligheidscoördinatoren van de bezoekende en thuisspelende club is te lezen dat beide VC's van mening verschilden over het incident rond N'Kufo, speler van Twente.

Volgens de lezing van ADO provoceert N'Kufo na afloop van de wedstrijd, de supporters op de Aad Mansveldtribune door voor de tribune te gaan staan en te applaudisseren, terwijl hiervoor geen enkele aanleiding was. De VC van Twente was echter een andere mening toegedaan. Hij was van mening dat N'Kufo na afloop van de wedstrijd cynisch klapte naar de aanhang

van ADO, die hem daarvoor meerdere malen bejegend had met oerwoudgeluiden. Onduidelijk is in hoeverre er deze wedstrijd inderdaad sprake is geweest van oerwoudgeluiden.

Scheidsrechter Luinge heeft N'Kufo een gele kaart gegeven na afloop van de wedstrijd voor zijn provocerende gedrag richting Haagse aanhang.

Na afloop

Naar aanleiding van deze wedstrijd zijn geen acties richting supporters ondernomen.

De wedstrijd is niet bij de aanklager betaald voetbal in onderzoek geweest.

Het lokale protocol spreekkoren van ADO is er niet aan te pas gekomen.

Beleidskader

Schema 3.7 biedt een overzicht in hoeverre de afspraken uit het beleidskader zijn nagekomen.

Schema 3.7 Te nemen preventieve en repressieve maatregelen door ketenpartners:

	J/N
- Supportersvereniging en BVO ondernemen al het mogelijke om ongewenste spreekkoren tegen te gaan en aanstichters te straffen: - aanstichter en daders worden aangesproken op hun gedrag; - en door de club of KNVB wordt een stadionverbod opgelegd.	N
BVO, gemeente en politie dienen voor de wedstrijd duidelijkheid te geven bij welke spreekkoren ingegrepen wordt.	J
Voor aanvang wedstrijd overleg met scheidsrechter over beleid tav spreekkoren.	J
KNVB geeft bij spreekkoren betreffende BVO tenminste een boete indien de hierboven geschetste procedures niet worden gevolgd.	J

3.5 AZ – Feyenoord; 31 oktober 2004

Vorbereiding

In het vooroverleg op 6 oktober 2004 zijn de te nemen stappen bij spreekkoren doorgesproken. Hierbij waren aanwezig de VC's van beide BVO's, beide politiekorpsen en de supporterscoördinator van AZ. De stappen zijn elke thuiswedstrijd van AZ hetzelfde. Eerst spreken de stewards de supporters aan, vervolgens wordt op initiatief van de scheidsrechter dan wel van de VC een bericht omgeroepen door de stadionspeaker.

Direct voor aanvang van de wedstrijd was er een wedstrijdoverleg tussen beide VC's en de auditor van de KNVB. De auditor heeft daarbij opgemerkt dat voorafgaand aan iedere wedstrijd de eerste waarschuwing met betrekking tot spreekkoren wordt gegeven. Dit wordt lokaal bepaald. AZ heeft toegelicht dat zij dit bewust niet doet. Bij AZ geldt het regime dat mensen die zich schuldig maken aan spreekkoren daar persoonlijk direct op aangesproken worden. AZ is van mening dat het hele stadion hier niet vooraf op aangesproken hoeft te worden en is ook van mening dat het vooraf omroepen van de tekst van de KNVB eerder als provocerend dan preventief wordt ervaren. Voorafgaand aan de wedstrijd is de KNVB - tekst dus niet omgeroepen. Vanaf die wedstrijd gebeurt dit echter wel.

Ook is er voorafgaande aan de wedstrijd overleg geweest tussen AZ en de scheidsrechter waarbij is afgesproken zich te houden aan de richtlijnen gesteld door de KNVB.

De wedstrijd

In de 43^e minuut waren de eerste spreekkoren vanuit het bezoekersvak richting de scheidsrechter te horen. Na mogelijk in de ogen van de Feyenoord supporters een verkeerde beslissing werd geroepen: "Vriend van de Joden...". In de 44e minuut werd dit gevolgd door het spreekkoor: "Egmond klootzak zijn moeder is een hoer".

Deze spreekkoren hielden ongeveer 4 à 5 seconden aan. Tussen de 77e en 81e minuut werden er bij vlagen zaken geroepen naar scheidsrechter van Egmond "Hamas, hamas, van Egmond aan het gas" en "Egmond, hoerenjong". Dit was nadat een speler van Feyenoord een rode kaart had gekregen en het speelveld moest verlaten. Het was luid en duidelijk te horen en werd geroepen door een groep van ongeveer 500 tot 600 personen. Het hield steeds ongeveer 5 tot 6 seconden aan. De stewards hebben deze personen aangesproken en de stadionspeaker van AZ heeft in de 82^e minuut omgeroepen dat als de spreekkoren aan zouden houden de wedstrijd gestaakt zou worden en dat men niet meer terug zou keren op het veld. Daarna stopte het.

Over beledigende spreekkoren vanuit het bezoekersvak richting Barry van Galen, speler van AZ, verschillen de meningen. De auditor maakt in zijn verslag diverse malen melding van spreekkoren richting Barry van Galen door 300 tot 500 Feyenoord supporters (22^e en 31^e minuut, 39^e en 40^e minuut en ook in de 60^e minuut bij het verlaten van het veld spreekkoren in de trant van "Barry slaat zijn wijf....").

Na afloop

Achteraf kan de vraag gesteld worden waarom de wedstrijd niet is stilgelegd. Naar de mening van de scheidsrechter was er niet of niet volledig voldaan aan het afgesproken criterium kwetsend, massaal en langdurig.

De aanheffers van de spreekkoren zijn niet getraceerd. Bij Feyenoord is de videoband van AZ nog bekeken maar omdat de opnamen te ver af waren en er geen geluid was, konden ze er niet veel mee. In Alkmaar is het stadion niet voorzien van camera's met geluid. Voor het nieuwe stadion overweegt men dit wel. Maar meer belang wordt gehecht aan het aanspreken door stewards en het opmaken van een rapport door hen. Wanneer een steward spreekkoren constateert is de afspraak dat hij er een andere steward bij haalt. Samen constateren zij de spreekkoren nogmaals en na afloop wordt de betreffende persoon bij de uitgang om zijn persoonsgegevens gevraagd. Samen met een eventuele foto vanuit de controlekamer wordt dit toegevoegd aan hun rapport. Dit rapport vormt de basis voor de VC in de week daarna om de betreffende persoon namens het bestuur van de club uit te nodigen voor een gesprek. De eerste keer volgt een waarschuwing, de tweede keer een stadionverbod.

Voor Feyenoord is deze wedstrijd aanleiding geweest om met onmiddellijke ingang te zorgen voor een eigen cameraman. Deze cameraman maakt, net als bij ADO Den Haag, zowel bij uit- als bij thuiswedstrijden opnamen van de eigen supporters. Op die manier is Feyenoord niet afhankelijk van de club waar ze op bezoek is en is het makkelijker het gehele plaatje rond te krijgen en een sfeerbeeld neer te zetten. Daarnaast kunnen de beelden dienen als instructiemateriaal en als bewijsmateriaal bijvoorbeeld ook ter bescherming

van het eigen personeel. Met de supporters is breed gecommuniceerd dat er voortaan opnamen van hen gemaakt worden. De cameraman is gewoon zichtbaar in het stadion aanwezig.

Bij AZ is naar aanleiding van deze wedstrijd de tekst die omgeroepen wordt door de stadionspeaker gewijzigd. Omgeroepen werd dat men op diende te houden met het roepen van kwetsende dan wel discriminerende spreekkoren. Indien men hieraan niet zou voldoen dan: "zou de wedstrijd gestaakt worden en men zou niet meer terugkeren op het veld". De clubauditor merkt in het verslag van de evaluatie na afloop op dat "uiteraard de omroeper niet uitmaakt of de wedstrijd volledig gestaakt zal worden. Deze dient dit aan de daarvoor verantwoordelijke personen over te laten". Naar aanleiding hiervan heeft de VC van AZ bij de omroeper aangegeven dat hij zich dient te houden aan de standaard tekst die hiervoor is geschreven.

Procedure aanklager betaald voetbal

Feyenoord heeft het schikkingsvoorstel van de aanklager geaccepteerd: voorwaardelijke straf met de proeftijd van één jaar; het niet verkrijgen van toegangskarten voor een nader te bepalen uitwedstrijd en een onvoorwaardelijke geldboete van € 2.500,-.

Beleidskader

Schema 3.8 laat zien of de noodzakelijke maatregelen zijn genomen.

Schema 3.8 Te nemen preventieve en repressieve maatregelen door ketenpartners:

	J/N
- Supportersvereniging en BVO ondernemen al het mogelijke om ongewenste spreekkoren tegen te gaan en aanstichters te straffen: - aanstichter en daders worden aangesproken op hun gedrag; - en door de club of KNVB wordt een stadionverbod opgelegd.	N
BVO, gemeente en politie dienen voor de wedstrijd duidelijkheid te geven bij welke spreekkoren ingegrepen wordt.	J
Voor aanvang wedstrijd overleg met scheidsrechter over beleid tav spreekkoren.	J
KNVB geeft bij spreekkoren betreffende BVO tenminste een boete indien de hierboven geschetste procedures niet worden gevolgd.	J

3.6 Jong Feyenoord – RKC; 10 november 2004 (Amstel Cup)

Vorbereiding

Bij deze wedstrijd was er vooraf geen veiligheidsoverleg of wedstrijdoverleg dus van te voren is ook niets afgesproken met betrekking tot spreekkoren.

Feyenoord hanteert ten aanzien van de aanpak van spreekkoren een drie-trapsmodel:

- De stadionspeaker roept de supporters op tot het stoppen met de spreekkoren.
- De wedstrijd wordt gestopt en spelers, staf en officials verlaten het veld. De stadionspeaker roept nogmaals de supporters op te stoppen met de spreekkoren. Na ongeveer 10 minuten wordt de wedstrijd hervat.
- De wedstrijd wordt definitief gestaakt.

Ook heeft de club eigen tolerantiegrenzen geformuleerd die moeten worden gezien als aanvulling op hetgeen reeds landelijk geregeld is (zie bijlage 10).

De wedstrijd

Tijdens de bekerwedstrijd worden met name in de eerste helft door Feyenoordsupporters schapen/geitengeluiden geuit aan het adres van doelman Khalid Sinouh wanneer deze aan de bal is.

Na afloop

Bij deze wedstrijd zijn geen aanheffers getraceerd. Ook het bekijken van de beelden nadien bood onvoldoende aanknopingspunten.

Bij Feyenoord worden stewards standaard ingezet bij de aanpak van spreekkoren. Wanneer ze een aanheffer lokaliseren dienen ze dit te melden en zorg te dragen voor een juiste waarneming. Vervolgens wordt actie ondernomen door flex- of standbyteams. De afhandeling geschiedt volgens een vast protocol met behulp van een aanhoudingskaart. First offenders krijgen eerst een gele kaart, een waarschuwing, bijvoorbeeld in de vorm van een brief.

Daarop kunnen ze schriftelijk reageren waarna ze eventueel worden uitgenodigd voor een gesprek. Zijn de supporters vaker betrapt dan komen ze in aanmerking voor een stadionverbod.

Procedure aanklager betaald voetbal

De aanklager betaald voetbal heeft Feyenoord verantwoordelijk gesteld voor de wanordelijkheden door de aanhang van haar club bij deze wedstrijd, te weten het uiten van spreekkoren jegens RKC Waalwijk-speler K. Sinouh. De aanklager was bereid in deze zaak van verdere vervolging af te zien, indien door Feyenoord het strafvoorstel zou worden geaccepteerd. Het strafvoorstel hield in een veroordeling, met ingang van 10 januari 2005, tot het spelen van een nader te bepalen thuiswedstrijd van het 2^e elftal zonder publiek, geheel voorwaardelijk met een proeftijd van 1 jaar alsmede een onvoorwaardelijke geldboete van € 5.000,-. Het schikkingsvoorstel werd door Feyenoord niet geaccepteerd en dus werd de zaak aan de tuchtcommissie voorgelegd.

De zaak is enige tijd aangehouden omdat de aanklager de gehele beeld en geluidsband wilde bekijken die door Feyenoord was inbracht en waaruit naar hun oordeel zou moeten blijken dat er geen sprake was van spreekkoren. De schriftelijke verklaringen die waren ingediend waren volgens Feyenoord niet eenduidig en correspondeerden niet met de beeld en geluidsband voor wat betreft de tweede helft van de wedstrijd. Na bestudering van de beelden heeft de aanklager toch besloten tot verdere vervolging over te gaan.

Na bespreking van het verweer zag de aanklager, alles afwegende, gronden om de straf van de voorwaardelijke thuiswedstrijd zonder publiek niet te vorderen en een straf van een onvoorwaardelijke geldboete van € 5000,- te eisen.

In haar uitspraak gaf de tuchtcommissie aan dat zij van mening is dat Feyenoord zich niet kan disculperen. Naar het oordeel van de tuchtcommissie vallen geiten- en/of schapengeluiden in dit verband ook onder "alle kwetsende, beledigende, racistische of discriminerende verwijzingen naar ras of bevolkingsgroep" zoals die vermeld staan in de richtlijn bestrijding verbaal geweld van de KNVB (brief 16 september 2004).

De tuchtcommissie stelde op basis van de beeld- en geluidsband vast dat de geiten en/of schapengeluiden zich meerdere malen in de eerste helft hebben voorgedaan. Feyenoord gaf aan deze geluiden niet te hebben gehoord en derhalve geen enkele actie te hebben ondernomen. Tevens voerde Feyenoord aan dat de scheidsrechter evenmin actie had ondernomen naar aanleiding van de spreekkoren.

Dit is echter geen reden voor Feyenoord om zich te disculperen van haar eigen verantwoordelijkheid, gaf de tuchtcommissie aan in haar uitspraak. Echter aangezien de scheidsrechter, in overleg met speler Sinouh geen aanleiding heeft gezien tijdens de wedstrijd actie te ondernemen en evenmin na afloop van de wedstrijd melding heeft gemaakt van genoemde spreekkoren, zag de tuchtcommissie in dit geval reden om de straf geheel voorwaardelijk op te leggen. De vordering van de aanklager, te weten een onvoorwaardelijke geldboete van € 5000,-, achtte de tuchtcommissie, mede gelet op de uitgangspunten voor straffen voor wanordelijkheden, op zich gepast. Maar gelet op het feit dat deze zaak de eerste was van deze aard die aan de tuchtcommissie was voorgelegd en zich bij een thuiswedstrijd van Jong Feyenoord niet eerder wanordelijkheden hebben voorgedaan, volstond de tuchtcommissie met een voorwaardelijke geldboete van € 5000,-.

Beleidskader

Schema 3.9 laat zien welke maatregelen zijn genomen.

Schema 3.9 Te nemen preventieve en repressieve maatregelen door ketenpartners:

	J/N
- Supportersvereniging en BVO ondernemen al het mogelijke om ongewenste spreekkoren tegen te gaan en aanstichters te straffen: - aanstichter en daders worden aangesproken op hun gedrag; - en door de club of KNVB wordt een stadionverbod opgelegd.	N
BVO, gemeente en politie dienen voor de wedstrijd duidelijkheid te geven bij welke spreekkoren ingegrepen wordt.	N
Voor aanvang wedstrijd overleg met scheidsrechter over beleid tav spreekkoren.	N
KNVB geeft bij spreekkoren betreffende BVO tenminste een boete indien de hierboven geschetste procedures niet worden gevolgd.	J

3.7 Veendam – Eindhoven; 13 november 2004; stilgelegd

Vorbereiding

Er waren vooraf geen specifieke afspraken gemaakt met betrekking tot de spreekkoren. Ook is er van te voren geen boodschap onder het publiek verspreidt die ongepaste spreekkoren zouden moeten voorkomen. Bij Veendam gaf men aan nog nooit last te hebben gehad van spreekkoren.

De wedstrijd

Veendam speler Cijntje werd begin 34^e minuut van het veld gezonden met een rode kaart. Vanaf dat moment begon een aantal Veendam-supporters (50-75) spreekkoren te uiten. Twee en een halve minuut werd er luid geroepen aan het adres van scheidsrechter Koopman: "Koopman, je moeder is een hoer" en "Koopman hoerenjong". Tijdens een dood spelmoment is scheidsrechter Koopman naar de 4^e official gegaan en heeft hij gewezen naar de desbetreffende supporters, zodat iedereen kon begrijpen waar het om ging. Ook heeft hij via de 4^e official verzocht de stadionspeaker om te laten roepen. Terug in zijn diagonaal constateerde de scheidsrechter dat de spreekkoren alleen maar waren toegenomen. Daarop is de wedstrijd in de

36^e minuut, bij een stand 0 -1, stilgelegd en is iedereen van het veld gegaan.

Tijdens de onderbreking is er overleg geweest tussen politie, VC Veendam, en arbitraal kwartet. Daar is besloten dat als de spreekkoren zouden worden hervat na de onderbreking de wedstrijd definitief gestaakt zou worden. De stewards zijn het vak ingegaan en de stadionspeaker riep om te stoppen met de spreekkoren. Na 10 minuten is de wedstrijd weer hervat waarna er geen spreekkoren meer zijn geweest.

Politie en voetbalclub Veendam gaven achteraf aan beide zeer verbaasd te zijn dat de scheidsrechter de wedstrijd zonder aankondiging stillegde. De club gaf aan geen kans gehad te hebben maatregelen te treffen.

Na afloop

Naar aanleiding van deze wedstrijd is er het één en ander veranderd in de aanpak bij Veendam. Voor aanvang van iedere wedstrijd worden nu goede afspraken tussen club en scheidsrechter gemaakt. De richtlijnen van de KNVB zijn daarbij de basis. De club is tevens een gesprek met de "harde kern" aangegaan. Ook staan de stewards nu in het vak tussen de harde kern. Verder is er continu camerabewaking, maar doordat er geen geluid bij is, is de effectiviteit daarvan beperkt.

Procedure aanklager betaald voetbal

BV Veendam is door de aanklager betaald voetbal verantwoordelijk gesteld voor de spreekkoren jegens scheidsrechter M.L. Koopman waardoor hij de wedstrijd tijdelijk heeft stilgelegd. Het schikkingsvoorstel een onvoorwaardelijke geldboete van 2500 euro is door Veendam afgewezen waardoor de zaak bij de tuchtcommissie kwam.

De tuchtcommissie achtte onvoldoende aannemelijk dat Veendam voldoende maatregelen had getroffen die in de gegeven omstandigheden van haar gevergd konden worden om de wanordelijkheden zoveel mogelijk te voorkomen dan wel zoveel mogelijk te beperken. Zo had Veendam voorafgaand aan de wedstrijd geen enkele activiteit ondernomen om de wanordelijkheden te voorkomen. De tuchtcommissie merkte in haar verweer op, naar aanleiding van het verweer van de beschuldigde, dat het feit dat Veendam niet eerder met spreekkoren geconfronteerd was niet wil zeggen dat ze dus geen maatregelen hoeft te nemen om spreekkoren tegen te gaan. Dit temeer omdat alle clubs in september 2004 door de KNVB zijn geïnformeerd over te nemen maatregelen tegen spreekkoren.

Met betrekking tot de op te leggen straf merkte de tuchtcommissie het volgende op. Gelet op de uitgangspunten inzake straffen voor spreekkoren is voor een eerste vergrijp een onvoorwaardelijke geldboete van € 5000,- geïndiceerd. Gelet op de feiten en omstandigheden alsmede de blanco strafkaart van Veendam, zag de tuchtcommissie reden de straf geheel voorwaardelijk op te leggen. De tuchtcommissie veroordeelde Veendam tot een voorwaardelijke geldboete van € 5000,- met een proeftijd van één jaar.

Beleidskader

Schema 3.10 laat zien welke maatregelen zijn genomen.

Schema 3.10 Te nemen preventieve en repressieve maatregelen door ketenpartners:

	J/N
- Supportersvereniging en BVO ondernemen al het mogelijke om ongewenste spreekkoren tegen te gaan: - aan stichter en daders worden aangesproken op hun gedrag; - en door de club of KNVB wordt een stadionverbod opgelegd.	N
BVO, gemeente en politie dienen voor de wedstrijd duidelijkheid te geven bij welke spreekkoren ingegrepen wordt.	N
Voor aanvang wedstrijd overleg met scheidsrechter over beleid tav spreekkoren.	N
KNVB geeft bij spreekkoren betreffende BVO tenminste een boete indien de hierboven geschetste procedures niet worden gevolgd.	J

Tijdens de wedstrijd was sprake van kwetsende spreekkoren. Schema 3.11 biedt een overzicht van de genomen stappen.

Schema 3.11 Protocol kwetsende spreekkoren

Stap 1	Preventief	J/N
onderdeel 1	waarschuwing voorafgaand / lokaal bepaald	N
onderdeel 2	communicatielijnen ketenpartners helder in lokale draaiboek	J/N
Stap 2	Beginnende spreekkoren	
onderdeel 1	scheidsrechter beslist over stil leggen	J
onderdeel 2	na beslissing iedereen van veld af	J
onderdeel 3	tijdens onderbreking: clubs trachten spreekkoren te stoppen / lokaal bepaald	J
onderdeel 4	tijdens onderbreking: overleg scheidsrechter/driehoek over aanpak	J/N
onderdeel 5	hervatten wedstrijd indien spreekkoren stoppen	J
Stap 3	Aanhoudende spreekkoren	
onderdeel 1	scheidsrechter beslist over wel/niet staken incl. toestemming burgemeester	Nvt
onderdeel 2	uitleg scheidsrechter achteraf bij niet staken en wel toestemming	Nvt
onderdeel 3	indien wedstrijd niet wordt gestaakt → uitleg burgemeester achteraf waarom geen toestemming	Nvt

3.8 Vitesse – PSV 21 november 2004; stilgelegd

Bij de wedstrijd waren geen supporters van PSV aanwezig; zij boycotten de wedstrijd omdat ze het niet eens waren met de verplichte combiregeling.

Vorbereiding

Bij aanvang van de competitie heeft Vitesse een oproep in algemene zin gedaan aan alle supporters om zich goed te gedragen. Later in het seizoen zijn de supporters nogmaals opgeroepen goed gedrag te vertonen en zich te onthouden van kwetsende/ discriminerende spreekkoren. Deze oproep heeft plaatsgevonden via Omroep Gelderland en via verschillende supporters-websites.

In het vooroverleg van de wedstrijd is in het bijzijn van beide VC's, justitie, politie Arnhem, gemeente en vertegenwoordigers van de harde kern het algemene protocol van de KNVB inzake spreekkoren besproken en de procedure die Vitesse hanteert bij kwetsende spreekkoren; inzet van speaker, stewards en eventueel aanvoerder.

Een uur voor de wedstrijd vond er overleg plaats tussen de scheidsrechter, 4^e official, club en politie. Daarbij is afgesproken wie wat doet. De scheidsrechter bepaalt het stilleggen, waarna overleg tussen scheidsrechter, club, politie en gemeente plaatsvindt. Tijdens het overleg was niet geheel duidelijk hoe lang een spreekkoor mag duren alvorens er wordt ingegrepen ("wat langer dan 1 of 2 keer roepen of zoiets"). De club neemt vervolgens maatregelen volgens het eigen protocol. De politie en de gemeente maken een inschatting over de risico's tav de openbare orde. Na de hervatting bepaalt de scheidsrechter in overleg met de burgemeester over een eventuele definitieve staking.

De wedstrijd

Voor aanvang van de wedstrijd is de 'KNVB tekst' met betrekking tot spreekkoren omgeroepen.

De eerste spreekkoren "Bossen is een hoerenjong" duurde ongeveer 52 seconden en begonnen in de 62^e minuut nadat de scheidsrechter Vitesse-speler Dinsdag een rode kaart had gegeven. Daarna was er een fluitconcert van ongeveer een minuut. Vervolgens is de stadionspeaker ingezet op verzoek van de veiligheidscoördinator van Vitesse. Dit had een beperkt effect en er volgde een fluitconcert van ongeveer 2 minuten. Daarna werd wederom een spreekkoor aangeheven "Bossen is de hoer van PSV" waarna de scheidsrechter in de 68^e minuut de wedstrijd tijdelijk staakte. De spelers verlieten het veld en de aanvoerder van Vitesse sprak het publiek toe met het verzoek te stoppen met de spreekkoren.

Tussen arbitraal kwartet, waarnemer van de KNVB, beide VC's en de politie vond overleg plaats. De scheidsrechter gaf aan de wedstrijd weer te willen hervatten maar de politie moest eerst overleggen met de burgemeester. De burgemeester was ook van mening dat de wedstrijd weer hervat moest worden en na ongeveer 18 minuten is men weer het veld op gegaan. Er hebben zich daarna geen spreekkoren meer voorgedaan.

De politie gaf na afloop aan het stilleggen na zo'n korte tijdspanne van de wedstrijd (waarin de spreekkoren zich manifesteerden) ongepast te hebben gevonden en weet dat aan de op dat moment net nieuwe richtlijn van de KNVB.

Na afloop

Met behulp van opgenomen videobeelden zijn na afloop van de wedstrijd 7 supporters opgespoord waarmee een traject is ingezet. Deze supporters hebben een voorwaardelijk stadionverbod opgelegd gekregen van 12 maanden alsmede 40 uur dienstverlening te verrichten ten behoeve van Vitesse. Daarnaast zijn deze supporters naar een andere tribune verplaatst. Verder geeft Vitesse aan een CD met een overstemmend fluitconcert aangeschaft te hebben die in wordt gezet nadat de stadionspeaker tevergeefs heeft opgeroepen te stoppen met de spreekkoren. De CD dient (ook) om tijd te winnen en de stewards de gelegenheid te geven naar de vakken te gaan en

hun werk te doen. Tot slot heeft de politie haar protocol aangepast; in het vervolg zijn hulptroepen dichterbij het stadion aanwezig.

Procedure aanklager betaald voetbal

De aanklager betaald voetbal heeft de wanordelijkheden tijdens deze wedstrijd, zijnde spreekkoren jegens scheidsrechter R. Bossen, aanhangig gemaakt bij de tuchtcommissie omdat het schikkingsvoorstel, een geldboete van € 5000,- door Vitesse niet werd geaccepteerd.

Vitesse voert als verweer aan dat de stadionspeaker conform de afspraken heeft gereageerd. Gelet op de korte tijdspanne tussen het laatste spreekkoren en het stilleggen van de wedstrijd door de scheidsrechter, heeft Vitesse niet de gelegenheid gehad maatregelen te nemen die effectief konden zijn. Wel zijn stewards het vak ingegaan om te trachten mensen op te sporen. Vitesse geeft tevens ter verweer aan dat het de bedoeling was dat een groot aantal extra stewards de tribune op zou gaan naar aanleiding van de spreekkoren maar dat de wedstrijd toen al was stilgelegd.

Ook geeft Vitesse aan dat zij zeer veel overleg heeft met haar supporters. Er worden forumavonden georganiseerd en via de website kan worden gediscussieerd.

De tuchtcommissie gaat mee in de redenatie van Vitesse en de club kan zich succesvol beroepen op de disculpatiegrond. "De club heeft aannemelijk gemaakt dat zij voor, tijdens en na de wedstrijd voldoende maatregelen heeft getroffen van dusdanig verstrekkende en stringente aard, dat de kans dat haar aanhang zich misdraagt te verwaarlozen is" is het oordeel van de tuchtcommissie. Vrijspraak was het gevolg.

Beleidskader

Schema 3.12 laat zien welke maatregelen zijn genomen.

Schema 3.12 Te nemen preventieve en repressieve maatregelen door ketenpartners:

	J/N
- Supportersvereniging en BVO ondernemen al het mogelijke om ongewenste spreekkoren tegen te gaan: - aanstichter en daders worden aangesproken op hun gedrag; - en door de club of KNVB wordt een stadionverbod opgelegd.	J
BVO, gemeente en politie dienen voor de wedstrijd duidelijkheid te geven bij welke spreekkoren ingegrepen wordt.	J
Voor aanvang wedstrijd overleg met scheidsrechter over beleid tav spreekkoren.	J
KNVB geeft bij spreekkoren betreffende BVO tenminste een boete indien de hierboven geschetste procedures niet worden gevolgd.	J

Tijdens de wedstrijd was sprake van kwetsende spreekkoren. Schema 3.13 biedt een overzicht van de genomen stappen.

Schema 3.13 Protocol kwetsende spreekkoren

Stap 1	Preventief	J/N
• onderdeel 1	waarschuwing voorafgaand / lokaal bepaald	J
• onderdeel 2	communicatielijnen ketenpartners helder in lokale draaiboek	J
Stap 2	Beginnende spreekkoren	
• onderdeel 1	scheidsrechter beslist over stil leggen	J
• onderdeel 2	na beslissing iedereen van veld af	J
• onderdeel 3	tijdens onderbreking: clubs trachten spreekkoren te stoppen / lokaal bepaald	J
• onderdeel 4	tijdens onderbreking: overleg scheidsrechter/driehoek over aanpak	J
• onderdeel 5	hervatten wedstrijd indien spreekkoren stoppen	J
Stap 3	Aanhoudende spreekkoren	
• onderdeel 1	scheidsrechter beslist over wel/niet staken incl. toestemming burge-meester	Nvt
• onderdeel 2	uitleg scheidsrechter achteraf bij niet staken en wel toestemming	Nvt
• onderdeel 3	indien wedstrijd niet wordt gestaakt → uitleg burgemeester achteraf waarom geen toestemming	Nvt

3.9 VVV Venlo – Heracles; 3 december 2004; stilgelegd

Vorbereiding

Tijdens het wedstrijdoverleg is het vaste stramien besproken volgens welke elke wedstrijd van VVV met de spreekkoren wordt omgegaan: zodra de spreekkoren losbarsten worden de ouders aangesproken door stewards; helpt dat niet dan wordt de stadionspeaker ingezet en de laatste stap is dat de scheidsrechter de wedstrijd kan stilleggen.

De wedstrijd

Arbiter Liesveld legt het duel na 78 minuten voor 13 minuten stil wegens kwetsende spreekkoren van de Venlose supporters.

De wedstrijd sloeg om toen in de zeventigste minuut Sherjill MacDonald van Heracles de 0-2 maakte. Vanaf dat moment ging het publiek van de thuisclub zich bezig houden met oerwoudgeluiden richting donkere spelers van Heracles en kwetsende spreekkoren richting arbitrage.

In de 73^e en 74^e minuut waren een aantal seconden oerwoudgeluiden te horen tegen Heracles speler Hellings. Speler Allach van VVV keerde zich in de richting van de VVV-supporters op de Oost-tribune (sfeertribune) en maande middels handgebaren dat zij zich rustig moesten houden. Kort daarop worden er extra stewards naar de Oost-tribune gedirigeerd. Een supporter van VVV, die opviel in de menigte, wordt aangesproken en uit het vak gehaald.

Nagenoeg gelijktijdig zijn er opnieuw oerwoudgeluiden richting dezelfde speler. De tijdsduur van de geluiden was beide keren een tien tot vijftien seconden. Onmiddellijk hierna, nog in dezelfde minuut, heeft de stadionspeaker van VVV het publiek toegesproken. Dit werd met een luid negatief gefluit ontvangen.

Na een aantal beslissingen waar de supporters van VVV het niet mee eens waren kreeg scheidsrechter Liesveld het publiek tegen zich. In de 75^e minuut begon het eerst kortstondig met "hij is een hoerenjong", maar dit werd al snel "hi ha hondenlul". De spreekkoren hielden zo'n 12 seconden aan. Onmiddellijk na aanvang van de tweede keer dat het spreekkoor werd aangeheven, het was inmiddels de 78^e minuut legde arbiter Liesveld het spel stil en verliet het veld.

Tijdens het stilleggen vond er overleg plaats tussen arbitraal kwartet, beide VC BVO's, auditor van de KNVB en de politie. Daarbij kwam men tot de conclusie dat er geen reden was om de wedstrijd permanent stil te leggen. Na een afkoelingsperiode zou de wedstrijd gewoon uitgespeeld kunnen worden. De speaker heeft het publiek hierover ingelicht en de wedstrijd is na 13 minuten uitgespeeld zonder verdere incidenten.

Na afloop

Uit de videobeelden kon niet worden vastgesteld wie de daders waren van de spreekkoren en het produceren van de oerwoudgeluiden. Tijdens de wedstrijd was al één persoon getraceerd die voorgedragen is voor een landelijk stadionverbod.

Procedure aanklager betaald voetbal

De aanklager betaald voetbal heeft de zaak na vooronderzoek geseponeerd; VVV Venlo heeft voldoende en al het mogelijke gedaan.

Beleidskader

Schema 3.14 laat zien welke maatregelen zijn genomen.

Schema 3.14 Te nemen preventieve en repressieve maatregelen door ketenpartners:

	J/N
- Supportersvereniging en BVO ondernemen al het mogelijke om ongewenste spreekkoren tegen te gaan: - aanstichter en daders worden aangesproken op hun gedrag; - en door de club of KNVB wordt een stadionverbod opgelegd.	J
BVO, gemeente en politie dienen voor de wedstrijd duidelijkheid te geven bij welke spreekkoren ingegrepen wordt.	J
Voor aanvang wedstrijd overleg met scheidsrechter over beleid tav spreekkoren.	J
KNVB geeft bij spreekkoren betreffende BVO tenminste een boete indien de hierboven geschetste procedures niet worden gevolgd.	Nvt

Tijdens de wedstrijd was sprake van kwetsende spreekkoren. Schema 3.15 biedt een overzicht van de genomen stappen.

Schema 3.15 Protocol kwetsende spreekkoren

Stap 1	Preventief	J/N
• onderdeel 1	waarschuwing voorafgaand / lokaal bepaald	N
• onderdeel 2	communicatielijnen ketenpartners helder in lokale draaiboek	J
Stap 2	Beginnende spreekkoren	
• onderdeel 1	scheidsrechter beslist over stil leggen	J
• onderdeel 2	na beslissing iedereen van veld af	J
• onderdeel 3	tijdens onderbreking: clubs trachten spreekkoren te stoppen / lokaal bepaald	J
• onderdeel 4	tijdens onderbreking: overleg scheidsrechter/driehoek over aanpak	J
• onderdeel 5	hervatten wedstrijd indien spreekkoren stoppen	J
Stap 3	Aanhoudende spreekkoren	
• onderdeel 1	scheidsrechter beslist over wel/niet staken incl. toestemming burge-meester	Nvt
• onderdeel 2	uitleg scheidsrechter achteraf bij niet staken en wel toestemming	Nvt
• onderdeel 3	indien wedstrijd niet wordt gestaakt → uitleg burgemeester achteraf waarom geen toestemming	Nvt

3.10 AZ – ADO Den Haag; 5 december 2004

Vorbereiding

In het wedstrijdoverleg direct voor aanvang van de wedstrijd met beide VC's, de scheidsrechter en de vertegenwoordiger van de lokale autoriteit (vaak politie) zijn de KNVB-richtlijn en het lokale stappenplan ten aanzien van spreekkoren doorgesproken. In principe is dit elke thuiswedstrijd van AZ hetzelfde; eerst spreken de stewards de mensen aan, als de VC van de stewards te horen krijgt dat hun inzet geen effect heeft dan wordt de stadionspeaker ingelicht die een boodschap omroept. Ook de scheidsrechter kan via de vierde official een verzoek bij de stadionspeaker neerleggen.

In het draaiboek van ADO voor deze wedstrijd staat verder vermeld dat de club strak zit in de procedure omtrent kwetsende spreekkoren. De VC van ADO zal snel overgaan tot het inschakelen van de stadionspeaker bij kwetsende spreekkoren. Hierbij zal hij de politie Haaglanden en de VC van AZ op de hoogte stellen. Ook wordt er op internet en teletekst aandacht besteed aan het uiten van spreekkoren.

De wedstrijd

Voor aanvang van de wedstrijd werd er diverse malen "Kanker KNVB" geroepen door een klein deel van de Haagse aanhang. Dit was naar aanleiding van een boete die ADO eerder die week had gekregen. In reactie daarop is diverse malen omgeroepen om de Haagse aanhang erop te wijzen geen kwetsende leuzen aan het adres van de KNVB te gebruiken. Ook zijn deze personen direct hierop en daarna meerdere malen aangesproken door stewards van ADO en leden van het supportersdetachement van de politie Haaglanden.

In de eerste helft kwamen diverse teksten voorbij: Barry van Galen, sterspeler van AZ, moest het ontgelden; de KNVB "KNVB Maffia". Ook werd een aantal keren een lied aangeheven op de melodie van een sinterklaasnummer: "De zak van de KNVB wordt gevuld door de NSB, de groeten uit Den Haag, de kanker in de maag". Na dit spreekkoor ontstond enige discussie over het kwetsende gehalte van dit lied tussen beide BVO's omdat de tekst

niet goed te verstaan was. Als gevolg daarvan ging er enige tijd overheen voordat AZ en ADO besloten om hiervoor de stadionspeaker in te schakelen. Op dat moment, rond de 40e minuut, waarschuwde de scheidsrechter ook de 4^e official direct gebruik te maken van de omroepinstallatie. De spreekkoren zijn gestopt na de waarschuwing via de omroepinstallatie.

In de rust is er overleg geweest tussen de scheidsrechter, VC AZ, VC ADO en een afgevaardigde van de lokale overheid. Daarbij heeft de scheidsrechter de anderen op hun verantwoordelijkheden gewezen en medegedeeld dat zij niet gehandeld hadden volgens het protocol spreekkoren. Ook heeft de scheidsrechter de VC van ADO erop gewezen dat er direct actie genomen diende te worden. Tevens heeft de scheidsrechter medegedeeld dat bij herhaling van eerdergenoemd spreekkoor ('sinterklaasnummer') of andere kwetsende spreekkoren, hij de wedstrijd direct stil zou leggen.

ADO heeft hierop nogmaals haar stewards supporters laten aanspreken om te stoppen met het zingen van genoemd spreekkoor en het roepen van andere leuzen aan het adres van de KNVB. Leden van het supportersdetachement van de politie Haaglanden zijn daarbij behulpzaam geweest. Tevens heeft ADO tijdens de rust nogmaals een dringende oproep gedaan om geen leuzen of liederen meer te zingen met het woord "kanker" erin of gericht aan het adres van de KNVB. Daarbij is er op gewezen dat bij herhaling of ander kwetsend spreekkoor, de wedstrijd zou worden stilgelegd en dat het stilleggen van de wedstrijd grote consequenties voor ADO zou hebben. Gedurende de tweede helft zijn er geen kwetsende spreekkoren meer gehoord.

Tijdens de wedstrijd heeft AZ vier tot zes stewards rondom het bezoekersvak geposteerd om waar te nemen of er belastende spreekkoren waren te horen. Op die manier wilde de club snel kunnen reageren en de stadionspeaker inzetten voordat de scheidsrechter de wedstrijd eventueel zou stilleggen.

Na afloop

ADO is van mening dat hetgeen geroepen werd door haar supporters niet kwetsend was en heeft daarom geen supporters opgepakt voor de spreekkoren.

Procedure aanklager betaald voetbal

Het schikkingsvoorstel, zijnde een veroordeling met ingang van 3 weken na 8 februari 2005 tot opschorting van het recht tot het verkrijgen van toegangskaarten voor een uitwedstrijd in de competitie, werd door ADO niet geaccepteerd. Als gevolg daarvan werd de zaak voorgelegd aan de tuchtcommissie.

Vastgesteld werd dat de spreekkoren zich in ieder geval een aantal minuten hebben voorgedaan en dat het de tuchtcommissie niet is gebleken dat ADO zich ook achteraf moeite heeft getroost de supporters die zich daaraan schuldig hebben gemaakt op te sporen. Ook constateerde de tuchtcommissie dat daargelaten de eventuele inspanningen van de stewards dit niet heeft geleid tot constatering die na afloop van de wedstrijd tot aanhoudingen hebben geleid.

De tuchtcommissie achtte onvoldoende aannemelijk dat ADO met name tijdens en na afloop van de wedstrijd voldoende maatregelen heeft getroffen

die in de gegeven omstandigheden van haar gevergd konden worden om de wanordelijkheden te voorkomen dan wel zoveel mogelijk te beperken. De tuchtcommissie verklaarde ADO strafbaar en veroordeelde de club tot een onvoorwaardelijke geldboete van € 5000,-

Beleidskader

Schema 3.16 laat zien welke maatregelen zijn genomen.

Schema 3.16 Te nemen preventieve en repressieve maatregelen door ketenpartners:

	J/N
- Supportersvereniging en BVO ondernemen al het mogelijke om ongewenste spreekkoren tegen te gaan: - aanstichter en daders worden aangesproken op hun gedrag; - en door de club of KNVB wordt een stadionverbod opgelegd.	N
BVO, gemeente en politie dienen voor de wedstrijd duidelijkheid te geven bij welke spreekkoren ingegrepen wordt.	J
Voor aanvang wedstrijd overleg met scheidsrechter over beleid tav spreekkoren.	J
KNVB geeft bij spreekkoren betreffende BVO tenminste een boete indien de hierboven geschetste procedures niet worden gevolgd.	J

3.11 FC Dordrecht – FC Den Bosch; 25 januari 2005 (Amstel Cup)

Vorbereiding

In het vooroverleg een aantal weken voor de wedstrijd is niets specifiek met betrekking tot de spreekkoren besproken. In het wedstrijdoverleg zijn onder andere de lokale afspraken doorgenomen. Deze afspraken zijn al jaren hetzelfde. Eerst spreken de stewards in het vak de supporters aan. Helpt dat niet dan wordt de stadionspeaker ingezet.

De wedstrijd

Gedurende ongeveer 20 minuten waren vanuit de Dordrecht aanhang zo nu en dan afwisselende spreekkoren te horen. De spreekkoren refereerden aan het schietincident van een paar jaar terug waarbij een supporter van Den Bosch, Bouleij, in zijn woning dodelijk werd getroffen door een politiekogel. "In Den Bosch schiet de politie altijd raak". De spreekkoren riepen in het vak met Boschse supporters veel irritatie op. Op initiatief van de politie en de VC van Den Bosch riep de stadionspeaker vervolgens op om de spreekkoren te stoppen. Nadat de spreekkoren weer hervat waren is nog een keer verzocht via de stadionspeaker om de spreekkoren te stoppen.

De waarschuwing van de stadionspeaker was iets in de trant van "laten we het gezellig houden". Er werd niet bedreigd met stilleggen of staken. Toen de spreekkoren doorgingen, na ongeveer 20 minuten en twee oproepen van de stadionspeaker besloot de politie om de ME het vak van de Dordtse supporters in te sturen; toen werd het rustig.

Na afloop

De betrokken partijen hebben na afloop een evaluatie gehouden. Daar kwam uit naar voren dat men tevreden was over het optreden en dat men het de volgende keer weer zo zou aanpakken. Volgens de politie Dordrecht is de wedstrijd niet stilgelegd omdat de spreekkoren niet gericht waren aan spelers, scheidsrechters en trainers. Is dat wel het geval dan wordt de wedstrijd echt belemmerd. Als dat, zoals bij deze wedstrijd, niet het geval is dan is het beter te handelen zoals hier, waarbij desnoods het vak ontruimd kan

worden.

Er zijn geen daders van de spreekkoren getraceerd en/of aangepakt.
De wedstrijd is niet bij de aanklager betaald voetbal in onderzoek geweest.

Beleidskader

Schema 3.17 laat zien welke maatregelen zijn genomen.

Schema 3.17 Te nemen preventieve en repressieve maatregelen door ketenpartners

	J/N
- Supportersvereniging en BVO ondernemen al het mogelijke om ongewenste spreekkoren tegen te gaan: - aanstichter en daders worden aangesproken op hun gedrag; - en door de club of KNVB wordt een stadionverbod opgelegd.	J
BVO, gemeente en politie dienen voor de wedstrijd duidelijkheid te geven bij welke spreekkoren ingegrepen wordt.	J
Voor aanvang wedstrijd overleg met scheidsrechter over beleid tav spreekkoren.	J
KNVB geeft bij spreekkoren betreffende BVO tenminste een boete indien de hierboven geschetste procedures niet worden gevolgd.	Nvt.

3.12 Fortuna Sittard – Heracles Almelo; 11 februari 2005; stilgelegd

Vorbereiding

Vooraf is afgesproken met de scheidsrechter en de vierde man dat zodra zich spreekkoren zouden voordoen de stadionspeaker zou omroepen en stewards in het betreffende vak zouden worden ingezet. Dit is de standaard aanpak van Fortuna.

De wedstrijd

De wedstrijd werd in de 84^e minuut stilgelegd door de scheidsrechter vanwege spreekkoren aan zijn adres naar aanleiding van een tweede gele kaart en penalty.

De spreekkoren startten ongeveer in de 80^e minuut naar aanleiding van de 2^e gele kaart aan een Fortuna-speler. De 2^e gele, dus rode kaart, leverde een strafschop op voor Heracles, dat betekende 0-3. Het publiek, voornamelijk het vak achter het doel van Fortuna Sittard, was het met de beslissing van de scheidsrechter niet eens en er werd gedurende 4 a 5 minuten na de spelhervatting "hoerenjong" gezongen richting de scheidsrechter. In reactie daarop mengden stewards zich tussen de supporters en spraken hen aan op hun gedrag. Conform de afspraken voorafgaand aan de wedstrijd sprak vervolgens de stadionspeaker het publiek meerdere malen toe. Het publiek bleef echter doorgaan met het roepen van de spreekkoren, even afgewisseld met oerwoudgeluiden toen een speler van Heracles, Quansah, in balbezit kwam.

Over de oerwoudgeluiden zijn de meningen overigens verdeeld. Het publiek begon of "Joep, joep, joep" te roepen (Joep was de uit het veld gestuurde Fortuna-speler) of het waren, en dat gebeurde naar de mening van de donkere speler oerwoudgeluiden ("oeh, oeh, oeh..."). Hij spreekt de scheidsrechter hierop aan en die legt de wedstrijd stil, mede gezien de aard en duur van de spreekkoren in de richting van arbitrage en speler(s) en het feit dat ingrijpen door middel van de speaker van Fortuna Sittard geen effect had.

Tijdens de onderbreking is er overleg geweest tussen de arbitrage, veilig-

heidscoördinator, politie, afvaardiging van gemeente, waarnemer scheidsrechter en aanvoerders van beide partijen. Daar heeft de scheidsrechter aangegeven dat de lokale overheid verantwoordelijk is bij hervatting van de wedstrijd. Na een onderbreking van ongeveer 7 à 8 minuten heeft de lokale overheid besloten de wedstrijd te hervatten.

Tijdens de onderbreking heeft Fortuna nogmaals via de stadionspeaker verzocht geen spreekkoren meer te laten horen. Tevens is de aanvoerder van Fortuna naar het supportersvak gegaan en heeft mondeling verzocht de spreekkoren te laten stoppen. Nadat de wedstrijd hervat is hebben zich geen spreekkoren meer voorgedaan. De rust keerde terug. De wedstrijd had tot de rode kaart geen aanleiding gegeven tot escalatie.

Na afloop

Via videobeelden is getracht de daders te traceren maar de beelden zonder geluid waren te onduidelijk. Tijdens de rust van de daaropvolgende thuiswedstrijd zijn er wel twee vermoedelijke daders opgepakt (waarvan één naam inmiddels bekend is in VVS) op aanwijzing van stewards; zij zouden met spreekkoren gestart zijn; van hen zijn foto's tijdens de wedstrijd gemaakt. De aanhouding lukte niet want de twee vluchtten het stadion uit. Later zijn ze wel aangehouden op basis van de namen die de stewards wisten. Ze bleken bekenden van de politie te zijn. Strafmaat: 36 maanden stadionverbod. Uitspraak volgt nog.

De politie heeft de club tips gegeven hoe de videobeelden te verbeteren opdat ze beter bruikbaar zijn in dergelijke gevallen. Tevens geeft de politie aan dat ze in het vervolg iets alerter zullen zijn en eerder stewards willen inzetten.

Procedure aanklager betaald voetbal

De zaak is geseponeerd bij de aanklager.

Beleidskader

Schema 3.18 laat zien welke maatregelen zijn genomen.

Schema 3.18 Te nemen preventieve en repressieve maatregelen door ketenpartners

	J/N
- Supportersvereniging en BVO ondernemen al het mogelijke om ongewenste spreekkoren tegen te gaan: - aanstichter en daders worden aangesproken op hun gedrag; - en door de club of KNVB wordt een stadionverbod opgelegd.	O ¹⁹
BVO, gemeente en politie dienen voor de wedstrijd duidelijkheid te geven bij welke spreekkoren ingegrepen wordt.	J
Voor aanvang wedstrijd overleg met scheidsrechter over beleid tav spreekkoren	
KNVB geeft bij spreekkoren betreffende BVO tenminste een boete indien de hierboven geschetste procedures niet worden gevolgd.	O

Noot 19 Onbekend, want de zaak is nog in behandeling bij de aanklager betaald voetbal.

Tijdens de wedstrijd was sprake van kwetsende spreekkoren. Of ook sprake was van discriminerende spreekkoren is nog onduidelijk. Schema 3.19 biedt een overzicht van de genomen stappen.

Schema 3.19 Protocol kwetsende spreekkoren

Stap 1	Preventief	J/N
• onderdeel 1	waarschuwing voorafgaand / lokaal bepaald	J
• onderdeel 2	communicatielijnen ketenpartners helder in lokale draaiboek	J
Stap 2	Beginnende spreekkoren	
• onderdeel 1	scheidsrechter beslist over stil leggen	J
• onderdeel 2	na beslissing iedereen van veld af	J
• onderdeel 3	tijdens onderbreking: clubs trachten spreekkoren te stoppen / lokaal bepaald	J
• onderdeel 4	tijdens onderbreking: overleg scheidsrechter/driehoek over aanpak	J
• onderdeel 5	hervatten wedstrijd indien spreekkoren stoppen	J
Stap 3	Aanhoudende spreekkoren	
• onderdeel 1	scheidsrechter beslist over wel/niet staken incl. toestemming burge-meester	Nvt
• onderdeel 2	uitleg scheidsrechter achteraf bij niet staken en wel toestemming	Nvt
• onderdeel 3	indien wedstrijd niet wordt gestaakt → uitleg burgemeester achteraf waarom geen toestemming	Nvt

3.13 NEC – RKC; 20 februari; stilgelegd

Vorbereiding

Voor de wedstrijd zijn met de politie, RKC en NEC, met de scheidsrechter en de 4^e official afspraken gemaakt over hoe te handelen bij aanhoudende kwetsende en/of discriminerende spreekkoren. Afgesproken was dat de scheidsrechter een seintje zou geven naar de 4^e man die dan vervolgens de stadionspeaker zou waarschuwen. Verder was afgesproken dat de spreekkoren minimaal 20 seconden moesten duren voordat men tot actie zou overgaan.

Vooraf zijn uitvoerig afspraken gemaakt, zowel met de stewards als met de supportersbegeleiding, tav spreekkoren, waarbij vooral aandacht werd gevraagd voor de aanzetters tot ongewenste spreekkoren. Door de supportersbegeleiding van de politie is preventief met supporters gesproken over dit onderwerp en gewezen op de mogelijke ongewenste consequenties van hun gedrag.

De wedstrijd

Rond de 25^e minuut in de tweede helft werd de wedstrijd door scheidsrechter Luinge stil gelegd. Reden daarvoor was, dat tot tweemaal toe, kort durende massale beledigende spreekkoren in zijn richting werden geroepen naar aanleiding van een tweede gele dus rode kaart voor een N.E.C. speler. "Luinge is een hoerenjong" werd door ongeveer ca. 4000 supporters vanaf de Hazentribune geroepen. In eerste instantie werd het aangeheven door de 'gewone' supporters, iets later ook door de harde kern. Nog tijdens het eerste spreekkoor, werd direct door de stadionspeaker omgeroepen om de club op een positieve wijze aan te moedigen. Op het lichtscherm was ook een boodschap. Tegelijkertijd werd vanuit de commandoruimte opdracht aan de stewards gegeven, de aanstichters van de negatieve spreekkoren te lokaliseren. Na aanvang van het tweede spreekkoor, enkele minuten na het eer-

ste, werd de wedstrijd door de scheidsrechter stilgelegd. Vervolgens vond er overleg plaats tussen arbitraal kwartet, de politie en de VC van NEC. In dat overleg werd besloten, dat een speler of de voorzitter het publiek toe zou spreken en tot rust zou manen. Bovendien zou worden omgeroepen, dat wanneer de scheidsrechter opnieuw geconfronteerd zou worden met beledigende spreekkoren, hij definitief de wedstrijd zou staken. Daarop heeft de voorzitter van NEC de supporters van NEC toegesproken en hen gevraagd zich behoorlijk te gedragen en te stoppen met de beledigende spreekkoren. Na ongeveer 12 minuten werd de wedstrijd hervat, de spreekkoren kwamen nog lichtjes op gang maar werden niet meer echt hervat.

Na afloop

De Nijmeegse partijen zijn van mening dat de scheidsrechter de wedstrijd zonder vooraankondiging richting hun kant heeft stilgelegd en daarmee de vooraf gemaakte afspraken niet is nagekomen. Volgens de scheidsrechter was de 2e gele kaart die hij uitdeelde terecht en waren de daaropvolgende spreekkoren daarmee onterecht waarna volgens hem maar één reactie mogelijk was en dat was stilleggen.

Ook zijn de Nijmeegse partijen van mening dat hun procedure aanpak voldeed en dat zij alles in het werk hebben gesteld om de spreekkoren te voorkomen en/of te marginaliseren.

De aanstichters van de spreekkoren heeft men niet kunnen traceren.

Procedure aanklager betaald voetbal

De aanklager stelde NEC in het gelijk en seponeerde de zaak.

Beleidskader

Schema 3.20 laat zien welke maatregelen zijn genomen.

Schema 3.20 Te nemen preventieve en repressieve maatregelen door ketenpartners

	J/N
- Supportersvereniging en BVO ondernemen al het mogelijke om ongewenste spreekkoren tegen te gaan: - aanstichter en daders worden aangesproken op hun gedrag; - en door de club of KNVB wordt een stadionverbod opgelegd.	J
BVO, gemeente en politie dienen voor de wedstrijd duidelijkheid te geven bij welke spreekkoren ingegrepen wordt.	J
Voor aanvang wedstrijd overleg met scheidsrechter over beleid tav spreekkoren	J
KNVB geeft bij spreekkoren betreffende BVO tenminste een boete indien de hierboven geschetste procedures niet worden gevolgd.	Nvt

Tijdens de wedstrijd was sprake van kwetsende spreekkoren.

Schema 3.21 biedt een overzicht van de genomen stappen.

Schema 3.21 Protocol kwetsende spreekkoren

Stap 1	Preventief	J/N
• onderdeel 1	waarschuwing voorafgaand / lokaal bepaald	J
• onderdeel 2	communicatielijnen ketenpartners helder in lokale draaiboek	J
Stap 2	Beginnende spreekkoren	
• onderdeel 1	scheidsrechter beslist over stil leggen	J
• onderdeel 2	na beslissing iedereen van veld af	J
• onderdeel 3	tijdens onderbreking: clubs trachten spreekkoren te stoppen / lokaal bepaald	J
• onderdeel 4	tijdens onderbreking: overleg scheidsrechter/driehoek over aanpak	J
• onderdeel 5	hervatten wedstrijd indien spreekkoren stoppen	J
Stap 3	Aanhoudende spreekkoren	
• onderdeel 1	scheidsrechter beslist over wel/niet staken incl. toestemming burge-meester	Nvt
• onderdeel 2	uitleg scheidsrechter achteraf bij niet staken en wel toestemming	Nvt
• onderdeel 3	indien wedstrijd niet wordt gestaakt → uitleg burgemeester achteraf waarom geen toestemming	Nvt

3.14 Willem II – AZ; 25 februari; stilgelegd

Vorbereiding

De voorbereiding voor aanvang van elke wedstrijd is min of meer standaard. Willem II kent een eigen procedure met betrekking tot de aanpak van spreekkoren:

- De stadionspeaker roept 10 minuten voor aanvang van de wedstrijd de onder vernoemde tekst om:
"Willem II doet een dringend beroep op u om uw club op een positieve wijze te ondersteunen en u te onthouden en afstand te nemen van kwetsende en/of discriminerende spreekkoren. Bij kwetsende en/of discriminerende spreekkoren zal de scheidsrechter het spel direct stilleggen, het veld verlaten en de wedstrijd in principe definitief staken".
- Stewards krijgen maximaal 3 minuten de tijd om supporters tot kalmte te manen.
- De stadionspeaker wordt zo laat mogelijk ingezet.
- Tussentijds overleg via begeleider scheidsrechter en 4^e official.
- Het staken van een wedstrijd zal zoveel mogelijk vermeden worden.
- Mochten er tijdens de wedstrijd massale kwetsende en/of discriminerende spreekkoren worden waargenomen dan kan op initiatief van de scheidsrechter, Willem II of via de burgemeester de wedstrijd in principe definitief worden gestaakt.
- Na het staken van de wedstrijd komen de scheidsrechter en het calamiteitenteam bij elkaar in de kleedkamer van de scheidsrechter.

De tekst die door de stadionspeaker wordt omgeroepen voor aanvang van de wedstrijd is onlangs herzien. Waar eerst vermeld werd dat bij kwetsende en/of discriminerende spreekkoren de scheidsrechter het spel direct zal stilleggen, het veld zal verlaten en de wedstrijd definitief zal staken, zijn bij dit laatste deel nu de woorden 'in principe' toegevoegd; de wedstrijd kan in principe definitief worden gestaakt. Dit op aandringen van de scheidsrechters die vonden dat de geformuleerde tekst hen te weinig bewegingsruimte overliet.

De wedstrijd

Conform het Tilburgse protocol heeft de stadionspeaker ongeveer 10 minuten voor aanvang van de wedstrijd de eerdergenoemde tekst omgeroepen.

In de 32^e minuut van de 2^e helft krijgt een speler van Willem II een rode kaart. Er volgt een blessurebehandeling. Ongeveer een minuut later wordt het spel hervat. Tussen de 32^e en 35^e minuut zijn er vanuit drie verschillende tribunes kort spreekkoren te horen richting scheidsrechter Sterk "Sterk is een hoerenjong". Voor de scheidsrechter is dit in de 35^e minuut aanleiding om de wedstrijd stil te leggen.

Tijdens de spreekkoren zijn de stewards actief de tribune opgestuurd met de taak de supporters tot kalmte te manen. Conform het Tilburgse protocol is geen gebruik gemaakt van de stadionspeaker. Nadat de scheidsrechter de wedstrijd had onderbroken is tijdens de afkoelingsperiode de stadionspeaker ingezet waarbij dezelfde boodschap werd omgeroepen als voorafgaand aan de wedstrijd. In de kleedkamer zijn scheidsrechter, beide VC's en de politie bij elkaar geweest en werd gezamenlijk besloten de wedstrijd te hervatten. Binnen 10 minuten is dit gebeurd en er zijn daarna geen spreekkoren meer geweest.

Na afloop

Een aantal aanstichters van de spreekkoren is aangesproken op hun gedrag maar bij Willem II is men van mening dat het allemaal zo snel ging en dat nauwelijks sprake was van spreekkoren.

Procedure aanklager betaald voetbal

Willem II is niet akkoord gegaan met het schikkingsvoorstel van de aanklager, te weten een voorwaardelijke geldboete van € 5000,- met een proeftijd van 1 jaar, en de zaak is daarmee voorgelegd aan de tuchtcommissie.

De tuchtcommissie oordeelde dat het tot de verantwoordelijkheid van de club behoort om in geval van beledigende spreekkoren van haar supporters repressief op te treden (onder meer) met behulp van de stadionspeaker, tenzij er concrete aanwijzingen en/of dringende redenen zijn die maken dat dit achterwege gelaten moet worden. Hiervan is de tuchtcommissie niet gebleken. Daarnaast was de tuchtcommissie van mening dat Willem II weliswaar een aantal supporters heeft kunnen opsporen die zich aan de spreekkoren schuldig hebben gemaakt maar deze zijn vervolgens niet adequaat bestraft. Hierdoor wordt naar het oordeel van de tuchtcommissie een verkeerd signaal richting supporters afgegeven. De tuchtcommissie veroordeelde Willem II alsnog tot een voorwaardelijke geldboete van € 5000,-, met een proeftijd van 1 jaar.

Beleidskader

Schema 3.22 laat zien welke maatregelen zijn genomen.

Schema 3.22 Te nemen preventieve en repressieve maatregelen door ketenpartners

	J/N
- Supportersvereniging en BVO ondernemen al het mogelijke om ongewenste spreekkoren tegen te gaan: - aanstichter en daders worden aangesproken op hun gedrag; - en door de club of KNVB wordt een stadionverbod opgelegd.	O ²⁰
BVO, gemeente en politie dienen voor de wedstrijd duidelijkheid te geven bij welke spreekkoren ingegrepen wordt.	J
Voor aanvang wedstrijd overleg met scheidsrechter over beleid tav spreekkoren.	J
KNVB geeft bij spreekkoren betreffende BVO tenminste een boete indien de hierboven geschetste procedures niet worden gevolgd.	O

Tijdens de wedstrijd was sprake van kwetsende spreekkoren. Schema 3.23 biedt een overzicht van de genomen stappen.

Schema 3.23 Protocol kwetsende spreekkoren

Stap 1	Preventief	J/N
• onderdeel 1	waarschuwing voorafgaand / lokaal bepaald	J
• onderdeel 2	communicatielijnen ketenpartners helder in lokale draaiboek	J
Stap 2	Beginnende spreekkoren	
• onderdeel 1	scheidsrechter beslist over stil leggen	J
• onderdeel 2	na beslissing iedereen van veld af	J
• onderdeel 3	tijdens onderbreking: clubs trachten spreekkoren te stoppen / lokaal bepaald	J
• onderdeel 4	tijdens onderbreking: overleg scheidsrechter/driehoek over aanpak	J
• onderdeel 5	hervatten wedstrijd indien spreekkoren stoppen	J
Stap 3	Aanhoudende spreekkoren	
• onderdeel 1	scheidsrechter beslist over wel/niet staken incl. toestemming burge-meester	Nvt
• onderdeel 2	uitleg scheidsrechter achteraf bij niet staken en wel toestemming	Nvt
• onderdeel 3	indien wedstrijd niet wordt gestaakt → uitleg burgemeester achteraf waarom geen toestemming	Nvt

Noot 20 Onbekend, want de zaak is nog in behandeling bij de aanklager betaald voetbal.

4 Conclusies en Aanbevelingen

4.1 Voorbereiding

In de verschillende beleidsstukken²¹ worden voor wat betreft de voorbereidende maatregelen ten aanzien van spreekkoren diverse eisen gesteld; bijlage 10 biedt een overzicht.

Het protocol kwetsende en discriminerende spreekkoren dat door de minister van BZK is uitgevaardigd, is leidend. Aangezien ook in de andere beleidsstukken maatregelen staan opgenomen met betrekking tot de voorbereiding is het Auditteam van mening dat het de eenduidigheid en toegankelijkheid van het landelijk beleid ten aanzien van spreekkoren ten goede komt als de beleidsstukken op dit onderdeel zouden worden geïntegreerd.

Aanbeveling 1

Het landelijk beleid met betrekking tot spreekkoren zou gebaat zijn bij het verwerken en desgewenst aanpassen van de huidige beleidsdocumenten, voor wat betreft de voorbereiding ten aanzien van spreekkoren, en het vervolgens onderbrengen van een eenduidig en helder beleid in één document waar alle partners zich aan conformeren; het herziene beleidskader 2005.

De beleidsstukken overziend is de kern van de voorbereidende maatregelen de volgende:

Algemeen beleidsuitgangspunt: De BVO's en de supportersverenigingen dienen al het mogelijke te ondernemen om ongewenste spreekkoren c.q. verbaal geweld tegen te gaan. Dit betekent in ieder geval dat vooraf helder gemaakt wordt dat er grenzen worden gesteld en dat aanstichters en daders worden aangesproken op hun gedrag en waar mogelijk door de club of KNVB een stadionverbod krijgen opgelegd (R3 en B1; zie bijlage 10).

Maatregelen

- De tolerantiegrenzen dienen duidelijk te zijn; bij welke spreekkoren wordt ingegrepen door wie en wanneer. Met de nieuwe richtlijn verbaal geweld en het stappenplan kwetsende en discriminerende spreekkoren wordt hierin voorzien (B2).
- De tolerantiegrenzen dienen bekend te worden gemaakt bij het publiek (R1 en B2).
- Tussen de lokale ketenpartners (BVO, supportersvereniging, politie, justitie, gemeente e.d.) dient optimale onderlinge afstemming te zijn ten aanzien van spreekkorenbeleid en daaruit voortvloeiende maatregelen (R2).
- Voor aanvang van de wedstrijd dient overleg (wedstrijdoverleg) plaats te vinden tussen de beide veiligheidscoördinatoren, de auditor KNVB (indien aanwezig), politie en het arbitraal kwartet i.v.m. afstemming over het operationaliseren van de uitgangspunten (o.a. aanpak ten aanzien van spreekkoren en de communicatielijnen) (B3 en P2). De uitgangspunten worden vastgesteld door de lokale driehoek, die veelal in het wedstrijd-

Noot 21 Nieuwe richtlijn verbaal geweld KNVB (R), Beleidskader 2003 (B) en Protocol kwetsende en discriminerende spreekkoren (P).

- overleg wordt vertegenwoordigd door de politiefunctionaris.
- Voorafgaand aan iedere wedstrijd dient een eerste algemene waarschuwing te worden gegeven. De wijze waarop dit gebeurt wordt lokaal bepaald (P1).

Kijken we naar de wedstrijdverslagen (en dan meer specifiek naar de toegevoegde schema's) dan blijkt dat de preventieve maatregelen in de vorm van het voorafgaand aan de wedstrijd waarschuwen van het publiek tegen het uiten van spreekkoren en het houden van een wedstrijdoverleg waarin de afspraken met betrekking tot spreekkoren worden gecommuniceerd meestal wel gebeuren. In paragraaf 4.4 wordt hier verder op ingegaan.

Conclusie1

Een deel van de preventieve maatregelen uit het huidige landelijke beleid en regelgeving met betrekking tot spreekkoren wordt over het algemeen goed nagekomen (waarschuwing voorafgaand en wedstrijdoverleg).

Mede vanuit preventief perspectief dienen BVO's en supportersverenigingen al het mogelijke te ondernemen om ongewenste spreekkoren c.q. verbaal geweld tegen te gaan. Door een aantal geïnterviewden wordt daarom het belang van een preventief supportersbeleid aangestipt. Men geeft aan vooral veel heil te zien in de dialoog met de supporters. Intensief investeren in de eigen supporters betekent in hun beleving onder andere ook de supporters uit de anonimiteit halen volgens het kennen en gekend worden principe. Ook tussen supporters onderling moet men elkaar aanspreken op ongewenst gedrag. Supporters die dreigen te ontsporen vallen dan niet tussen wal en schip maar worden gelijk uitgenodigd voor een gesprek.

4.2 Constateren van spreekkoren

Het constateren van de spreekkoren blijkt in de praktijk geen sinecure te zijn. De scheidsrechter loopt niet in het veld om spreekkoren te constateren maar om gewoon de wedstrijd te leiden en heeft daaraan meestal zijn handen al vol. Bovendien moet hij net in de buurt van de betreffende tribune zijn om één en ander goed op te kunnen vangen. De vertegenwoordigers van BVO's en de politie kennen een ander probleem. Zij zitten namelijk vaak gezamenlijk in de commandoruimte die zelden geluidsdicht is. In die gevallen zijn zij afhankelijk van signalen die zij 'van buiten' krijgen, bijvoorbeeld van stewards of supportersbegeleiders van de politie. Maar ook als de commandoruimte niet geluidsdicht is zijn de spreekkoren daar slechter te horen dan elders in het stadion. Een voordeel is wel weer dat door de nabijheid de communicatielijnen over het algemeen heel kort zijn. Bovendien bevindt de radiokamer zich vaak weer naast de commandoruimte.

Daar komt bij dat het constateren van spreekkoren mensenwerk is en daarmee deels een kwestie van interpretatie. Wanneer is sprake van een kwetsend/ discriminerend spreekkoor? De KNVB heeft geprobeerd hier helderheid in te scheppen met het opstellen van de lijst met in ieder geval niet toelaatbaar geachte spreekkoren. Deze lijst wordt door de meeste geïnterviewden als zo duidelijk mogelijk ervaren. De lijst is niet uitputtend maar dat kan ook niet want supporters zijn in dat opzicht zeer creatief en bedenken toch altijd weer iets anders, is men van mening. Veel geïnterviewden zijn echter in de overtuiging dat door de vele mogelijke varianten op de lijst de

beslissing over of wel of niet sprake is van kwetsende spreekkoren niet simpelweg een logische afgeleide is van de lijst. Het is vooral een interpretatiekwestie van in eerste instantie de scheidsrechter maar ook van andere betrokkenen als club en politie en bij discriminerende spreekkoren met name ook van de burgemeester.

De interpretatie heeft niet alleen betrekking op de aard van de spreekkoren maar ook op de intensiteit. De definitie van spreekkoren zoals verwoord in de brief van de KNVB d.d. 21 januari 2005 zegt hier niets over en laat daarmee veel ruimte voor eigen uitleg. Eerder hanteerde de tuchtcommissie nog de terminologie massaal en langdurig. Deze begrippen leven ook nog steeds bij betrokkenen maar zijn voor de tuchtcommissie niet meer noodzakelijk. Inmiddels blijkt uit de jurisprudentie van de tuchtcommissie dat ook bij spreekkoren van korte duur die zich bij herhaling voordoen dient te worden ingegrepen.

In het verlengde hiervan verschillen soms ook de meningen bij de betrokkenen over welke maatregelen genomen moeten worden tijdens de wedstrijd en over de juistheid van het wel of niet stilleggen van de wedstrijd. Een veel gehoorde klacht is dat het scheidsrechterscorps consequent(er) moet zijn in de maatregelen tav spreekkoren. Welke overwegingen in deze een rol spelen bij de scheidsrechters is op basis van dit onderzoek niet eenduidig te zeggen. Scheidsrechters leggen een wedstrijd stil "als bij hen de maat vol is", maar wanneer dit het geval is lijkt op basis van de wedstrijdverslagen bij elke scheidsrechter verschillend. Sommige scheidsrechters gaan daarbij puur af op hun eigen inschatting, anderen geven aan dat zij zich (mede) laten leiden door een verzoek tot optreden van speler(s) of andere official(s) van een club.

Conclusie 2

Ondanks een redelijk heldere richtlijn van de KNVB wordt de vraag wanneer sprake is van een kwetsend of discriminerend spreekkoor door betrokkenen nog ervaren als lastig en grotendeels een kwestie van interpretatie. Als gevolg daarvan is er tussen de verschillende partijen vaak nog discussie over de te nemen maatregelen of de juistheid van al genomen maatregelen.

Hierbij merkt het Auditteam op dat het wedstrijdoverleg zich bij uitstek leent voor een goede afstemming tussen de scheidsrechter en overige partijen. Indien dat overleg goed is verlopen, kunnen onduidelijkheden en interpretatieverschillen worden geminimaliseerd.

4.3 Aard en intensiteit spreekkoren

Kijkend naar de veertien wedstrijden valt een aantal zaken op met betrekking tot de aard en intensiteit van de spreekkoren. De spreekkoren starten vaak na een scheidsrechterlijke beslissing waar een deel van de toeschouwers het niet mee eens is. Heel vaak heeft dit te maken met bijvoorbeeld het uitdelen van een gele of rode kaart of het al dan niet geven van een penalty. De scheidsrechter en/of assistent scheidsrechter is daarmee vaak ook meteen het doelwit van de spreekkoren. Meestal dus gericht tegen de scheidsrechter, soms tegen spelers maar het publiek reageert met de spreekkoren veelal op handelingen die zich op het veld afspelen. Spreekkoren lijken daarmee vooral een emotionele uitlaatklep te zijn in reactie op dat wat op het veld gebeurt. In veel mindere mate komen spreekkoren voor als

zelfstandige actie zonder directe aanleiding. Bij die wedstrijden waar dit wel het geval is, bijvoorbeeld de wedstrijd ADO Den Haag tegen Ajax, speelt de emotie op een andere manier een belangrijke rol. Niet zozeer de handelingen op het veld maar veelmeer de rivaliteit tussen de supportersgroepen of een antipathie ten opzichte van een bepaalde speler kan voor de benodigde emoties zorgen. Of een andersoortige reden zoals de door de tuchtcommissie opgelegde sanctie richting ADO bij de wedstrijd tegen AZ leidde tot spreekkoren richting KNVB.

Conclusie 3

Spreekkoren zijn vooral een emotionele reactie op dat wat zich op het voetbalveld afspeelt.

Aanbeveling 2

Er van uitgaande dat spreekkoren veelal hun aanleiding vinden op het voetbalveld benadrukt het Auditteam dat spelers, scheidsrechters en trainers op en rond het veld een voorbeeldfunctie dienen te vervullen.

Actie op het veld leidt tot reactie op de tribune. Het woordgebruik dat supporters daarbij bezigen is tamelijk beperkt. "Hoer", "hoerenjong" en "kanker" in combinatie met de naam van de scheidsrechter komt veelvuldig voor. Dit zijn spreekkoren die als kwetsend moeten worden bestempeld.

Een heel enkele keer wordt daar een persoon bijgehaald die niets met de wedstrijd an sich van doen heeft. Silvie Meis, de vriendin van Ajax-speler van der Vaart is daarvan het meest bekende voorbeeld.

Discriminerende spreekkoren zijn meer losse acties, komen minder veelvuldig voor en als het voorkomt vooral in twee varianten: "Hamas, Hamas, joden (of de naam van de scheidsrechter) aan het gas" of gesis en oerwoudgeluiden/ geitengemekker en/of schapengeblaas.

Overigens is het onderscheid in kwetsend en discriminerend niet alleen een onderscheid dat van belang is voor de verdere aanpak en de vraag welk protocol gevolgd moet worden. Clubs blijken het onderscheid ook op te vatten als verschil in gradatie in de ernst van de spreekkoren en daar bij de bestraffing van de supporters rekening mee te houden.

Een indicatie van aantallen supporters die zich met de spreekkoren bezig houden is lastig te geven. De informatie daarover is vrij beperkt maar het aantal lijkt te variëren van enkele tientallen tot een paar duizend, met het zwaartepunt rond de paar honderd.

Verder blijkt uit de wedstrijdverslagen dat het qua aantal nooit blijft bij één spreekkoor. Wanneer supporters éénmaal begonnen zijn met spreekkoren volgen er altijd meer, soms dezelfde soms andere. Met soms korte en soms lange tussenpozen worden de spreekkoren kortstondig herhaald. Veelal is het een kwestie van tien tot twintig seconden waarin het spreekkoor te horen is waarna het weer wegebt.

Conclusie 4

De gebezigde spreekkoren verschillen maar in beperkte mate in aard, intensiteit en procesverloop.

4.4 Ingrijpen bij spreekkoren tijdens de wedstrijd

Het waarschuwen

Wanneer eenmaal ongewenste spreekkoren zijn geconstateerd wordt in het overgrote deel van de gevallen vroeg of laat ingegrepen door de BVO en/of scheidsrechter. Veelal wordt eerst de stadionspeaker ingezet gevolgd door andere lokale maatregelen. Soms is dit op een teken van de scheidsrechter via de vierde man waarin hij alvorens mogelijk de wedstrijd stil te leggen, aan de veiligheidscoördinator verzoekt de omroepinstallatie te gebruiken en op te roepen tot het staken van de spreekkoren. Vaak neemt de BVO ook zelf dat initiatief zonder aandrang van de scheidsrechter, eventueel in overleg met de scheidsrechter.

Conclusie 5

De aard van het eerste ingrijpen is nagenoeg overal hetzelfde; de stadionspeaker wordt ingezet. Dit gebeurt veelal op initiatief van de scheidsrechter of van de veiligheidspartners (veelal BVO en politie).

Het protocol kwetsende en discriminerende spreekkoren (dat is opgenomen in de brief van de Minister van BZK d.d. 4 oktober 2004) is leidend voor wat betreft het handelen bij kwetsende en discriminerende spreekkoren. In het protocol is echter geen stap opgenomen tijdens de wedstrijd voorafgaand aan de beslissing over het stilleggen. In het stappenplan zoals dat in het Beleidskader 2003 staat opgenomen is dit wel het geval.

Zoals gezegd wordt in de overgrote meerderheid van de gevallen de stadionspeaker in eerste instantie ingezet. Daarvoor wordt de wedstrijd echter niet stilgelegd conform het stappenplan in het beleidskader 2003, in plaats daarvan gebeurt het omroepen veelal tijdens het spelen. Ook is het laten omroepen via de stadionspeaker niet alleen voorbehouden aan de scheidsrechter, maar wordt dit ook geïnitieerd door de veiligheidscoördinator. Dit laatste is gebaseerd op het feit dat de BVO maatregelen dient te nemen om verbaal geweld tegen te gaan (Handboek Veiligheid KNVB, art 30) en in de daartoe geëigende gevallen dient de omroeper, op aangeven van de veiligheidscoördinator, supporters bij ordeverstoringen op te roepen de orde te bewaren en het ordeversturend gedrag te beëindigen (Handboek Veiligheid KNVB, art 31). Zo toetst de tuchtcommissie altijd bij de vraag of de BVO zich kan disculperen - of zij aannemelijk maakt dat zij voor, tijdens en na de wedstrijd voldoende maatregelen heeft getroffen van dusdanig verstrekken-de en stringente aard, dat de kans dat haar aanhang zich misdraagt te verwaarlozen is – of de club zelf, voor het eventuele stilleggen, de stadionspeaker heeft geactiveerd.

Conclusie 6

In de eerste reactie op spreekkoren zoals in de praktijk over het algemeen wordt gehanteerd, zijn elementen terug te vinden uit het beleidskader 2003, het protocol kwetsende en discriminerende spreekkoren en het handboek Veiligheid.
--

Het Auditteam acht het van belang dat de mogelijkheid blijft bestaan om op initiatief van de BVO en/of scheidsrechter direct na de eerste spreekkoren een waarschuwing (b.v. via gebruik geluidsinstallatie) af te geven en de wedstrijd niet gelijk stil te leggen.

Aanbeveling 3

In het protocol kwetsende en discriminerende spreekkoren dient de stap van waarschuwen na het eerste spreekkoor opgenomen te worden en moet tevens worden aangesloten bij art 30 en 31 uit het Handboek Veiligheid van de KNVB. Dit kan worden vastgelegd in het nieuwe beleidskader 2005.

Lokale afspraken

In paragraaf 4.1 bleek dat voorafgaand aan de wedstrijd lokaal overleg dient te zijn tussen beide veiligheidscoördinatoren, de auditor KNVB (indien aanwezig), politie en het arbitraal kwartet in verband met afstemming over het operationaliseren van de uitgangspunten (wedstrijdoverleg)²². Aanpak, regierol en communicatielijnen liggen grotendeels vast in landelijke richtlijnen, maar dat neemt niet weg dat hier en daar lokale accentverschillen bestaan (bijv. over de vraag wie de stadionspeaker activeert).

Zo hebben sommige BVO's een lokaal stappenplan (ADO Den Haag) en andere clubs niet. Een aantal clubs geeft heel duidelijk in hun lokale stappenplan aan dat zij zelf de regie over de verschillende fasen wil voeren. Bij ADO Den Haag en PSV is dit bijvoorbeeld het geval. Bij PSV gaat dit zelfs zo ver dat de club niet alleen de regie heeft over de voorfase maar ook conform hun eigen protocol kan beslissen over wel of niet stilleggen. Dit in weerwil van het protocol kwetsende en discriminerende spreekkoren waarin een dergelijke beslissing aan de scheidsrechter is voorbehouden en in geval van discriminerende spreekkoren tevens aan de burgemeester en nadrukkelijk niet aan een BVO. Natuurlijk kan de thuisspelende BVO als verantwoordelijke partij voor de veiligheid in het stadion, wel altijd via de vierde official aan de scheidsrechter laten weten dat men van mening is dat er stilgelegd zou moeten worden, maar men heeft hierin geen beslissingsmacht²³.

Conclusie 7

Omdat de landelijke richtlijnen kleine openingen bieden voor couleur locale en de BVO's zelf ook lokale accenten aanbrengen dient er voorafgaand aan de wedstrijd lokaal overleg te zijn tussen alle bij de wedstrijd betrokken partijen. De grote lijnen worden besproken in het vooroverleg enkele weken voor de wedstrijd en de 'fine-tuning' in het wedstrijdoverleg op de speeldag.

Moment van ingrijpen

Uit de wedstrijdverslagen blijkt dat er grofweg twee scenario's zijn tussen het moment waarop het eerste spreekkoor te horen is en het moment waarop de eerste reactie vanuit de BVO en/of scheidsrechter volgt. Opvallend is dat bij de meeste stilgelegde wedstrijden in het seizoen 2004/2005 weinig tijd zit tussen het eerste spreekkoor en het moment van stilleggen. Binnen 10 minuten na het eerste spreekkoor is de wedstrijd stilgelegd en verlaat iedereen het veld, vaak nog voorafgegaan door één of meerdere oproepen van de stadionspeaker, het extra activeren van de stewards of andere maatregelen. Naast dit snelle scenario is er ook een langzamer scenario te zien waarin de spreekkoren zich meer over de wedstrijd uitspreiden en de eerste

Noot 22 Daarnaast is er een meer beleidsmatig vooroverleg, bij risicowedstrijden tenminste zes weken voor de wedstrijd, bij wedstrijden zonder risico tenminste drie weken voor de wedstrijd, waar de lokale autoriteiten in samenspraak met de BVO's en de officiële supportersverenigingen bepalen welke veiligheidsmaatregelen benodigd zijn.

Noot 23 Zie tevens artikel 28 Reglement Wedstrijden Betaald Voetbal: Taken en bevoegdheden van de scheidsrechter, de assistent-scheidsrechters en de vierde official.

reactie van de BVO en/of scheidsrechter pas volgt tussen de 20 tot 50 minuten nadat het eerste spreekkoor te horen was, ook hier veelal in de vorm van een oproep door de stadionspeaker.

In de nieuwe richtlijn van de KNVB staat over het moment van stilleggen opgenomen dat "de rol van de scheidsrechter behelst het onverwijld stilleggen van de wedstrijd in geval van kwetsende, discriminerende of racistische spreekkoren". Volgens het woordenboek betekent onverwijld "onmiddellijk" of "zonder uitstel". Uit de wedstrijdverslagen blijkt dat het begrip ruim geïnterpreteerd wordt; geen enkele wedstrijd is meteen stilgelegd na het eerste spreekkoor. Naar de mening van het Auditteam is dit terecht; de thuis spelende BVO moet in de gelegenheid zijn gesteld als huisbaas en als verantwoordelijke organisatie te reageren en supporters moet de gelegenheid geboden worden hun gedrag aan te passen. Bovendien sluit dit aan bij de inmiddels gegroeide praktijk waarin voorafgaand aan het stilleggen eerst wordt omgeroepen door de stadionspeaker. Belangrijk is dat in de uitvoeringsinstructie voor de scheidsrechter het begrip onverwijld van een voor de praktijk hanteerbare uitleg wordt voorzien.

Conclusie 8

In de praktijk zijn grofweg 2 scenario's te zien met betrekking tot het eerste moment van ingrijpen door de BVO en/of scheidsrechter. Dit is of zeer snel of behoorlijk later na het eerste spreekkoor, maar in geen geval onverwijld na het constateren van kwetsende, racistische of discriminerende spreekkoren zoals in de nieuwe richtlijn verbaal geweld van de KNVB vermeld.

Wat betekent dit in algemene zin voor het moment van ingrijpen? Valt daar dan wel iets over af te spreken? In onze optiek wel. Een brede interpretatie van het begrip onverwijld zoals nu het geval is, is onwenselijk. Niet het stilleggen van de wedstrijd maar het omroepen door de stadionspeaker dient onverwijld na het constateren van de spreekkoren te geschieden. Dit sluit tevens aan bij de uitspraken van de commissie van beroep waarin wordt aangegeven dat alle middelen moeten worden ingezet om spreekkoren te voorkomen en/ of te stoppen en dat die verantwoordelijkheid met zich meebrengt dat reeds in het beginstadium van de wanordelijkheden (lees: spreekkoren) dient te worden opgetreden. Daarbij is tevens van belang dat de stadionspeaker in de om te roepen standaardtekst al waarschuwt dat bij aanhoudende of hervatte spreekkoren de wedstrijd zal worden stilgelegd.

Mochten de spreekkoren niet stoppen na het omroepen of weer hervat worden na verloop van tijd, dan is het stilleggen van de wedstrijd een logische en reeds aangekondigde volgende stap. Dit stilleggen dient dan onverwijld na constatering van de aanhoudende/ hervatte spreekkoren te gebeuren.

Aanbeveling 4

Onverwijld na het constateren van kwetsende of discriminerende spreekkoren dient (op initiatief van de BVO of de scheidsrechter) de stadionspeaker om te roepen dat de wedstrijd in geval van aanhoudende of hervatte spreekkoren, zal worden stilgelegd. Het moment van stilleggen is vervolgens onverwijld na het daadwerkelijk constateren van de aanhoudende of hervatte spreekkoren. Het protocol kwetsende en discriminerende spreekkoren en de richtlijn verbaal geweld dienen hiertoe aangepast te worden.

Maatregelen BVO's

Zoals al eerder aangegeven staat in het beleidskader opgenomen dat de BVO en de supportersvereniging(en) al het mogelijke dienen te ondernemen om ongewenste spreekkoren tegen te gaan; voorafgaand, tijdens en na afloop van de wedstrijd. Ook de aanklager toetst dit middels de disculpatiegrond. Kijken we naar de genomen maatregelen dan blijkt uit de wedstrijdverslagen in hoofdstuk 3 dat die vaak niet voldoende zijn (zie verslagen aanklager betaald voetbal en toegevoegde schema's). De aanklacht kan betrekking hebben op verschillende zaken: de stadionspeaker wordt te laat of helemaal niet ingezet (o.a. ADO Den Haag - Ajax), stewards worden niet of onvoldoende geactiveerd (o.a. ADO Den Haag - Ajax / ADO Den Haag - PSV), voorafgaand aan de wedstrijd wordt onvoldoende ondernomen (o.a. Veendam – Eindhoven), er wordt überhaupt geen enkele actie ondernomen voor, tijdens of na de wedstrijd (o.a. Jong Feyenoord – RKC). Uitgangspunt is dat de BVO op wat voor manier dan ook invulling moet hebben gegeven aan haar eigen verantwoordelijkheid.

Conclusie 9

In het overgrote deel van de gevallen waarin sprake is van kwetsende of discriminerende spreekkoren en sancties zijn opgelegd, zijn door de BVO onvoldoende maatregelen getroffen voor, tijdens of na de wedstrijd om de kans dat haar aanhang zich misdraagt te minimaliseren.

Het stilleggen

Wanneer het waarschuwen niet helpt, de spreekkoren aanhouden en de wedstrijd wordt stilgelegd, geeft het genoemde protocol kwetsende en discriminerende spreekkoren aan hoe gehandeld dient te worden. Uit de wedstrijdverslagen blijkt dat dit protocol bij nagenoeg alle partijen inmiddels bekend is en uitgangspunt is van handelen. De schema's die aan de wedstrijdverslagen zijn toegevoegd (zie bijlage 1) laten zien dat bij elke stilgelegde en/of gestaakte wedstrijd de verschillende fasen uit het protocol doorlopen worden: scheidsrechter beslist over stilleggen; na beslissing gaat iedereen van het veld af; tijdens de onderbreking trachten de clubs de spreekkoren te stoppen (hoe is lokaal bepaald); er vindt overleg plaats tussen scheidsrechter en vertegenwoordigers van de lokale driehoek en tot slot wordt de wedstrijd weer hervat indien de spreekkoren gestopt zijn.

Conclusie 10

Het protocol kwetsende en discriminerende spreekkoren is bij alle betrokkenen bekend en wordt gebruikt als richtlijn bij het optreden na het stilleggen of staken van de wedstrijd.

Effectiviteit stilleggen

Alle stilgelegde wedstrijden zijn na de hervatting probleemloos en zonder spreekkoren verlopen. Alleen bij de wedstrijd NEC – RKC waren na de hervatting nog zachtjes spreekkoren te horen. Hiermee lijkt stilleggen een effectief middel om spreekkoren te stoppen. Overigens wordt naar het oordeel van het Auditteam die effectiviteit sterk beïnvloedt door de sancties die daadwerkelijk opgelegd worden.

Ook de geïnterviewden zijn over het algemeen positief over de effectiviteit van het stilleggen. Stilleggen wordt gezien als een goede waarschuwing; het is menens. Stilleggen brengt een schokeffect teweeg bij de supporters. Bovendien biedt het de verschillende partijen de mogelijkheid tot overleg, kunnen de clubs proberen hun supporters tot bezinning te laten komen en kunnen eventueel verdergaande voorbereidende maatregelen worden getroffen.

Conclusie 11

Het stilleggen van een wedstrijd kan als een effectief middel voor het stoppen van spreekkoren worden beschouwd, mede door de sancties die eraan verbonden zijn.
--

Staken wedstrijd

Over de volgende stap, het staken van een wedstrijd, is men veel terughoudender. Staken is alleen een oplossing bij grote excessen want met het staken van de wedstrijd kan tegelijk een openbare orde probleem worden gecreëerd. Staken is daarmee wel een volgende stap na stilleggen maar in de praktijk wordt deze overgang toch gezien als een reuzenstap. Dit blijkt mede uit het feit dat het staken van de wedstrijd bij de stilgelegde wedstrijden lang niet altijd de revue passeert tijdens het overleg tussen het arbitraal kwartet en de veiligheidspartners in de rustperiode. Kan er wel, gelet op de openbare orde, uiteindelijk tot staken overgegaan worden? Afgaande op de gesprekken blijkt dit in ieder geval zeker niet bij elke stilgelegde wedstrijd het geval geweest te zijn. Daarmee heeft men in feite "geluk" gehad dat het stilleggen heeft gewerkt. Het Auditteam merkt op dat het overleg voorafgaand aan de wedstrijd en in de rustperiode bij het stilleggen er overigens onder andere op dient te zijn gericht om onderling helderheid te scheppen of staken feitelijk mogelijk is gelet op de gevolgen voor de openbare orde. Hierbij dient de burgemeester vanuit de verantwoordelijkheid voor de openbare orde altijd de beslissende stem te hebben en de scheidsrechter dient dus vooraf goed op de hoogte te zijn van de lokale afspraken. Voor aanvang van de competitie dienen de partijen een scenario ontwikkeld te hebben over hoe te handelen in geval van definitief staken van de wedstrijd.

Ook het feit dat slecht één wedstrijd, te weten ADO - PSV, in het seizoen 2004 - 2005 gestaakt is laat zien dat met dit middel terughoudend wordt omgegaan. Overigens zijn bij deze wedstrijd niet de spreekkoren maar de dreigende escalatie de reden geweest voor de burgemeester om tot het staken van de wedstrijd te beslissen.

Conclusie12

Met het definitief staken van een wedstrijd wordt zeer terughoudend omgegaan; het wordt duidelijk gezien als ultimum remedium.
--

Het Auditteam kan zich vinden in de heersende opvattingen betreffende staken als ultimum remedium.

4.5 Bewijsvoering, sancties en straffen

Bewijsvoering

De bewijsvoering richting individuele daders is bij spreekkoren een lastig probleem. Bij alle onderzochte wedstrijden zijn de videosystemen in de stadions alleen voorzien van beeldopnamen en niet van geluid. Clubs kunnen wel gebruik maken van beelden, die soms door de eigen technische staf of door Canal Plus of Studio Sport zijn gemaakt, waarin wel sprake is van een combinatie van beeld en geluid. Maar deze opnamen zijn veelal onbruikbaar omdat deze met een ander doel gefilmd zijn; niet de supporters en meer specifiek de daders van spreekkoren staan centraal, maar het vertoonde spel.

Een andere manier om bewijsmateriaal te vergaren is door gebruik te maken van de waarneming van stewards. Over de inzet van stewards met dit doel zijn de meningen bij de clubs verdeeld. Zo geeft ADO aan dit tot de eigen beslissingsverantwoordelijkheid van de steward te rekenen en dit zeker niet te verplichten. Dit vanuit de gedachte dat de steward een week later weer een wedstrijd heeft en zijn/haar taken moet vervullen tussen dezelfde supporters. Andere clubs, zoals bijvoorbeeld AZ, verwachten expliciet dat haar stewards niet alleen actief zijn in het aanspreken van de supporters maar ook een stapje verder gaan, met een collega de wanordelijkheid constateren en daarover een rapport opmaken. Dit rapport vormt de input voor een individueel traject dat de club vervolgens met de betreffende persoon ingaat. Uit de jurisprudentie van de tuchtcommissie blijkt inmiddels dat ook de tuchtcommissie van mening is dat stewards, als getuige, een rol kunnen hebben bij het aanwijzen van supporters en dat dat momenteel nog in onvoldoende mate gebeurt.

Maar ook al zouden stewards en videosystemen optimaal geactiveerd zijn dan nog blijft het lastig de daders te achterhalen. Het opkomen van spreekkoren gaat razendsnel en het verspreiden gaat zo mogelijk nog sneller. Welke keel dan als eerste of één van de eersten open ging is vaak moeilijk te achterhalen. Een enkele keer worden supporters opgepakt voor het uiten van spreekkoren maar het blijven enkelingen. Een uitzondering hierop waren de wedstrijden ADO - Ajax en ADO - PSV, waar in totaal 24 supporters een stadionverbod hebben gekregen naar aanleiding van het uiten van spreekkoren.

Als gevolg van de lastige bewijsvoering zal het bij de aanpak van daders van spreekkoren niet snel gaan om hele grote aantallen supporters. Maar meer dan tot nu toe is mogelijk en noodzakelijk; dit blijkt ook uit de procedures bij de aanklager betaald voetbal. Zoals al eerder geconstateerd kunnen clubs zich vaak niet disculperen tijdens de procedure vanwege een gebrek aan genomen maatregelen tijdens de wedstrijd, bijvoorbeeld het activeren van de stewards.

Maar ook na afloop van de wedstrijd, met name richting het traceren en bestaffen van de daders, kunnen meer initiatieven worden ondernomen.

Conclusie13

De bewijsvoering bij spreekkoren is weliswaar lastig maar dat neemt niet weg dat clubs (en supportersverenigingen) meer maatregelen kunnen nemen gericht op het aanspreken, identificeren en bestraffen van de daders.
--

Aanbeveling 5

Overeenkomstig hun verantwoordelijkheden dienen clubs en supporterverenigingen meer werk te maken van een consequent (preventief én repressief) beleid richting daders van spreekkoren.

De verantwoordelijkheden in deze voor clubs, en supportersverenigingen, staan ook verwoord in de nieuwe richtlijn verbaal geweld van de KNVB. Daar worden onder andere de volgende beleidsuitgangspunten genoemd:

- BVO en supportersvereniging zijn in beginsel verantwoordelijk voor het gedrag van hun supportersaanhang c.q. leden.
- BVO en supportersverenigingen dienen al het mogelijke te ondernemen om ongewenste spreekkoren c.q. verbaal geweld tegen te gaan. Dit betekent in ieder geval dat aanstichters en daders worden aangesproken op hun gedrag.
- Aanstichters van ongewenste spreekkoren dienen te worden opgespoord en te worden gecorrigeerd via de ketenbenadering.

Rol supportersverenigingen

Naast een rol voor de BVO's is hierbij ook een duidelijke rol weggelegd voor de supportersverenigingen. Zonder iets over de feitelijke invulling van deze rol te kunnen zeggen ²⁴ valt op dat in alle documenten en gesprekken die in het kader van dit onderzoek gevoerd zijn de rol van de supportersverenigingen niet duidelijk geëxpliciteerd is. Weinig is terug te vinden over hun bijdrage in de aanpak van spreekkoren. Waar de BVO door de openbare aanklager getoetst wordt op hun aanpak van spreekkoren, lijkt er bij de supportersverenigingen sprake te zijn van een redelijk vrijblijvende invulling van hun verantwoordelijkheid. Ook het feit dat de SOVS zich heeft gedistancieerd van de landelijke aanpak draagt niet bij tot een positieve beeldvorming over de rol van supportersverenigingen in deze.

Conclusie 14

De rol van de supportersverenigingen in het geval van spreekkoren is in de praktijk nog te weinig expliciet.
--

Het Auditteam vindt dit een onwenselijke situatie en is er voorstander van dat de supportersverenigingen, ook op dit onderwerp, een constructieve bijdrage leveren aan de beleidsvorming.

Aanbeveling 6

De BVO's dienen in overleg te treden met hun supportersverenigingen om de bijdrage van de supportersverenigingen aan het tegengaan van spreekkoren te expliciteren dan wel dienen supportersverenigingen zelf het initiatief te nemen om hun rol in deze te expliciteren.

Repressief beleid

Een consequent repressief beleid zou gebaseerd moeten zijn op drie peilers: verhogen van de pakkans, passende sanctiemogelijkheden richting de daders en het consequent handhaven van de sancties.

Wat betreft dit laatste is al eerder in deze paragraaf vastgesteld dat dit momenteel nog vaak onvoldoende is.

Ook bij het verhogen van de pakkans valt nog wat te verbeteren. Stewards en andere veiligheidsfunctionarissen, zouden daarbij een belangrijkere rol moeten vervullen, mede gezien het feit dat de BVO verantwoordelijk is voor de veiligheidsorganisatie in en rondom het stadion (Beleidskader 2003 en Handboek Veiligheid). Wanneer de BVO deze verantwoordelijkheid wil

Noot 24 Simpelweg omdat het geen onderwerp van onderzoek was.

waarmaken dan heeft zij o.a. het 'instrument' van de steward en de ingehuurd veiligheidsfunctionaris tot haar beschikking. De rol van de steward en zijn/ haar effectiviteit in het algemeen doch mede in relatie tot het optreden bij spreekkoren is tot op heden echter onduidelijk. De centrale vraag daarbij is wat wel en niet van een steward mag/ moet worden verwacht bij de uitvoering van de opgedragen ta(a)k(en). Hierover wordt divers gedacht binnen het betaald voetbal. Het CIV heeft in haar jaarverslagen van de afgelopen twee jaar ook aandacht besteed aan dit onderwerp.

Aan de ene kant lukt het succesvol terugbrengen van de politie-inzet in het stadion alleen als de politietaken (deels) overgenomen worden door anderen (lees: stewards). Dit betekent wel dat stewards daadwerkelijk moeten ingrijpen en zich actief moeten toeleggen op toezicht en handhaving in het stadion. Ook voor de geloofwaardigheid van hun optreden is het van belang dat het niet alleen bij aanspreken blijft. Voor een stringente aanpak is het bovendien noodzakelijk dat een ongewenste actie van supporters gevolgd wordt door een reactie van de autoriteiten. Een norm stellen en die vervolgens niet handhaven leidt juist eerder tot het plegen van meer ongeregelde heden. Daarnaast doemt echter de vraag op aan welke risico's een steward blootgesteld mag worden; een reden voor ADO Den Haag om in hun beleid de steward vrije keus te laten over wel of niet aanspreken van supporters.

Aanbeveling 7

Gelet op de steeds meer centraal wordende, en in belang toenemende functie van de steward, dienen zaken als kwaliteit, opleiding en informatiepositie van stewards beter te worden georganiseerd.

Aanbeveling 8

Voorts dienen de betrokken organisaties veel aandacht te besteden aan een goede verdeling van taken en communicatie tussen politie en stewards rekening houdend met de grenzen van inzetmogelijkheden van stewards.

Sommige clubs hebben ook andere initiatieven ontplooid om hun repressieve beleid te verbeteren. Zo maken ADO en Feyenoord elke thuis- en uitwedstrijd gebruik van de diensten van een cameraman die enkel en alleen opnamen maakt van de eigen supporters. Dit met als doel de pakkans te verhogen en de bewijsvoering te vergemakkelijken. Ook participeren en financieren een aantal clubs mede het project "Op goed gehoor" dat de KNVB in samenwerking met TNO heeft gestart. Met opnameapparatuur probeert men te achterhalen wie op de tribune de kreet riep om zo de dader er uit te kunnen pikken, maar dat is niet eenvoudig. Verder wordt met TNO de mogelijkheid onderzocht van een soort geluidswal die ervoor moet zorgen dat de kreten van een bepaald vak niet kunnen doordringen tot het veld.

De toegepaste sancties in geval van spreekkoren zijn vrij beperkt in variatie: een civielrechtelijk landelijk stadionverbod of een lokaal stadionverbod, eventueel voorafgegaan door een waarschuwing (vaak in de vorm van een voorwaardelijk stadionverbod). Een strafrechtelijk stadionverbod is in het geval van spreekkoren nog nooit voorgekomen. De vraag is of genoemde sanctiemogelijkheden voldoende zijn of dat behoefte is aan andere sancties. Een stadionverbod is bij uitstek een middel dat de echte voetbalsupporter treft; die supporter die wekelijks zijn of haar club aanmoedigt. De daders van spreekkoren lijken tot die categorie supporters te behoren en een stadionverbod is daarmee voor hen een passende sanctie. Naar de opvatting van het Auditteam voldoet het huidige instrumentarium dan ook al valt een uit-

breiding met meer mogelijkheden tot maatwerksancties, bijvoorbeeld in de vorm van taakstraffen, te overwegen. Maar clubs hanteren bij het opleggen van sancties toch wel hun eigen maatstaven. Sommige clubs zijn vrij rechtlijnig in hun benadering (1x deelnemen aan spreekkoren is een stadionverbod), anderen kennen een soepeler benadering (gesprek, waarschuwing etc.). Naar de supporter toe is dit moeilijk uit te leggen, maar vanuit het bredere perspectief van de club is het verdedigbaar.

Aanbeveling 9

De individuele sanctiemogelijkheden richting supporters bij spreekkoren zijn voldoende en passend en dienen consequent te worden toegepast.

Aanbeveling 10

Er dient een betere afstemming te komen tussen de lokale aanpak met betrekking tot straffen en het landelijke regime van de KNVB.

Effectiviteit aanpak

In hoeverre het gewijzigde beleid ten aanzien van spreekkoren resultaat heeft is op dit moment nog lastig te zeggen. Waarschijnlijk 'dankzij' het feit dat er in het seizoen 2004 - 2005 meer aandacht is voor spreekkoren, is het aantal zaken dat bij de aanklager in vooronderzoek is genomen niet vermindert maar op het niveau van het vorig seizoen gebleven (2004 - 2005 19, 2003 - 2004 18). Van de 19 zaken die in vooronderzoek zijn genomen speelden er 10 tijdens de 1^e seizoenshelft; de rest vond plaats in de 2^e helft van het seizoen. Door de strengere richtlijnen is het logisch dat meer zaken aanhangig worden gemaakt. Het aanscherpen van het beleid, maar ook het simpelweg op de agenda zetten van de spreekkoren als ongewenst fenomeen, heeft geleid tot meer ingrijpen en sancties. Dit blijkt ook uit het feit dat in het seizoen 2004 - 2005 er 6 wedstrijden zijn stilgelegd en 1 wedstrijd is gestaakt, terwijl dit in eerdere seizoenen niet is voorgekomen.

Wat verder opvalt is dat het aantal sepots binnen de tuchtrechtspraak betaald voetbal groot is. Zo zijn in het seizoen 2002 - 2003 van de 9 aangebrachte zaken 6 sepots uitgesproken. In het seizoen 2003 - 2004 waren dit er 11 (van de 18). Het seizoen 2004 - 2005 had 8 sepots op dit onderwerp (van de 19). Achteraf kunnen de clubs in vele gevallen zich dus nog disculperen; aannemelijk maken dat zij voor, tijdens en na de wedstrijd voldoende maatregelen hebben getroffen. Het seizoen 2004 - 2005 had in verhouding echter aanmerkelijk minder sepots wat wijst op het handhaven van strengere richtlijnen.

Hieruit blijkt dat de procedures bij de tuchtorganen van de KNVB zorgvuldig zijn en veel helderheid verschaffen, ook door de jurisprudentie. In hoeverre de sancties ook effect hebben op het gedrag van de BVO's is nu nog te vroeg om te zeggen. Wel hebben, mede in reactie op de strengere richtlijnen, een aantal clubs (nieuwe) maatregelen tegen spreekkoren genomen (o.a. cameraman Feyenoord, intensivering beleid ADO Den Haag).

Conclusie15

Het aangescherpte beleid met betrekking tot spreekkoren heeft geleid tot een heldere normstelling over wat in ieder geval niet wordt getolereerd, zowel preventief als gedurende de wedstrijd (waarschuwen, stilleggen) en een strikt toegepast sanctiebeleid, zowel ten aanzien van de clubs als ten aanzien van zich misdragende supporters; dit heeft de effectiviteit van het beleid vergroot.

Aanbeveling 11

Het Auditteam is van mening dat het aangescherpte beleid brede ondersteuning verdient bij alle betrokken partijen. Daarom worden alle betrokken partijen opgeroepen scherp(er) stelling te nemen tegen kwetsende en/of discriminerende spreekkoren.

Bijlagen

Bijlage 1 Tolerantiegrens spreekkoren en spandoeken beleidskader 2003

Beoogd gedragseffect

- Het voorkomen van kwetsende en discriminerende en/of racistische spreekkoren en spandoeken, op weg naar of van het stadion, in of buiten het stadion.

Ongewenst gedrag

- Op weg naar of van het stadion, als wel in en rondom het stadion is het ontoelaatbaar dat (groepen van) supporters kwetsende, discriminerende en/of racistische spreekkoren aanheffen en/of dergelijke uitingen op spandoeken meevoeren.

Sancties op ongewenst gedrag

Bij overtreding in het stadion:

- a Na de eerste keer legt de scheidsrechter het spel neer en waarschuwt de stadionspeaker. Na de tweede keer legt de scheidsrechter het spel 10 minuten neer en spreken de aanvoerders met het publiek. Na de derde keer legt de scheidsrechter het spel definitief neer.
- b Zo mogelijk aanhouding door politie.
- c Opleggen civielrechtelijk stadionverbod.
- d In tegenstelling tot de strafrechtelijke vervolging bij discriminatie en/of racisme wordt door het OM aan kwetsende spreekkoren en spandoeken geen prioriteit gegeven maar is het aan BVO/KNVB om hiertegen op te treden.

Bij overtreding buiten het stadion:

- e Het terugsturen van individuele of groepen supporters, die dergelijke spreekkoren hebben aangeheven c.q. spandoeken meevoeren (en hiervoor gelden ook de maatregelen genoemd onder b, c en d).

Wie is verantwoordelijk

- a Bij eerste en tweede keer stilleggen de scheidsrechter, bij definitief stilleggen gebeurt dit in overleg met burgemeester en politie.
- b Politie.
- c BVO en/of KNVB.
- d OM.
- e Burgemeester.

Te nemen (preventieve) maatregelen door ketenpartners

- De BVO en de supportersvereniging(en) dienen al het mogelijk te ondernemen om ongewenste spreekkoren tegen te gaan. Aanstichters en daders worden aangesproken op hun gedrag en worden door de club of KNVB een stadionverbod opgelegd.
- BVO, gemeente en politie dienen voor de wedstrijd duidelijkheid te geven bij welke spreekkoren ingegrepen wordt.
- Voor de wedstrijd dient conform de KNVB richtlijn overleg met de scheidsrechter plaats te vinden over het beleid ten aanzien van spreekkoren. Hierbij dient onder andere rekening gehouden te worden met in hoeverre de beledigde betrokkene(n) niet meer in staat blijken naar behoren te functioneren.
- De KNVB geeft bij spreekkoren de betreffende BVO tenminste een boete indien de hierboven geschetste procedures niet worden gevolgd.

Bijlage 2 Protocol kwetsende en discriminerende/racistische spreekkoren

Kwetsende spreekkoren

Stap 1

- De eerste waarschuwing met betrekking tot spreekkoren wordt voorafgaand aan iedere wedstrijd gegeven. Dit kan bijvoorbeeld door middel van het omroepen van een bericht, teksten op het ticket of anderszins. Dit wordt lokaal bepaald.
- In het draaiboek dat voor elke wedstrijd wordt opgesteld, wordt expliciet opgenomen hoe de communicatielijnen tussen betrokken ketenpartners bij spreekkoren lopen en of het staken van de wedstrijd in geval van kwetsende en/of discriminerende/racistische spreekkoren mogelijk en uitvoerbaar is. Dit beleid wordt met de scheidsrechter besproken.

Stap 2

- Is er sprake van kwetsende spreekkoren dan beslist de scheidsrechter – al dan niet op aandringen van de grensrechter/vierde official, club, driehoek – of de wedstrijd wordt stilgelegd.
- Beslist de scheidsrechter dat de wedstrijd wordt stilgelegd dan gaan spelers, scheidsrechter en trainers het veld af de kleedkamer in.
- Tijdens de onderbreking trachten de clubs de spreekkoren te stoppen. Dit kan bijvoorbeeld door middel van het omroepen van een bericht, inzet van stewards of het toespreken van de supporters door een trainer of speler. De exacte wijze waarop dit gebeurt, is afhankelijk van de lokale omstandigheden en wordt vastgelegd in het lokale beleid.
- Tijdens de onderbreking overlegt de scheidsrechter met de driehoek in hoeverre het vooraf vastgelegde beleid (staken/niet staken) nog steeds gevolgd kan worden.
- Indien de spreekkoren stoppen, kan de wedstrijd worden hervat.

Stap 3

- Mochten de spreekkoren niet stoppen of worden de spreekkoren nadat de wedstrijd weer is hervat, opnieuw aangeheven dan is aan de scheidsrechter om te beslissen of de wedstrijd wordt gestaakt. Hij heeft hiervoor expliciet toestemming nodig van de burgemeester. Deze is tijdens de onderbreking bij stap 2 afgegeven.
- Indien de wedstrijd bij aanhoudende spreekkoren niet wordt gestaakt door de scheidsrechter terwijl hiervoor wel expliciet toestemming was gegeven door de burgemeester dan is het aan de scheidsrechter om achteraf duidelijk te maken waarom hij heeft besloten de wedstrijd niet te staken.
- Indien de wedstrijd bij aanhoudende spreekkoren niet wordt gestaakt door de scheidsrechter omdat hiervoor expliciet geen toestemming is gegeven door de burgemeester dan is het aan de burgemeester om achteraf duidelijk te maken waarom hij geen toestemming heeft gegeven de wedstrijd te staken.

Discriminerende/ racistische spreekkoren

Stap 1

- Gelijk aan stap 1 bij kwetsende spreekkoren.

Stap 2

- Is er sprake van racistische/ discriminerende spreekkoren dan is het in eerste instantie aan de scheidsrechter om te beslissen – al dan niet op aandringen van de grensrechter/ vierde official, club, driehoek – of de wedstrijd wordt stilgelegd.
- Mocht de scheidsrechter de wedstrijd niet stil leggen terwijl daar naar het oordeel van de driehoek wel reden toe is, dan kan de burgemeester via de vierde official de wedstrijd stilleggen. Hij kan hierin dus de scheidsrechter "overrulen", omdat racistische en/of discriminerende spreekkoren betrekking hebben op de openbare orde. Wordt de wedstrijd stilgelegd dan wordt de procedure gehanteerd die ook bij kwetsende spreekkoren wordt gevolgd.
- Tijdens de onderbreking trachten de clubs de spreekkoren te stoppen. Dit kan bijvoorbeeld door middel van bijvoorbeeld het omroepen, inzet van stewards of het toespreken van de supporters door een trainer. De exacte wijze waarop dit gebeurt, is afhankelijk van de lokale omstandigheden en wordt vastgelegd in het lokale beleid.
- Tijdens de onderbreking overlegt de scheidsrechter met de driehoek in hoeverre het vooraf vastgelegde beleid (staken/niet staken) nog steeds gevolgd kan worden.
- Indien de spreekkoren stoppen, kan de wedstrijd worden hervat.

Stap 3

- Mochten de spreekkoren niet stoppen of worden de spreekkoren nadat de wedstrijd weer is hervat, opnieuw aangeheven dan kan de scheidsrechter beslissen of de wedstrijd wordt gestaakt. Hij heeft hiervoor expliciet toestemming nodig van de burgemeester. Deze is tijdens de onderbreking bij stap 2 afgegeven.
- Mocht de scheidsrechter de wedstrijd niet staken terwijl daar naar het oordeel van de driehoek wel reden toe is, dan kan de burgemeester via de vierde official de wedstrijd staken. Hij kan hierin dus de scheidsrechter "overrulen", omdat racistische en/of discriminerende spreekkoren betrekking hebben op de openbare orde.
- Wordt een scheidsrechter door de burgemeester "overruled" en wordt de wedstrijd gestaakt, dan dient de scheidsrechter uit te leggen waarom hij zelf niet heeft besloten de wedstrijd te staken.
- Indien de wedstrijd bij aanhoudende spreekkoren niet wordt gestaakt, noch door de scheidsrechter noch door de burgemeester, dan is het aan de burgemeester om achteraf duidelijk te maken waarom hij de wedstrijd niet heeft gestaakt.

Bijlage 3 Nieuwe richtlijn bestrijding verbaal geweld KNVB

Beleidsuitgangspunten

- a BVO's en supportersverenigingen zijn in beginsel verantwoordelijk voor het gedrag van hun supportersaanhang c.q. leden.
- b BVO's en supportersverenigingen zijn verantwoordelijk voor het duidelijk stellen van tolerantiegrenzen ten aanzien van ongewenste spreekkoren c.q. verbaal geweld. Dit dient onder meer te geschieden door actieve bekendmaking van het opgestelde huisreglement.
- c BVO's en supportersverenigingen dienen al het mogelijke – vanuit zowel preventief, beheersmatig als repressief perspectief - te ondernemen om ongewenste spreekkoren c.q. verbaal geweld tegen te gaan. Dit betekent in ieder geval dat aanstichters en daders worden aangesproken op hun gedrag.
- d Aanstichters van ongewenste spreekkoren dienen te worden opgespoord en te worden gecorrigeerd via de ketenbenadering (BVO's, supportersvereniging, KNVB en politie en justitie).

Preventie

De KNVB stelt dat het gedrag van officials, trainers en spelers van grote invloed is op het supportersgedrag. Dit betekent dat de gedragscode, waar een voorbeeldwerking vanuit gaat, strikt dient te worden nageleefd.

Daarnaast dienen BVO's in samenwerking met hun supportersverenigingen duidelijkheid te scheppen omtrent de tolerantiegrenzen. Het overschrijden van deze grenzen dient waar mogelijk te leiden tot gedragscorrectie.

Ten aanzien van de tolerantiegrenzen dient optimale onderlinge afstemming plaats te vinden tussen de lokale ketenpartners (BVO's, supportersvereniging, politie, justitie, gemeente, e.d.) over beleid en daaruit voortvloeiende maatregelen.

Het beleid dient er in principe op gericht te zijn om (potentiële) daders – in het bijzonder de aanstichters – uit de anonimiteit te halen en ze aan te spreken op vertoond gedrag.

Goed gedrag dient daarentegen te worden gestimuleerd en indien mogelijk beloond.

Beheersmatig optreden

- 1 De rol van de BVO's (met name de veiligheidscoördinatoren).
 - a Afspraken maken (en/of communiceren) met:
 - de stadionspeaker (eventueel een eigen speaker voor toespreken aanhang uit spelende BVO);
 - het arbitrale kwartet;
 - de politie;
 - de officier van justitie;
 - de beide stewardgroepen;
 - de supporterscoördinatoren van beide BVO's;

- de aanvoerders van beide spelersgroepen;
 - de begeleidingsgroep van de uitspelende BVO's.
- b Over onder andere:
- de (wijze van communicatie over de) tolerantiegrenzen in het betreffende stadion;
 - de inzet van de BVO's (b.v. door stewards en het CCTV) om aanstichters/daders van ongewenste spreekkoren te lokaliseren en te identificeren;
 - de inzet van de BVO's en de politie om aanstichters/daders van ongewenste spreekkoren op te sporen en aan te houden;
 - het vervolgingsbeleid van de officier van justitie en de melding aan de KNVB.
- c En vastleggen in:
- het convenant (jaarlijks);
 - (integrale) beleidsplannen (incidenteel);
 - het veiligheidsdraaiboek (voor elke wedstrijd).
- 2 De rol van de scheidsrechter:
- kennis nemen van lokale beleid;
 - kennis nemen van de wedstrijdorganisatie;
 - het onverwijld stil leggen van de wedstrijd in geval van kwetsende, discriminerende of racistische spreekkoren. De scheidsrechter verlaat het veld en treedt direct in contact met de (thuis spelende) BVO's en de lokale autoriteiten. Op basis van het lokale beleid ter bestrijding van verbaal geweld zal de scheidsrechter instructies ontvangen hoe te handelen;
 - rapportage aan KNVB.

Koninklijke Nederlandse Voetbalbond

Aan bestuur en directie van de BVO's

Zeist 16 september 2004	Uw kenmerk	Ons kenmerk BvO/VZ-04.113
Behandeld door M. Legierse	Doorkiesnr.	Faxnr. 0343-499188
Onderwerp aanpassing richtlijn bestrijding verbaal geweld		

Geachte heer, mevrouw,

Vanaf komend weekend hebben de scheidsrechters betaald voetbal de opdracht bij constatering van kwetsende of discriminerende spreekkoren het spel direct stil te leggen en het veld te verlaten. Afhankelijk van het lokale beleid kunnen clubs en lokale autoriteiten hierna verdere maatregelen nemen.

Met deze maatregel wil de KNVB stelling nemen tegen het normoverschrijdend gedrag van 'supporters' en tegemoet komen aan de gevraagde duidelijkheid over het stilleggen van een wedstrijd. Dit is vastgelegd in de aangepaste 'Richtlijn bestrijding verbaal geweld' (bijlage 1).

In verband met een eenduidige communicatie en conform hetgeen in het beleidskader is afgesproken, dient u voorafgaand aan de eerstkomende thuiswedstrijd van uw BVO via de stadionspeaker de volgende tekst om te roepen:

'De KNVB doet een dringend beroep op u om uw club op een positieve wijze te ondersteunen en u te onthouden en afstand te nemen van kwetsende en/of discriminerende spreekkoren. Bij kwetsende en/of discriminerende spreekkoren zal de scheidsrechter het spel direct stilleggen en het veld verlaten'.

Mocht u naar aanleiding van deze brief of bijgevoegde documenten nog vragen hebben, dan kunt u uiteraard contact met ons opnemen op één van de volgende telefoonnummers:

Bert van Oostveen 0343-499351, Gijs de Jong 0343-499509 of Just Krijn 0343-499367.

Met vriendelijke groet,

KONINKLIJKE NEDERLANDSE VOETBALBOND

Bert van Oostveen

Manager competitiezaken

Bijlage 4 Richtlijn bestrijding verbaal geweld (oud)

Beleidsuitgangspunten

- a BVO's en supportersverenigingen zijn in beginsel verantwoordelijk voor het gedrag van hun supportersaanhang c.q. leden.
- b BVO's en supportersverenigingen zijn verantwoordelijk voor het duidelijk stellen van tolerantiegrenzen ten aanzien van ongewenste spreekkoren c.q. verbaal geweld. Dit dient onder meer te geschieden door actieve bekendmaking van het opgestelde huisreglement.
- c BVO's en supportersverenigingen dienen al het mogelijke – vanuit zowel preventief, beheersmatig als repressief perspectief – te ondernemen om ongewenste spreekkoren c.q. verbaal geweld tegen te gaan. Dit betekent in ieder geval dat aanstichters en daders worden aangesproken op hun gedrag.
- d Aanstichters van ongewenste spreekkoren dienen te worden opgespoord en te worden gecorrigeerd via de ketenbenadering (BVO's, supportersvereniging, KNVB en politie en justitie).
- e Gedragsbeïnvloeding c.q. interventies die gericht zijn tegen ongewenste spreekkoren, vinden te allen tijde plaats op initiatief van de betreffende BVO's, na overleg met de lokale autoriteiten.

Preventie

De KNVB stelt dat het gedrag van officials, trainers en spelers van grote invloed is op het supportersgedrag. Dit betekent dat de gedragscode, waar een voorbeeldwerking vanuit gaat, strikt dient te worden nageleefd. Daarnaast dienen BVO's in samenwerking met hun supportersverenigingen duidelijkheid te scheppen omtrent de tolerantiegrenzen. Het overschrijden van deze grenzen dient waar mogelijk te leiden tot gedragscorrectie.

Ten aanzien van de tolerantiegrenzen dient optimale onderlinge afstemming plaats te vinden tussen de lokale ketenpartners (BVO's, supportersvereniging, politie, justitie, gemeente, e.d.) over beleid en daaruit voortvloeiende maatregelen.

Het beleid dient er in principe op gericht te zijn om (potentiële) daders – in het bijzonder de aanstichters – uit de anonimiteit te halen en ze aan te spreken op vertoond gedrag.

Goed gedrag dient daarentegen te worden gestimuleerd en indien mogelijk beloond.

Beheersmatig optreden

1 De rol van de BVO's (met name de veiligheidscoördinatoren).

- a Afspraken maken (en/of communiceren) met:
 - de stadionspeaker 9eventueel een eigen speaker voor toespreken aanhang uitspelende BVO);
 - het arbitrale kwartet;
 - de politie;
 - de officier van justitie;
 - de beide stewardgroepen;
 - de supporterscoördinatoren van beide BVO's;
 - de aanvoerders van beide spelersgroepen;
 - de begeleidingsgroep van de uitspelende BVO.
- b Over onder andere:
 - de (wijze van communicatie over de) tolerantiegrenzen in het betreffende stadion;
 - de inzet van de BVO (bijv. door stewards en het CCTV) om aanstichters/ daders van ongewenste spreekkoren te lokaliseren en te identificeren;
 - de inzet van de BVO en de politie om aanstichters/ daders van ongewenste spreekkoren op te sporen en aan te houden;
 - het vervolgingsbeleid van de officier van justitie en de melding aan de KNVB.
- c En vastleggen in:
 - het covenant (jaarlijks);
 - (integrale) beleidsplannen (incidenteel);
 - het veiligheidsdraaiboek (voor elke wedstrijd).

2 De rol van de scheidsrechter:

- kennis nemen van lokale beleid;
- kennis nemen van de wedstrijdorganisatie;
- toetsen of door massaal aanhoudende, discriminerende spreekkoren – gericht tegen een of meer spelers, de scheidsrechter of zijn assistenten – de beledigde betrokkene(n) niet meer in staat blijken naar behoren te functioneren, waardoor het sportief verloop van de wedstrijd ernstig in het geding is
- slechts optreden in die gevallen wanneer door massaal aanhoudende, discriminerende spreekkoren – gericht tegen een of meer spelers, de scheidsrechter of zijn assistenten – de beledigde betrokkene(n) niet meer in staat blijken naar behoren te functioneren, waardoor het sportief verloop van de wedstrijd ernstig in het geding is;
- rapportage aan KNVB.

Bijlage 5 Strafbare feiten Tuchtrechtspraak

Artikel 19

- 1 Met inachtneming van de bepalingen in de artikelen 29 en 30 zal in het algemeen strafbaar zijn zodanig handelen of nalaten, dat in strijd is met de statuten, reglementen, spelregels en/of (bestuurs)besluiten van de KNVB, de FIFA of de UEFA of dat de belangen van het betaald voetbal of de voetbalsport in het algemeen schaadt.
- 2 Richtlijnen die zullen gelden voor registratie en bestraffing van overtredingen van de spelregels onder vermelding van de maximumstraf, worden door de algemene vergadering vastgesteld.

Artikel 20

- 1 Indien door een club niet wordt voldaan aan de verplichtingen uit hoofde van de reglementen en/of bestuursbesluiten over orde en veiligheid ingevolge artikel 38 van het reglement wedstrijden betaald voetbal, kan de tuchtcommissie op vordering van de aanklager straffen opleggen overeenkomstig artikel 21 van dit reglement.
- 2a Indien als gevolg van wanordelijkheden binnen enig stadion (mede) veroorzaakt door de aanhang van een club een wedstrijd - ongeacht of het een thuis- of een uitwedstrijd is - niet gespeeld danwel niet uitgespeeld kan worden, danwel zodanig wordt beïnvloed dat sprake is van een onregelmatig verloop van de wedstrijd, dan is de desbetreffende club daarvoor (mede)verantwoordelijk, tenzij de betrokken club aannemelijk maakt dat zij voor, tijdens en na de wedstrijd voldoende maatregelen heeft getroffen van dusdanig verstrekkende aard, dat de kans dat haar aanhang zich misdraagt te verwaarlozen is. De tuchtcommissie kan op vordering van de aanklager in dat geval straffen opleggen overeenkomstig artikel 21 van dit reglement.
- b Behoudens het in sub a bepaalde zullen, indien wanordelijkheden binnen enig stadion veroorzaakt door de aanhang van een of meer clubs plaatsvinden, de bij de wedstrijd betrokken clubs door de tuchtcommissie op vordering van de aanklager, indien geen schikking tot stand is gekomen, een straf als genoemd in artikel 21 van dit reglement opgelegd krijgen, tenzij de betrokken clubs aannemelijk maken dat zij voor, tijdens en na de wedstrijd voldoende maatregelen hebben getroffen van dusdanig verstrekkende en stringente aard, dat de kans dat hun aanhang zich misdraagt te verwaarlozen is.
- c Behoudens het in sub a bepaalde zullen, indien wanordelijkheden buiten enig stadion veroorzaakt door de aanhang van een of meer clubs plaatsvinden, de bij de wedstrijd betrokken clubs door de tuchtcommissie op vordering van de aanklager, indien geen schikking tot stand is gekomen, een straf als genoemd in artikel 21 van dit reglement opgelegd krijgen, tenzij de betrokken clubs aannemelijk maken dat zij voor, tijdens en na de wedstrijd in redelijkheid voldoende maatregelen hebben getroffen van dusdanig verstrekkende en stringente aard, dat de kans dat hun aanhang zich misdraagt te verwaarlozen is.
- d Een bezoekende club wordt alleen verantwoordelijk gesteld indien de in sub a, b en c genoemde wanordelijkheden (mede) worden veroorzaakt door (een gedeelte van) de aanhang van de bezoekende club. Aan die club zal geen straf worden opgelegd indien door hem wordt aangetoond dat zijn aanhang niet beschikte over door de desbetreffende club ver-

streckte geldige toegangskaarten en de club zoveel mogelijk heeft bevorderd dat geen aanhang zonder door de desbetreffende club verstrekte geldige toegangskaart afreist.

- e Indien van overheidswege een wedstrijd wordt verboden, zal de thuisspelende club dan wel de uit spelende club indien de oorzaak van het verbod bij haar ligt, door de tuchtcommissie op vordering van de aanklager, indien geen schikking tot stand is gekomen, een straf als genoemd in artikel 21 van dit reglement opgelegd krijgen, tenzij de betrokken club aan toont dat zij in redelijkheid alle maatregelen heeft getroffen van dusdanig verstrekkende en stringente aard dat het verbod had kunnen worden voorkomen.

Bijlage 6 Uitgangspunten straffen wanordelijkheden

Feit	Straf	Straf bij thuisspelende BVO	Straf bij uitspelende BVO
Spreekkoren		Recidive (strafkaart) / discriminerend	Recidive (strafkaart) / discriminerend
1 ^e keer binnen seizoen	€ 5.000	€ 7.500	€ 7.500
2 ^e keer binnen seizoen	€ 7.500	€ 10.000 + 1 wedstrijd zonder (het verantwoordelijk deel, indien mogelijk, van) thuispubliek	€10.000 + 1 wedstrijd zonder uitpubliek
3 ^e keer binnen seizoen	€ 10.000	€ 10.000 - € 15.000 + 2 wedstrijden zonder (het verantwoordelijk deel, indien mogelijk, van) thuispubliek	€ 10.000 - € 15.000 + 2 wedstrijden zonder uitpubliek

Feit	Straf bij thuisspelende BVO	Straf bij uitspelende BVO
Vernielen (zwaar) / het gooien van voorwerpen naar anderen		
1 ^e keer binnen seizoen	€ 10.000 + 1 wedstrijd zonder (het verantwoordelijk deel, indien mogelijk, van) thuispubliek	€10.000 + 1 wedstrijd zonder uitpubliek
2 ^e keer binnen seizoen	€ 20.000 + 2 wedstrijden zonder (het verantwoordelijk deel, indien mogelijk, van) thuispubliek	€10.000 + 1 wedstrijd zonder uitpubliek
3 ^e keer binnen seizoen	€ 30.000 + 1 wedstrijd zonder thuispubliek	€10.000 + 1 wedstrijd zonder uitpubliek
Confrontatie/ vechten met andere supporters		
1 ^e keer binnen seizoen	€ 15.000 + 1 wedstrijd zonder (het verantwoordelijk deel, indien mogelijk, van) thuispubliek	2 wedstrijden zonder uitpubliek
2 ^e keer binnen seizoen	€ 22.500 + 1 wedstrijd zonder thuispubliek	4 wedstrijden zonder uitpubliek

Bijlage 7 Protocol spreekkoren ADO Den Haag

Protocol spreekkoren

Standaard speakertekst KNVB voorafgaand aan wedstrijd:

Dames en heren, de KNVB doet een dringend beroep op u om uw club op een positieve wijze te ondersteunen en u te onthouden en afstand te nemen van kwetsende en/of discriminerende spreekkoren. Bij kwetsende en/of discriminerende spreekkoren zal de scheidsrechter het spel direct stilleggen en het veld verlaten.

Aanvullende speakertekst ADO Den Haag voorafgaand aan wedstrijd:

In samenwerking met de supportersvereniging roept ADO Den Haag onder het motto **'Spreekkoren? Come on The Hague willen we horen!'** vanavond een ieder op om af te zien van spreekkoren. Voetbal is emotie en natuurlijk moet die geuit kunnen worden. Maar er zijn genoeg mogelijkheden om dat te doen zonder daarbij gebruik te maken van kwetsende spreekkoren.

Na de landelijke discussie die over spreekkoren is losgebarsten, zullen alle ogen vanavond op het Zuiderparkstadion gericht zijn. Met z'n allen moeten we ervoor zorgen dat ADO Den Haag de positieve aandacht krijgt die onze fantastische club verdient.

Dus geen spreekkoren, maar **'Come on The Hague'** willen we horen!

Fase I oproep tot het publiek middels de stadionspeaker

Speakertekst:

Dames en heren, hier volgt een dringend verzoek aan de supporters van ADO Den Haag. Wij verzoeken u in het belang van ADO Den Haag onmiddellijk te stoppen met kwetsende spreekkoren. Namens de spelers van ADO Den Haag danken wij u voor uw medewerking.

Fase 2 (treedt in werking nadat spreekkoren aanhouden ondanks oproep stadionspeaker) vanuit de radiokamer wordt muziek gedraaid

Speakertekst:

Dames en heren, hier volgt nogmaals een dringend verzoek aan de supporters van ADO Den Haag. Wij verzoeken u in het belang van ADO Den Haag onmiddellijk te stoppen met kwetsende spreekkoren. Zolang de spreekkoren aanhouden, zijn wij genoodzaakt deze te overstemmen met muziek.

Fase 3 (treedt in werking als spreekkoren aanhouden)
Trainer en/of aanvoeder zullen op het veld het publiek toespreken.

De trainer en/of aanvoeder zullen het publiek in de specifieke situatie toespreken. De tekst zal op dat moment aan de aanvoeder en/of trainer worden overlegd. De afdeling Media en Communicatie is verantwoordelijk voor het aanleveren van een tekst aan de aanvoeder en/of trainer.

Fase 4 (treedt in werking bij tijdelijk stilleggen)
Overleg in de scheidsrechterkamer met betrekking tot voorwaarden eventueel hervatten wedstrijd

Speakertekst:

Dames en heren, de wedstrijd is door de scheidsrechter tijdelijk stilgelegd. Wij verzoeken u vriendelijk om op uw plaats te blijven. Nadere informatie over het verdere verloop van de wedstrijd zal zo spoedig mogelijk volgen.

Fase 5 (treedt in werking bij definitief staken van de wedstrijd)
Ontruiming stadion

Speakertekst bij staken op last van scheidsrechter:

Dames en heren, de wedstrijd is door de scheidsrechter gestaakt en zal derhalve niet meer hervat worden. Wij verzoeken u vriendelijk het stadion in alle rust te verlaten. Nadere informatie zal zo spoedig mogelijk vermeld worden op de officiële website www.adodenhag.nl alsmede op NOS teletekst pagina 810.

Speakertekst bij staken op last van lokale autoriteiten:

Dames en heren, de wedstrijd is door de lokale autoriteiten gestaakt en zal derhalve niet meer hervat worden. Wij verzoeken u vriendelijk het stadion in alle rust te verlaten. Nadere informatie zal zo spoedig mogelijk vermeld worden op de officiële website www.adodenhag.nl alsmede op NOS teletekst pagina 810.

Speakertekst bij staken door ADO Den Haag:

Dames en heren, ondanks de initiatieven voorafgaand aan de wedstrijd en de herhaaldelijke verzoeken van onze stadionspeaker om alleen op positieve wijze de club te ondersteunen, hebben de kwetsende spreekkoren aangehouden. De directie van ADO Den Haag heeft daarom besloten de wedstrijd definitief te staken.

Wij verzoeken u vriendelijk het stadion in alle rust te verlaten. Nadere informatie zal zo spoedig mogelijk vermeld worden op de officiële website www.adodenhag.nl alsmede op NOS teletekst pagina 810.

Scheidsrechter:

- Scheidsrechter meldt spreekkoren aan de 4e official
- stadionspeaker gaat over tot fase 1
- bij geen gewenst resultaat directe doorschakeling naar fase 2
- (let op scheidsrechter kan nu tijdelijk stilleggen!)
- club kan fase 3 in werking stellen
- (scheidsrechter kan wedstrijd na afkoelingsperiode herstarten)
- (bij terugkeer van spreekkoren, kan club fase 5 in werking stellen)

- (scheidsrechter kan wedstrijd definitief staken)

Lokale driehoek:

- Via de commandokamer zal fase 1 in werking worden gesteld
- Commandokamer meldt doorschakeling naar fase 2 en 3/5

Communicatiestructuur:

- scheidsrechter;
- 4e official;
- steward naast dug-out/ BVO;
- commandokamer;
- radiokamer;
- omroepbericht/muziek/stilleggen wedstrijd;
- overleg in scheidsrechterskamer (fase 4).

Bijlage 8 Stappenplan Spreekkoren PSV

Voorfase

- Vooroverleg 8 a 6 weken voor de wedstrijd vermelden wat het lokaal beleid is & “potentiële spreker namens bezoekende BVO” vragen.
- Vooroverleg wedstrijddag: scheidsrechter op de hoogte brengen van het lokaal beleid in geval van het stil leggen van de wedstrijd.
- Voor de wedstrijd communiceren aangaande spreekkoren middels “Flits”, website en Alfrescoschermen.
- Stadionspeaker instrueren en teksten + videoboodschappen van aanvoerder PSV en Burgemeester van Eindhoven klaar leggen.

Uitvoering stappenplan

- Bij spreekkoren van langdurige / massale aard stadionspeaker en videoboodschap aanvoerder PSV inzetten.
- Zodra de scheidsrechter, PSV of Burgemeester besluit de wedstrijd stil te leggen:
 - Beide VC's + politiecommandant richting kleedkamer van de scheidsrechter voor overleg.
 - Politiecommandant geeft Burgemeester voorwaarschuwing (mededeling van stilleggen van de wedstrijd).
 - Namens de BVO('s) spreekt een official (in geval PSV Hoofdtrainer of aanvoerder) het publiek toe.
 - Op de Alfrescoschermen worden dia's getoond met oproepen tot normaal gedrag (staken van de spreekkoren).
 - Wedstrijd wordt hervat als de rust is terug gekeerd.
 - Indien dit niet het geval is wordt het publiek middels de Alfresco-schermen toegesproken door de Burgemeester van Eindhoven (videoboodschap) welke het publiek wijst op het feit dat hij de wedstrijd zal laten staken ingeval de spreekkoren doorgaan.
 - Besluit tot vervolg wedstrijd na afkoelingsperiode of staken wedstrijd.
 - In geval van staken wedstrijd tijdig leegloop stadion voorbereiden.

Bijlage 9 Afspraken Spreekkoren Feyenoord

Al enkele jaren vormen beledigende en kwetsende spreekkoren van voetbalsupporters onderwerp van gesprek. Zodra zich een incident voordoet laat de politiek van zich horen en wordt hierop de KNVB en clubs gereageerd. Vanuit de Klankbordgroep van de Feyenoord Supportersvereniging (FSV) – een representatieve groep Feyenoord-supporters – is een aantal maanden geleden een zogenaamde Task Force Spreekkoren geformeerd. Zij kregen als opdracht om te onderzoeken op welke wijze er vanuit de supporters zelf iets tegen spreekkoren gedaan zou kunnen worden. In augustus 2002 heeft de TF Spreekkoren haar bevindingen voorgelegd aan de Feyenoord Supportersvereniging.

Op 20 november 2002 is een uitgewerkt voorstel voorgelegd aan de voornoemde Klankbordgroep. Supporters werden in de gelegenheid gesteld op of aanmerkingen te maken. Het voorstel, aangevuld met de opmerkingen van supporters, is vervolgens op woensdag 4 december met diverse instanties besproken. Tijdens dit gesprek waren aanwezig:

- Gemeente Rotterdam.
- Openbaar Ministerie.
- Centrum Informatie en Documentatie Israël.
- Politie Rotterdam Rijnmond.
- Feyenoord Supportersvereniging.
- Supporters (TF Spreekkoren).
- Rotterdamse Anti Discriminatie Actie Raad.
- Tweede Kamer Fractie PvdA, P. van Heemst.
- Tweede Kamer Fractie SP, B. Smit.

Naar aanleiding van gesprekken met supporters en deze instanties is het volgende tot stand gekomen.

Begripsomschrijving

Spreekkoor

Alvorens te kunnen vaststellen of een spreekkoor beledigend dan wel kwetsend is dient eerst duidelijk te worden omschreven wat een spreekkoor is. Van Dale omschrijft een spreekkoor als volgt: *een groep die samen een tekst voordraagt of uitschreeuwt*. Onder een groep wordt verstaan: een aantal min of meer bijeen horende personen of een aantal mensen dat gezamenlijk iets onderneemt. Binnen een voetbalstadion is altijd sprake van een groep. Immers, men onderneemt gezamenlijk al iets door naar het stadion te gaan. Doordat men in het stadion plaats neemt kan tevens worden gesteld dat men *bijeen* hoort.

Letterlijk genomen zou het roepen van één zin door twee mensen in een stadion reeds gezien kunnen worden als een spreekkoor. Vertaald naar de situatie in een voetbalstadion zou de definitie van een spreekkoor als volgt kunnen zijn:

Een of meerdere personen roepen, schreeuwen of zingen iets langere tijd achtereen en/of trachten meerdere mensen te bewegen mee te roepen, te schreeuwen of te zingen.

Richtlijn Bestrijding verbaal geweld

Middels haar Richtlijn Verbaal Geweld noemt de KNVB de supportersvereniging nadrukkelijk als een van de partijen die verantwoordelijk is voor het duidelijk stellen van *tolerantiegrenzen* ten aanzien van de ongewenste spreekkoren. Hiermee is elke supportersvereniging in principe in staat deze tolerantiegrenzen vast te stellen op basis van hetgeen in een bepaalde regio of stad maatschappelijk aanvaardbaar is. *Dit kan dus per club verschillen.* Immers, wat in het ene deel van het land als shockerend of kwetsend wordt ervaren kan in andere delen van het land algemeen geaccepteerd zijn.

De tolerantiegrenzen moeten overigens worden gezien als aanvulling of hetgeen reeds wettelijk geregeld is. Discriminatoire en antisemitische spreekkoren zijn volgens de wet strafbaar.

Tolerantiegrenzen

Het gebruik van ziektes als bijvoeglijk naamwoord om een bepaalde uitspraak of belediging kracht bij te zetten is een algemeen verschijnsel. Woorden als tyfus, tering of kanker zijn de meest voorkomende. Veel mensen kijken er in een stad als Rotterdam nauwelijks van op wanneer iemand de tyfus of tering wordt gewenst, en ook het noemen van het woord kanker doet bij velen nauwelijks de wenkbrauwen fronsen. Het stellen van een grens waarbij als criterium wordt gebruikt of de ziekte een dodelijke afloop kan hebben is zinloos. Veel mensen overlijden aan bijvoorbeeld de griep, en er is in Nederland niemand die zich zal storen aan een tekst als “krijg de griep”. Er is echter een grote groep mensen die zich wel degelijk stoort en gekwetst voelt bij het horen van het woord kanker. Veel supporters hebben dit regelmatig mondeling en/of schriftelijk via de Feyenoord Supportersvereniging geuit.

Tolerantiegrens 1

Ernstig kwetsende spreekkoren waarbij woorden dan wel uitingen gebruikt worden gebruikt die maatschappelijk gezien niet geaccepteerd zijn, zoals daar bijvoorbeeld is het woord kanker.
--

Voorts zijn er spreekkoren waarbij verwezen wordt naar bepaalde bevolkingsgroepen, zonder dat deze spreekkoren zich daadwerkelijk tegen deze bevolkingsgroepen richten. Een goed voorbeeld hiervan zijn spreekkoren gericht tegen joden, terwijl ze zijn gericht tegen (supporters van) Ajax. Een tweede tolerantiegrens dient zich te richten op het beledigen van bepaalde bevolkingsgroepen, waarbij die tegen joden (omdat ze nu eenmaal het meest voorkomen) speciale aandacht verdienen. Het gaat daarbij niet om het gebruik van een benaming alleen maar om het geval wanneer sprake is van belediging of kwetsing.

Tolerantiegrens 2

Ernstig kwetsende spreekkoren waarbij een of meerdere personen of bevolkingsgroepen de dood wordt toegewenst of waarbij in dit opzicht naar bepaalde bevolkingsgroepen wordt verwezen.

Opvolging en sanctionering

Feyenoord en de KNVB kennen een huisreglement dan wel een reglement van orde. Bij thuiswedstrijden is Feyenoord gastheer en dient het de verantwoordelijkheid te nemen om er voor te zorgen dat de bezoekers van de wedstrijden gevrijwaard worden van kwetsende, beledigende en discriminatoire spreekkoren. De Feyenoord Supportersvereniging acht het wenselijk dat de tolerantiegrenzen zoals in deze notitie omschreven worden opgenomen in het huisreglement van Feyenoord, en als zodanig worden gepubliceerd op borden bij de toegangspoorten van het stadion. Door het kopen van een kaart verklaren supporters zich akkoord met het huisreglement en dus met deze tolerantiegrenzen. Het verdient tevens aanbeveling om zodra de nieuwe regels van toepassing worden hiervoor extra aandacht te vragen middels de bestaande (Feyenoord)media. Supporters dienen vooraf duidelijk en uitgebreid geïnformeerd te worden.

Momenteel staan de veiligheidsorganisatie van Feyenoord reeds middelen en procedures tot haar beschikking om sancties op te leggen aan supporters die de huisregels van Feyenoord overtreden. Het is derhalve niet noodzakelijk deze middelen ten behoeve van de aanvullingen op de huisregels aan te passen. De Feyenoord Supportersvereniging zal van Feyenoord dan wel van de veiligheidsorganisatie echter verlangen dat wanneer n.a.v. spreekkoren een sanctie wordt opgelegd de FSV hier vooraf uitvoerig van op de hoogte wordt gebracht. De FSV stelt zich hierbij uitdrukkelijk ten doel te voorkomen dat supporters voor relatief kleine vergrijpen onevenredig worden geconfronteerd met onevenredig hoge sanctiemaatregelen.

Joden

Jarenlang woedt een verbale strijd tussen supporters van verschillende clubs en de supporters van Ajax waarbij het gebruik van het woord "joden" al dan niet versterkt door het gebruik (anti-) Israëlische uitingen.

De Feyenoord Supportersvereniging is van mening dat het gebruik van het woord joden alleen ontoelaatbaar is wanneer tevens sprake is van het overschrijden van de tolerantiegrenzen. Daarbij dienen mogelijke provocaties van bijvoorbeeld Ajax supporters mee te wegen in de beoordeling of een spreekkoor kwetsend is. Spreekkoren over "joden" of uitingen in die richting kunnen derhalve niet op voorhand betiteld worden als beledigend of provocerend. Daarbij dient tevens in overweging te worden genomen dat middels bijvoorbeeld een tv-uitzending van een voetbalwedstrijd het bereik vele malen verder gaat dan de mensen die zich in het stadion bevinden.

Verschillende instanties hebben aangegeven iets te willen doen aan het “gejood” in de stadions. De Feyenoord Supportersvereniging is bereid hieraan een bijdrage te leveren, wil hierin een voortrekkersrol spelen, maar is tevens van mening dat dit probleem alleen structureel kan worden aangepakt mits de club Ajax en haar supporters eveneens deze bereidheid tonen.

Tot slot

Voorkomen moet worden dat een heksenjacht ontstaan op supporters die trachten middels spreekkoren te shockeren. Mits dit binnen bepaalde grenzen blijft moet aan de supporters deze mogelijkheid worden geboden. Voetbalstadions kunnen nu eenmaal geen bolwerken van fatsoen worden, en van mensen in een stadion kan en mag niet verwacht worden dat zij zich anders en beter gedragen dan mensen buiten het stadion.

Supporters moeten ten alle tijden in staat blijven hun emoties te tonen en hun onvrede duidelijk te maken. Uiteraard met inachtneming van de tolerantiegrenzen. *Maar eventuele maatregelen dienen zich alleen te richten tegen extremiteiten en moeten er niet op gericht zijn supporters monddood te maken.*

Legioen,
officiële supportersvereniging van Feyenoord
Februari 2003

Bijlage 10 Overzicht voorbereidende maatregelen

Uit de nieuwe richtlijn verbaal geweld KNVB (R):

- R1 BVO's en supportersverenigingen zijn verantwoordelijk voor het duidelijk stellen van tolerantiegrenzen ten aanzien van ongewenste spreekkoren c.q. verbaal geweld. Dit dient onder meer te geschieden door actieve bekendmaking van het opgestelde huisreglement.
- R2 Ten aanzien van de tolerantiegrenzen dient optimale onderlinge afstemming plaats te vinden tussen de lokale ketenpartners (BVO, supportersverenigingen, politie, justitie, gemeente, e.d.) over beleid en daaruit voortvloeiende maatregelen.
- R3 BVO's en supportersverenigingen dienen al het mogelijke – vanuit zowel preventief, beheersmatig als repressief perspectief - te ondernemen om ongewenste spreekkoren c.q. verbaal geweld tegen te gaan. Dit betekent in ieder geval dat aanstichters en daders worden aangesproken op hun gedrag.

Uit het protocol kwetsende en discriminerende spreekkoren: Stap 1 (P)

- P1 De eerste waarschuwing met betrekking tot spreekkoren wordt voorafgaand aan iedere wedstrijd gegeven. De wijze waarop dit gebeurt wordt lokaal bepaald.
- P2 In het draaiboek dat voor elke wedstrijd wordt opgesteld, wordt expliciet opgenomen hoe de communicatielijnen tussen betrokken ketenpartners bij spreekkoren lopen en of het staken van de wedstrijd in geval van kwetsende en/of discriminerende spreekkoren mogelijk en uitvoerbaar is. Dit beleid wordt met de scheidsrechter besproken.

Uit het Beleidskader 2003: te nemen (preventieve) maatregelen door ketenpartners (B)

- B1 De BVO en de supportersvereniging dienen al het mogelijke te ondernemen om ongewenste spreekkoren tegen te gaan. Aanstichters en daders worden aangesproken op hun gedrag en worden door de club of KNVB een stadionverbod opgelegd.
- B2 BVO, gemeente en politie dienen voor de wedstrijd duidelijkheid te geven bij welke spreekkoren ingegrepen wordt.
- B3 Voor de wedstrijd dient conform de KNVB richtlijn overleg met de scheidsrechter plaats te vinden over het beleid ten aanzien van spreekkoren. Hierbij dient onder andere rekening te worden gehouden met in hoeverre de beledigde betrokkene(n) niet meer in staat blijken naar behoren te functioneren.

Bijlage 11 Geïnterviewde personen

ADO Den Haag	veiligheidscoördinator
Stichting AZ Politie regio Noord-Holland-Noord	veiligheidscoördinator voetbalcoördinator
FC Dordrecht Politie regio Zuid-Holland-Zuid	veiligheidscoördinator voetbalcoördinator
Feyenoord	veiligheidscoördinator
Fortuna Sittard Politie regio Limburg-Zuid	veiligheidscoördinator algemeen commandant
NEC Politie regio Gelderland-Zuid	veiligheidscoördinator algemeen commandant
PSV Politie regio Brabant Zuid-Oost	veiligheidscoördinator voetbalcoördinator
BV Veendam Politie regio Groningen	veiligheidscoördinator voetbalcoördinator
SBV Vitesse Politie regio Gelderland-Midden	veiligheidscoördinator voetbalcoördinator
VVV Venlo	veiligheidscoördinator
Willem II	veiligheidscoördinator